

Onsdagen den
7 maj 1980

Onsdagen den 7 maj

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 28 april.

§ 2 Talmannen meddelade att läkarintyg inkommit för Rune Ångström, som var sjukskriven under tiden den 23 april–den 7 juni.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Ulla Orring* (fp) fr. o. m. den 7 maj skulle tjänstgöra som ersättare för Rune Ångström.

§ 3 Sammanträden onsdagen den 14 maj och måndagarna den 2 och 9 juni

TALMANNEN:

Såsom tidigare meddelats hålls inget kammarsammanträde fredagen den 16 maj. Med anledning därav börjar arbetsplenium onsdagen den 14 maj redan kl. 09.00, dvs. en timme tidigare än enligt den ursprungliga planen. Detta sammanträde avslutas senast kl. 16.00.

Med ändring av den preliminära tidsplanen börjar bordläggningsplenium måndagen den 2 juni kl. 14.00 i stället för kl. 11.00. Måndagen den 9 juni kl. 11.00 anordnas ett bordläggningsplenium vid vilket interpellationer och frågor besvaras.

§ 4 Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1979/80:174 till trafikutskottet
1979/80:175 till skatteutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1979/80:7 till utrikesutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1979/80:2049 till socialutskottet
1979/80:2050 och 2051 till skatteutskottet

§ 7 Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1979/80:26, 27, 29 och 30
Skatteutskottets betänkande 1979/80:48

*Sammanträden
onsdagen den 14
maj och månda-
garna den 2 och
9 juni*

Utrikesutskottets betänkanden 1979/80:21 och 22
Socialutskottets betänkande 1979/80:40
Kulturutskottets betänkanden 1979/80:31 och 32
Jordbruksutskottets betänkande 1979/80:38
Näringsutskottets betänkanden 1979/80:44, 45 och 56
Civilutskottets betänkande 1979/80:28

§ 8 Granskning av statsrådets tjänsteutövning m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:50 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

I detta betänkande hade utskottet beträffande omfattningen och inriktningen av arbetet med granskning av de protokoll som förts i regeringen under år 1979 anfört följande:

”Efter riksdagsvalen i september förra året avgick den tidigare folkparti-regeringen och ersattes av en borgerlig trepartiregering med Thorbjörn Fälldin som statsminister. Utskottet lämnar i betänkandet en redogörelse för proceduren i samband med regeringsskiftet. I anslutning härtill lämnas uppgifter om vissa organisations- och personfrågor inom regeringskansliet.

Regeringens utövning av normgivningsmakten har varit föremål för en särskild undersökning. Denna har i första hand avsett regeringsförordningar som under åren 1978 och 1979 utfärdats inom bostads- och kommunikationsdepartementens verksamhetsområden.

I likhet med tidigare år har granskningen även i år avsett olika frågor rörande regeringsärendenas beredning. Som aviserades i förra årets granskningsbetänkande har utskottet fullföljt en tidigare påbörjad undersökning av regeringens handläggning av besvärärenden. I ett särskilt avsnitt av betänkandet tas upp vissa frågor om handläggningen av utlänningsärenden i arbetsmarknadsdepartementet.

På sedvanligt sätt har utskottet följt utvecklingen beträffande lagrådsgranskningen och propositionsavlämnandet till riksdagen. Utskottets granskning har som tidigare år avsett författningarnas utgivning liksom behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen. I sistnämnda hänseende har utskottet ägnat särskild uppmärksamhet åt regeringens åtgärder inom arbetsmarknads- och industridepartementens verksamhetsområden. Utskottet har i årets granskning tagit upp vissa frågor om tillämpningen av de grunder för förhandling och information som förutsätts enligt den nya medbestämmandelagen i samband med att regeringen utser innehavare av vissa högre ämbeten. Vidare har en granskning gjorts av tidsutdräkten beträffande statsrådets besvarande av interpellationer och frågor.

Under rubriken övriga frågor redovisar utskottet en rad granskningsärenden. Ett av dessa gäller regeringens befattning med en fråga om utbildning av

libyska medborgare vid ett statligt företag. Dessutom har utskottet tagit upp vissa frågor rörande svenskt stöd till befrielse rörelser m. m. i Zimbabwe-Rhodesia. Vidare har utskottet granskat ett uppmärksammat s. k. "utflaggningsärende" som avgjorts av regeringen. Andra granskade frågor gäller regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma, fråga om remittering av visst utredningsbetänkande, kontroll från regeringens sida av SÄPO:s verksamhet och vissa frågor om medicinska forskartjänster i samband med Serafimerlasarettets nedläggning. Slutligen har utskottet tagit upp frågor om verksamhetstid för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd m. m., regeringens handläggning av visst ärende om ändring i studiestödsförordningen, ett regeringsbeslut rörande taxitrafiken i Lerums kommun samt regeringens handläggning av fråga om etableringsrätt för läkare."

Utskottet hade för riksdagen anmält den granskning som utförts samt resultatet därav.

Vid betänkandet hade avgivits följande reservationer:

1. beträffande avsnittet 9. *Regeringens handläggning av utlänningsärenden*, såvitt avsåg prövningen av sådana ärenden inom regeringen, av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. beträffande avsnittet 9. *Regeringens handläggning av utlänningsärenden*, såvitt avsåg formerna för ändring av den nordiska passkontrollöverenskommelsen, av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande avsnittet 11. *Regeringens behandling av riksdagens skrivelser*, såvitt avsåg skrivelser på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena, av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. beträffande avsnittet 11. *Regeringens behandling av riksdagens skrivelser*, såvitt avsåg invandrarens valbarhet, av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys (båda fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

5. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor a) Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB* av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Nilsson och Sture Thun (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

6. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* b) Regeringens beslut i visst "utflaggningsärende" av Anders Björck, Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

7. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* c) Fråga om bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia av Anders Björck, Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

8. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* d) Fråga om remiss av den s. k. KS-utredningen av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys (båda fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

9. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* f) Regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

10. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* j) Regeringens beslut den 1 november 1979 rörande taxitrafiken i Lerum av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

11. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* k) Regeringens handläggning av ett besvärssärende angående etableringsrätt för läkare av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats två särskilda yttranden. nämligen

1. beträffande avsnittet 2. *Den nya regeringens sammansättning samt vissa förändringar inom regeringskansliet* av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) samt

2. beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* g) Frågor om medicinska forskartjänster mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning av Anders Björck. Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m).

TALMANNEN:

Dechargede-batten uppdelas liksom tidigare år i flera avsnitt. Varje avsnitt behandlas som ett självständigt ärende, och talarlistan för de olika avsnitten kan alltså utökas med ytterligare talare. Då alla under ett avsnitt anmälda talare haft ordet övergår kammaren omedelbart till att debattera nästa avsnitt. Voteringarna äger rum i ett sammanhang sedan samtliga avsnitt slutdebatterats.

Beträffande avsnittet Granskningsarbetets omfattning och inriktning samt avsnitten 1-8 och 10 har ordet begärts av Hilding Johansson.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Granskningsbetänkandet från konstitutionsutskottet skiljer sig i ett avseende från de närmast föregående årens betänkanden. Då fanns det endast socialdemokratiska reservationer. Det föreligger socialdemokratiska reservationer även nu, men det finns också moderata och folkpartistiska reservationer. Folkpartisterna uppträder till folkpartiregeringens försvar på några punkter där vi andra inom utskottet riktat kritik mot den. Moderaterna kritiserar folkpartiregeringens beslut i ett utflaggningsärende och har varit kritiska även mot ett beslut av den nya regeringen Fälldin, nämligen om svenskt stöd till vissa befrielse rörelser i Zimbabwe. Adressaten är antagligen utrikesminister Ullsten.

På några punkter har utskottets samtliga ledamöter, utom de folkpartistiska, gjort kritiska uttalanden mot beslut av och handläggningsrutiner inom folkpartiregeringen. Framför allt har hela utskottet på väsentliga punkter kritiserat den administrativa ordningen. Låt mig ta upp två viktiga frågor av detta slag.

Det ena ärendet gäller utgivningen av Svensk författningssamling. Det är ett traditionellt granskningsärende inom konstitutionsutskottet. Utgångspunkten är numera riksdagens uttalande vid 1975/76 års riksmöte att om möjligt minst fyra veckor skulle förflyta mellan en författnings kungörande och dess ikraftträdande och att, om detta var ogörligt, åtminstone två veckor skulle skilja kungörandet från ikraftträdandet. Kortare tid än en vecka borde endast komma i fråga i undantagsfall.

När konstitutionsutskottet i fjol tog upp frågan om utgivandet av författningarna måste utskottet konstatera att nästan en fjärdedel av författningarna kommit ut från trycket så sent som sju dagar eller kortare tid före ikraftträdandet. Med skärpa vände sig utskottet mot detta. När utskottet nu på nytt tar upp frågan måste det ånyo konstatera att närmare en fjärdedel av det totala antalet författningar kom ut sju dagar eller kortare tid före ikraftträdandet och t. o. m. efter denna tidpunkt. En författning kom ut så sent som 118 dagar efter ikraftträdandet.

Låt mig också nämna att inte mindre än 59 författningar kom ut fyra dagar före ikraftträdandet. 30 författningar kom ut tre dagar före ikraftträdandet. 20 kom ut två dagar innan de skulle träda i kraft, och 39 kom ut en dag före ikraftträdandet. Sju författningar kom efter ikraftträdandet. Detta får inte fortsätta.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Utskottet har också kunnat iaktta att det inte alltid framgar när en författning träder i kraft. Även detta är ytterst otillfredsställande. Medborgarna bör ha tillgång till författningarna i tid innan de skall tillämpas och också veta från vilken tidpunkt detta skall ske.

Det andra ärendet jag skall ta upp i detta sammanhang gäller regeringens handläggning av besvärärenden. Tyvärr var det en dyster och oroväckande bild som trädde fram vid utskottets granskning. De människor som gått till regeringen med sina besvär är naturligtvis ytterst angelägna om att snabbt få dem avgjorda. Visst måste man iaktta rättssäkerheten, men i den ingår att ärenden inte skall självdö utan prövas medan de fortfarande äger aktualitet.

Vi har också kunnat konstatera att de administrativa rutinerna i många fall är otillfredsställande. Konstitutionsutskottet gjorde 1976 ett uttalande om handläggningsrutinerna i besvärärenden. Statsrådsberedningen sände genom rättschefen i början av september 1976 ut en skrivelse om detta uttalande. Denna skrivelse var ställd till statssekreterarna, expeditiionscheferna och rättscheferna. Men den i skrivelsen angivna ordningen tillämpas inte. Trots skrivelsen sker på flera håll inom regeringskansliet en slentrianmässig remittering. Man sänder på en onödig remissomgång ut ärenden som kommit in för sent till departementet och därför inte kan prövas i sak. De skillnader som vi har upptäckt i praxis har inte sin grund i ärendenas sakliga karaktär, utan de beror på en slentrianmässig ordning.

Jag skall gärna tillägga att svårigheterna är stora med det växande antalet besvärärenden. Det har nämligen visat sig, tyvärr, att konstitutionsutskottets uttalande 1976 om att ärendeutvecklingen på besvärssidan skulle komma att medföra längre handläggningstider var starkt befogat. Denna ökning av antalet ärenden har under de senaste åren lett till en förlängning på flera månader av handläggningstiden. Det borde ha gett regeringen anledning att ta denna fråga på större allvar än vad som skett.

De båda fall som jag hittills berört gäller förhållandet mellan den enskilde och staten. Det är mycket angeläget att en förbättring sker i fråga om både utgivandet av Svensk författningssamling och handläggningen av besvärärendena. Jag vill direkt vädja till regeringen att den låter något statsråd ta sig an dessa frågor inom en nära framtid.

För första gången har konstitutionsutskottet granskat regeringens utövning av normgivningsmakten. Av tidsskal har utskottet måst begränsa sin granskning till två slumpmässigt utvalda departement, nämligen kommunikationsdepartementet och bostadsdepartementet. Undersökningen är alltså mycket begränsad. Så långt den sträcker sig ger den dock vid handen att normgivningssystemet fungerat på ett tillfredsställande sätt enligt 1974 års regeringsform. Under förarbetena till denna uttrycktes från flera håll farhågor för att systemet inte skulle fungera när det gäller den praktiska tillämpningen. Därför är det glädjande att nu kunna konstatera att praktiken svarar mot lagstiftarnas intentioner – så långt undersökningen sträcker sig, som sagt. I ett fall har dock regeringen utfärdat en föreskrift, som enligt 8 kap. 14 § regeringsformen endast får meddelas genom lag. Mot bakgrund av

den diskussion som förts om rättighetslagstiftningen i Sverige är det nödvändigt att fästa uppmärksamheten på varje sådant felsteg – det utgör ett brott mot konstitutionen.

Vi har också på traditionellt sätt gått igenom propositionsavlämnandet. Även här träder en dyster bild fram. För att spara tid åt kammaren skall jag nöja mig med att hänvisa till utskottets uttalande. Det gäller också frågan om interpellationer och frågor. Vidare har genom föredraganden i utskottet en rad områden tagits upp. Betänkandet innehåller en rad värdefulla redogörelser för sådana händelseförlopp som har varit av intresse. Det gäller exempelvis tillämpningen av MBL vid tillsättningen av högre tjänster inom den statliga förvaltningen. Det gäller vad som hände vid regeringsskiftet i höstas och de förändringar som skett inom regeringskansliet.

Detta för oss in på frågan hur den svenska parlamentarismen fungerar, hur regeringen uppehåller och formar denna parlamentarism. Det måste vara en central fråga, eftersom Sverige är en parlamentarisk demokrati. I år är denna fråga av särskilt intresse eftersom Ullstenparlamentarismen ersatts av en ny Fälldinparlamentarism. Förhållandet mellan riksdagen och regeringen är en central punkt i denna prövning. Man förutsätter en politisk samstämmighet mellan majoriteten i parlamentet och regeringen. Vi kan alla konstatera att någon sådan samstämmighet inte förelåg under folkpartiregeringens tid. Denna kunde därför inte göra anspråk på att spela den ledande roll som regeringen normalt innehar i en parlamentarisk demokrati. Den rollen överfördes till riksdagen. De nödvändiga majoriteterna fick skapas från fall till fall, framför allt inom utskotten.

Parlamentarismen förutsätter att en minoritetsregering följer riksdagens beslut, även om den finner dem felaktiga. Också en regering som följer efter en sådan minoritetsregering är skyldig att följa de beslut som riksdagen har fattat. Nu måste vi tyvärr konstatera att både regeringen Ullsten och regeringen Fälldin brustit i detta avseende. De nonchalerar riksdagens beslut. Ändå förklaras i regeringsformen 1 kap., statskicketts grunder:

”Riksdagen är folkets främsta företrädare.”

Även av andra paragrafer framgår det att regeringen inte har ställning som en överordnad, överprövande instans i förhållande till riksdagen. Den är inte heller en med riksdagen likställd instans, som har att självständigt pröva de beslut som riksdagen har fattat. I granskningsbetänkandet finns en rad exempel på hur regeringen satt sig över riksdagens beslut.

Det får inte förflyta 22 månader från den tidpunkt riksdagen begär en utredning till dess den tillsätts. Detta har vi alla kritiserat inom utskottet, utom folkpartisterna. Också andra enskilda ärenden kommer att under debattens lopp redovisas som exempel på denna nonchalans gentemot riksdagen. Särskilt tung är kritiken när det gäller regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut i näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor.

Parlamentarismen bygger på att ”regeringen styr riket”, som det heter i regeringsformen. Mitt huvudintryck av granskningen är att regeringen Fälldin II söker fly från sitt ansvar. Jag kan förstå om det av en del i

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsar-
betets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

kammaren uppfattas som ett hårt omdöme, men det beläggs i en rad exempel, som kommer att presenteras under debattens lopp. Låt mig endast peka på att industridepartementet i fråga om riksdagens uttalande om statliga bolag vanligen endast sänder över dem till bolagen och sålunda endast träder in som ett extra postverk, att regeringen inte vidtar vissa åtgärder med anledning av riksdagens beslut inom närings- och arbetsmarknadspolitik, att den lämnar över – reellt sett – avgöranden till underställda myndigheter och att den undviker att ge råd och anvisningar till den som begär detta.

Enligt parlamentarismens grundsatser skall regeringen uppträda som en enhet. Regeringen Fälldin II liknar ministären Fälldin I: Den uppträder inte som en enhet. Snarare kan den karakteriseras som den inbördes kampens regering. Jag skall självfallet inte läsa in särskilt mycket i reservationen från moderaterna i konstitutionsutskottet när det gäller Zimbabwe, men jag konstaterar att de reservationsvis kritiserar beslut som den nuvarande trepartiregeringen har fattat. Kritiken gäller inte formerna utan den gäller det sakliga innehållet i ett beslut som denna regering har fattat – låt vara på föredragning av den folkpartistiske utrikesministern. Jag skall naturligtvis inte heller lägga alltför stor vikt vid att två centerpartistatsråd använde sin statsrådstitel i brev som de sände ut under folkomröstningskampanjen – och därmed i sin egenskap av statsråd gav till känna en mening som uppenbarligen inte hade stöd i något regeringsbeslut. Jag uppfattar breven som uttryck för den dragkamp som då försiggick inom ministären Fälldin och som under några månader hindrade den att regera. Jag ser dem också som uttryck för att regeringen Fälldin II faller sönder i sina partimässiga beståndsdelar inför viktiga avgöranden. Framtida granskning får visa vilken enighet som föreligger i regeringen när det gäller att ta ställning till frågorna i den arbetsmarknadskonflikt som nu pågår, i vilken utsträckning regeringen som helhet står bakom det paket som har sänts ut och bakom de trevare statsministern gjort för att åstadkomma en tvångslagstiftning på detta område. Vi får också i framtiden bedöma vilken enighet som finns i regeringen om det besparingspaket som det dagligen talas om just nu.

De tre samordningskanslierna har upprättats på nytt, och underligt vore annat – de tillhör ju det mest karakteristiska för Fälldinparlamentarismen. Jag är medveten om att en samlingsminister kan behöva särskilda samordningsinstrument. Men det är underligt, tycker jag fortfarande, att det sker genom att man har tre olika samordnande instanser. De blir i realiteten bevakningskanslier gentemot de andra partier som finns företrädade i regeringen. I ett särskilt yttrande har vi också pekat på de praktiska svårigheter som uppstår när arbetsmarknadsärendena handläggs av ett statsråd och de närstående regionalpolitiska åtgärderna av ett annat statsråd. För regeringen Fälldin sitta ännu en tid, lär vi få ytterligare exempel på den inbördes kamp som kännetecknar den.

Resultatet av denna form av parlamentarism blir den förvirring som kännetecknat handläggningen av flera av de ärenden som berörs i granskningsbetänkandet och som särskilt träder fram i Telubärendet, som

berör alla de tre borgerliga regeringar som suttit under de senaste årtiondena i Sverige. Att regeringen Ullsten innebar ett förfall för regeringsmakten är nog alla överens om utanför folkpartiet. Men även ministären Fäldin II innebär ett sådant förfall med flykten från ansvaret, de inre spänningarna och nonchalansen mot riksdagens beslut.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! "Konstitutionsutskottet skall granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning". fastslås i 12 kap. 1 § regeringsformen. Resultatet av granskningsarbetet redovisas för riksdagen varje år. Den granskning av regeringens verksamhet som riksdagen helt naturligt bör företa verkställs således konkret av konstitutionsutskottet. Självfallet måste också riksdagen i sin helhet delta i granskningsarbetet. Dels kan frågor väckas för utskottets granskning, dels måste också riksdagen pröva hur utskottet fullgjort sitt uppdrag.

Det är emellertid en särskild frågeställning jag vill resa i detta sammanhang. När lagstiftarna lagt granskningsuppgiften på ett särskilt utskott i riksdagen, torde man ha förutsatt att detta utskott också skulle vara representativt för riksdagens sammansättning. Man har säkerligen inte räknat med att endast fyra av fem riksdagspartier skulle kunna medverka i utskottets granskningsarbete. Som situationen är i riksdagen sedan några år tillbaka är dock ett parti, vänsterpartiet kommunisterna, ställt utanför det direkta granskningsarbetet, det som utförs i konstitutionsutskottet. Detta tycker jag i ett nötskal visar den orimliga situationen när det gäller utskottsarbetet. Det förhållandet att ett parti ställts utanför utskotten har naturligtvis en rad negativa konsekvenser, både för partiet och för riksdagsarbetet, men i fråga om granskningsarbetet framträder det särskilt tydligt. Förutsättningarna är inte lika för alla partier.

Vi har från vänsterpartiet kommunisterna i år anmält ett par områden för granskning. Dessa har det gemensamt att de är viktiga ur rättsäkerhetssynpunkt. Det ena området gäller rättsäkerheten för människor som tvingas fly från sina hemländer och söka en tillflyktsort i Sverige. Det andra gäller säkerhetspolisens verksamhet, som i allt högre grad förefaller ha en inriktning som utgör hot mot medborgarnas rättstrygghet. Vi återkommer till dessa frågor under särskilda rubriker. Till det allmänna avsnittet om granskningsarbetet vill jag peka på några frågeställningar.

Skiftena på regeringstaburetterna har varit flera under senare år än vad som traditionellt förekommit i vårt land. Granskningen har omfattat såväl proceduren i samband med regeringsskiftet som förändringar inom regeringskansliet. Det avtal som träffats rörande anställningsvillkoren för informationssekreterare och övriga politiska sakkunniga i regeringskansliet redovisas. Om statsråd avgår skall politisk sakkunnig som arbetar åt statsrådet också lämna sin tjänst. Utskottet noterar dock: "I gengäld innehåller avtalet en regel om ekonomisk gottgörelse som sträcker sig utöver de vanliga ersättningsreglerna i lagstiftningen om anställningstrygghet." Detta kan vara intressant att notera för vanliga arbetare och tjänstemän som

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjänsteutövning m. m.*

Granskningsarbetets omfattning och inriktning, m. m.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

brukar kunna förlora jobben, utan att ägnas tillnärmelsevis den uppmärksamhet som politiska tjänstemän i kanslihuset brukar bestå när jobben försvinner!

Konstitutionsutskottet får också i år upprepa påpekandet om att propositionsavlämnandet inte sker på ett sätt som ger riksdagen rimliga arbetsmöjligheter. Drygt hälften av de under våren 1979 avlämnade 143 propositionerna avlämnades under sista veckan, vilket utskottet med all rätt betecknar som anmärkningsvärt.

Det är dock inte bara i detta avseende regeringen visar nonchalans mot riksdagen när det gäller propositionsavlämnandet. Det finns skäl för utskottet att vid kommande granskningsarbete undersöka hur regeringen efterlever bestämmelserna i riksdagsordningen 3 kap. I 2 § regleras propositionsavlämnandet när det gäller budget- och anslagsfrågor. I 3 § stadgas:

”Annan proposition än sådan som avses i 2 § skall avlämnas senast den 31 mars om regeringen anser att propositionen bör behandlas under pågående riksmöte.”

Propositioner har dock avlämnats senare än fastställt datum utan att det kan anses handla om sådana ”synnerliga skäl” för senare avlämnande varom talas i 4 §.

Nyligen hade vi anledning att diskutera frågan om kungörande av lagar och författningar i Svensk författningssamling. Den diskussionen fördes med anledning av regeringens förslag att man i ökad omfattning skulle få kungöra författningar i andra författningssamlingar och även i andra publikationer. Vi motsatte oss från vänsterpartiet kommunisterna denna uppluckring av systemet med författningssamlingar. Vi erinrade om att konstitutionsutskottet i granskningsbetänkandet brukar ha en sålunda lydande formulering: ”I likhet med tidigare år har utskottet granskat utgivningen av Svensk författningssamling (SFS).” Formuleringen finns också i år i exakt denna ordalydelse.

Mot bakgrund av vad utskottet vid sin granskning konstaterat i fråga om avsteg från gällande bestämmelser borde utskottet ha anledning att se kritiskt på sitt accepterade av regeringspropositionen om ändring i lagen om kungörande av lagar och andra författningar. Omkring en fjärdedel av det totala antalet författningar utkom sju dagar eller kortare tid före ikraftträdandet eller efter denna tidpunkt, konstaterar konstitutionsutskottet. Utskottet konstaterar också att någon förbättring inte skett i förhållande till föregående år och understryker därför kraftigt att i princip minst två veckor får förflyta mellan en författnings publicering och dess ikraftträdande. Men hur kan konstitutionsutskottet förutsätta att en regering som visar sådan nonchalans mot gällande bestämmelser inte kommer att missbruka de undantag som utskottet nyligen tillstyrkte? Utskottets mening att möjligheten att publicera författningar i annan publikation bör tillämpas synnerligen restriktivt kan vara en förhoppning. Men kommer denna förhoppning att infrias?

Ytterligare ett par frågeställningar:

Utskottets uttalande, att man har för avsikt att fortsättningsvis ägna uppmärksamhet åt frågor i anslutning till regeringens normgivning, förefaller välbefogat.

Det är också befogat att, som utskottet gör, betona det angelägna i att tidsöverdrag vid besvarande av interpellationer och frågor undviks.

Uttalandet när det gäller handläggningen av besvärsärenden är också motiverat, och det hade funnits skäl till skarpare formuleringar.

Herr talman! Vi från vpk-gruppen återkommer till några av de frågor granskningen omfattar. Till skillnad från övriga partier har vi inte haft möjlighet att foga reservationer till utskottets betänkande på punkter där vi anser att ett annat uttalande än utskottsmajoritetens är motiverat. Vi kommer därför att direkt i kammaren framställa yrkanden om alternativa uttalanden, bl. a. rörande regeringens handläggning av utlänningsärenden och regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottet är ålagt att hålla ett granskande öga på regeringens och de enskilda statsrådets sätt att sköta sina höga och viktiga uppgifter. Utskottet lägger ned stor möda på detta, och granskningen resulterar regelmässigt i ett omfångsrikt och – som jag hoppas – läsvärt och lärorikt betänkande varje år. Det är inte så ofta några huvuden rullar som resultat av vår granskning, men vi låter oss inte nedslås av detta utan fortsätter vårt energiska synande år efter år.

Vår primära uppgift är att å riksdagens vägnar se om statsråden håller sig inom de rāmärken som gällande regler och god administrativ praxis uppställer. Detta är alltid viktigt – det är legaliteten det gäller, och jag är för min del övertygad om att granskningen har en betydande allmänmoraliskt preventiv effekt. Man vet inom regeringskansliet att det som göms i snö kommer upp i tö, och det är en nyttig kunskap. Jag vill inte påstå att konstitutionsutskottets granskning är den enda orsaken till att vi har förhållandevis hederliga regeringar oavsett partifärg, men jag är övertygad om att det är *en* bidragande orsak till denna glädjande omständighet. Till detta kommer alla de viktiga fakta som granskningen bringar i dagen, fakta som annars kan vara svårtillgängliga.

Inte minst viktigt är att utskottet följer den praxis som alltid utvecklas på olika områden, noterar den och ibland anmärker på den och kommer med förslag till förändringar. Av särskilt intresse är det att se hur regeringar fungerar under den nya författningen, som inte i alla detaljer riktigt har satt sig ännu.

I årets granskning har utskottet påbörjat en genomgång av regeringens utövning av normgivningsmakten genom att särskilt syna de förordningar som har utgetts av ett par departement. Som Hilding Johansson påpekade är fördelningen av normgivningsmakten mellan riksdag och regering en av de snårigare bitarna av vår nya grundlag, och det var många som menade att bestämmelserna härvidlag skulle bli besvärliga att tillämpa. Av den genomgång att döma som utskottet hittills har gjort verkar farhågorna ha

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

varit överdrivna. Bestämmelserna har visat sig fungera på ett tillfredsställande sätt.

Ett bekymmer som utskottet har uppmärksammat i sammanhanget är att de delegeringsbemyndiganden som riksdagen kan ge redan har blivit så många att de är svåra att överblicka. Utskottet menar för den skull att statsrådsberedningen bör samla och systematisera normgivningsbemyndigandena för att vi skall få fram en bättre totalbild och för att kontrollen av regeringens agerande skall underlättas.

En del granskningsuppgifter återkommer ständigt i utskottets betänkanden. Vi har ju numera regeringsskiftet då och då i vårt land, så även i höstas. Utskottet har sett även på den senaste regeringbildningen. Vad man kan konstatera är att författningens bestämmelser fungerade bra även vid det senaste regeringsskiftet. Vi har visserligen en ny grundlagskommitté, som bland många andra uppgifter även har fått i uppdrag att se på formerna för regeringbildningen. Eftersom de erfarenheter som vi nu har samlat inte har kunnat visa på några större brister i gällande bestämmelser, är det min personliga mening att utredningens arbete på den här punkten inte blir särskilt betungande.

Utskottet redovisar också en del organisatoriska förändringar inom regeringkansliet. Regeringen organiserar själv sin verksamhet. Vi har varit ense om att det bör vara på det sättet. Olika typer av regeringar har behov av litet olika organisationsformer för att arbetet skall flyta på bästa sätt.

Socialdemokraterna omtalar i ett särskilt yttrande, som Hilding Johansson något kommenterade, att de inte gillar systemet med tre samordningskanslier inom regeringen. Vidare anser de sig ha funnit att det innebär betydande olägenheter att regionalpolitiska ärenden numera föredras av industriministern, under vars departement ärendena i fråga dock hör. Något motiv för sitt ogillande anger man inte i det särskilda yttrandet, och jag kunde inte höra att det fanns några sådana motiv i Hilding Johanssons anförande heller, trots att jag lyssnade noga.

Det är nog på det sättet att man utifrån allehanda synpunkter skulle kunna diskutera ärendefördelningen mellan departementen i många frågor. Det finns många gränsfall, och någon ur logisk synpunkt oomtvistlig lösning är säkert omöjlig att hitta. Det bör således även fortsättningsvis vara regeringens sak att göra den ärendefördelning som man tycker är lämpligast. Att det blir förändringar härvidlag från tid till annan kan man säkert utgå ifrån. Vi bör nog också försöka vänja oss – även Hilding Johansson – vid att arbetsformerna inom en koalitionsregering alltid kommer att skilja sig en del från vad som gäller för en enpartiregering. Kvar står dock, med den grundlagen vi har, under alla omständigheter regeringens kollektiva ansvar.

En fråga som utskottet i år återkommer till med betydande utförlighet – och som Hilding Johansson och Nils Berndtson redan berört – gäller handläggningen av besvärärenden. Besvärfrågorna är besvärliga i olika sammanhang i det moderna samhället. Det är ju inte så länge sedan kammaren diskuterade ordningen för kommunalbesvär. Nu gäller det de

besvär som regeringen avgör.

I besvärssärenden är det två viktiga krav som bör uppfyllas och som åtminstone delvis kolliderar. Det ena är kravet på noggrannhet, det andra är kravet på snabbhet i avgörandet. Den som besvärar sig har rätt att kräva att besvärmyndigheten noga sätter sig in i ärendet före beslutet men också att han eller hon får besked inom rimlig tid. Den ekvationen är inte så lätt att få att gå ihop. Det visar inte minst utskottets genomgång av handläggningen av besvären inom regeringen. Redan antalet besvär är oroande stort och dessutom växande. Bortåt en tredjedel eller 9 000 av regeringsärendena är besvär. Många av dessa ärenden kräver omfattande arbete, inte bara inom regeringskansliet utan även inom alla de myndigheter som skall yttra sig i en andra omgång över besvären. Och avgörandena tar ur den enskildes synpunkt många gånger alltför lång tid. Utvecklingen är således inte tillfredsställande; på den punkten är ju utskottet enigt. Utskottet kommer med en del modesta förslag, avsedda att förbättra handläggningsrutinerna. Någon lösning på de grundläggande problemen ger det dock knappast. En väg att gå är att ytterligare skära av besvärsrätten under regeringsnivån, och det har ju skett i många frågor. Det är en grannlaga uppgift men å andra sidan säkert den enda som kan ge mera omfattande resultat. Det bör vara möjligt för regeringen att ta ytterligare initiativ härvidlag. Men jag tror också att det är mycket viktigt att man har besväranshopningen i åtanke särskilt vid introduktion av ny lagstiftning. Lagstiftarna bör noga övertänka om det verkligen är nödvändigt att, som nu ofta sker, ganska rutinmässigt ge besvärsrätt ända upp till regeringen.

Ett par av de frågor som utskottet följer år från år, och således även i detta betänkande, har särskild betydelse för riksdagens arbete, och de har båda tangerats av de tidigare talarna här i dag. Den ena gäller besvarandet av interpellationer och frågor. Utskottet understryker att det är viktigt att svaren kommer så snabbt som möjligt, även om utskottet också uttrycker förståelse för att olika omständigheter kan medverka till att svaren ibland dröjer. Ett särskilt problem är, som jag ser det, att antalet interpellationer och frågor ökat mycket kraftigt under senare år, vilket naturligtvis är en starkt bidragande orsak till de tidsöverdrag som förekommer. Jag hörde härförleden att genomsnittet för den här våren är 22 frågor och 11 interpellationer per vecka, och det är ju mycket höga tal. Härvidlag är det således riksdagsledamöterna som bör ålägga sig en viss restriktivitet. Om ökningen av antalet frågor fortsätter i samma takt som hittills, finns det en risk för att hela frågeinstitutet kan komma i gungning och att vi får söka oss fram efter nya vägar. Detta skulle, som jag ser det, vara illa, eftersom frågeinstitutet är en så betydelsefull och uppmärksammas del av den fortlöpande kontrollen över regeringen från riksdagens sida och även en betydelsefull del av den fortlöpande informationen utåt, till medborgarna, om olika saktörhållanden.

Den andra frågan gäller propositionsavlämnandet, som i hög grad styr arbetsrytmen här i riksdagen. Det finns, som Nils Berndtson läste in i riksdagsprotokollet, bestämmelser i riksdagsordningen som säger att rege-

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

ringen bör avlämna sina propositioner på sådana tider att en anhopning av arbetet hos riksdagen kan förebyggas, och det anges även bestämda tidsgränser för avlämnandet av propositioner. Mot dessa bestämmelser syndar regeringar, oavsett partifärg, år efter år.

Särskilt illa var det under våren 1979. Då kom mer än hälften av de under våren avlämnade 143 propositionerna under den sista veckan av propositionstiden. Det säger sig självt att en sådan ordning är rätt förödande för arbetsplaneringen i riksdagen och även betänklig med hänsyn till den ingående sakbehandling som riksdagen förväntas ge propositionerna. I år verkar det vara något bättre, men inte bra. Utskottet understryker liksom tidigare år att de här påtalade förhållandena är synnerligen otillfredsställande – och det är de onekligen. Regeringar, oavsett partifärg, måste lägga sig vinn om en bättre planering av propositionsavlämnandet.

Personligen brukar jag i debatterna om den här frågan tillägga ytterligare en synpunkt, som jag med något tjatig envishet vill upprepa även i år. Någon riktigt god ordning på riksdagens arbetsplanering och på propositionsavlämnandet kommer vi säkerligen inte att få så länge budgetpropositionen läggs fram och den allmänna motionstiden infaller i januari, dvs. fyra månader efter det att riksdagsåret startat. Det är ju rätt naturligt att regeringen under hösten i hög grad är upptagen med arbetet på budgetpropositionen och att man först under våren får möjlighet att utarbeta följdpropositioner och flertalet lagpropositioner. Skall vi lyckas få någon riktigt vettig ordning på riksdagens arbetsplanering tvingas vi nog lägga om budgetåret och en hel del annat som följer därmed, så att riksdagen inte bara formellt utan även reellt kan starta på hösten. Men detta hör en oviss framtid till. Än så länge har jag inte lyckats övertyga konservativa riksdagskolleger om nödvändigheten av en mera genomgripande reform. Och så länge vi har den enligt min mening felaktiga dispositionen av riksdagsåret, bör naturligtvis även varje regering göra sitt bästa för att inom ramen för de regler som gäller genom en spridning av propositionerna underlätta arbete och sakbehandling i riksdagen. En skärpning är således av nöden.

Herr talman! En rad sakfrågor utöver de jag berört kommer att behandlas i den fortsatta debatten under dagen. Jag skall inte föregripa den debatten. Raden av reservationer visar att utskottet inte är helt enigt i bedömningen av regeringens och statsrådets handhavande av sina ämbeten på alla punkter. Partigrupperingarna är, som Hilding Johansson påpekade, inte heller helt enhetliga. Själv befinner jag mig emellertid i den situationen att jag i samtliga behandlade frågor delar utskottsmajoritetens bedömningar. Jag ber således, herr talman, att redan nu till alla delar få yrka bifall till utskottets skrivningar.

Till slut, herr talman, några allmänna reflexioner om granskningsdebattens allmänna inriktning och några kommentarer till vad främst Hilding Johansson sade.

När den nya författningen stegvis växte fram var tanken att den rent politiska uppbyggnaden mellan opposition och majoritet skulle ske i andra former än konstitutionsgranskningens, dvs. genom allmänna debatter,

debatter i sakfrågor och genom användandet av misstroendeförklaringsinstitutionen i de fall då det kört ihop sig riktigt ordentligt. På den tid jag själv tillhörde oppositionen och deltog i granskningsdebatten blev jag ibland av Hilding Johansson förmanad att icke otillbörligen överskrida gränsen till den rent allmänpolitiska debatten. Av Hilding Johanssons inledande anförande förra året och i år att döma och med utgångspunkt i utformningen av de socialdemokratiska reservationer som finns drar jag slutsatsen att Hilding Johansson numera tänjt ut gränsmarkeringen betydligt och själv ingalunda drar sig för att trampa över tidigare heliga rāmärken. Jag noterar detta, men det tillkommer inte mig att vara småkitslig. Hilding Johansson gillar inga andra regeringar än socialdemokratiska, vilka å andra sidan på sin tid var helt fullkomliga. En ny tideräkning började härvidlag i och med regeringsskiftet 1976.

Sedan gjorde Hilding Johansson diverse utläggningar om parlamentarismens tillämpning i vårt land. Han gillade inte det sätt på vilket parlamentarismen nu uppenbarades. Regeringen Fäldin II sönderfaller i sina delar, sade han, och karakteriseras av en inbördes kamp och flykt från ansvaret. Jag skall, som jag nyss sade, inte vara småkitslig, men jag är inte riktigt klar över vad sådana här påståenden har att göra i en granskningsdebatt. Hilding Johansson vet lika väl som jag att regeringen enligt författningen har ett kollektivt ansvar. Några reservationer till regeringsprotokollen har åtminstone inte jag upptäckt. Brister och förtjänster i den förda regeringspolitiken får således med tålmod och utan högmod bäras av alla de tre samverkande partierna gemensamt.

Hilding Johansson var också inne på tillkomsten av folkpartiregeringen. Det får bli någon annan som går i polemik med honom på den punkten. Även om det kanske är litet ofint vill jag erinra om att socialdemokraterna i hög grad var medansvariga för den regeringens tillkomst, men det vill man tydligen av någon anledning helst dra en slöja över, trots att man då ingalunda begick någon okonstitutionell handling.

När man hör dessa svepande attacker mot den sittande regeringens svaghet kan man fråga sig på vilken grund socialdemokraterna skulle regera, om de fick det som de ville och den sittande regeringen snällt steg åt sidan. Någon majoritet i riksdagen har socialdemokraterna ju inte – inte ens om man räknar med kommunisterna, som socialdemokraterna nu igen från och till inte anser som riktigt rumsrena. Och hoppande majoriteter är ju inte någonting som socialdemokraterna gillar. Det vet vi genom vad som framgår av doktriner och allehanda utläggningar här i kammaren. Om den sittande majoritetsregeringen är så svag och dålig som socialdemokraterna vill låta påskina, hur svag skulle då icke en socialdemokratisk minoritetsregering bli? Det är en fråga som den vakne och efter logik hungrande betraktaren måste ställa.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Bertil Fiskesjö säger att inga huvuden rullar efter konstitutionsutskottets granskning. Jag är inte övertygad om att granskningen har

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsar-
betets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

den inriktningen att man kräver statsråds avgång. Jag har en känsla av att där skäl finns till hårda anmärkningar tassar man försiktigt, medan man använder större kraft för att peta i olika detaljer. Det är typiskt för den stora hänsyn man visar i granskningsarbetet när Bertil Fiskesjö säger att besvärfrågorna är svåra därför att man där skall ta hänsyn till både noggrannhet och snabbhet. Men det finns ju allvarliga brister i regeringens handläggning av de frågorna. Det förhållandet kan man inte balansera hur mycket som helst.

Jag vill ställa en fråga till Bertil Fiskesjö beträffande propositionsavlämnandet. Regeringar syndar oavsett partifärg, sade Bertil Fiskesjö. Ja, det är jag medveten om, för vi har haft de här förhållandena under hela 1970-talet. Men har konstitutionsutskottet över huvud taget inte observerat det problem som jag påtalade, nämligen att propositioner också avlämnats senare än vad som är fastställt i riksdagsordningen? Att propositioner kommer för sent är ett problem, men om man också börjar göra avsteg från de bestämmelser som riksdagen antagit tycker jag att det vore skäl för konstitutionsutskottet att ta en grundlig titt på den saken.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Bara några korta kommentarer till det Nils Berndtson var inne på.

Jag kan inte inse att vi har tassat försiktigt omkring några stora frågor. Vi har med omsorg och noggrannhet tagit upp alla de frågor som har aktualiserats i utskottet, antingen från utskottets egna ledamöter eller från andra ledamöter av kammaren.

När det gäller besvärärenden är det rådande tillståndet inte bra – det är riktigt som Nils Berndtson säger, och det underströk jag också. Å andra sidan nyttjar det ganska litet att bara lamentera. Man bör också försöka se vad det är som är orsakerna till att det inte är bra och om det finns några vägar att åstadkomma en bättre ordning. Utskottets uttalanden när det gäller besvärärendena är tydliga och klara.

Också när det gäller propositionsavlämnandet är utskottets kritik utformad på ett sådant sätt att den inte kan missförstås. Även de tidsgränser som Nils Berndtson nämnde kan enligt gällande författning under vissa omständigheter överskridas. Men det bör man alltså inte göra. Avsikten är att det skall vara undantag, och det har väl ändå varit undantag hittills.

Men vad jag ville påpeka var att det även här är så att de grundläggande orsakerna till den otillfredsställande ordningen i viss utsträckning är att söka någon annanstans än i bristande planering inom regeringen. Det tycker jag att man i rättvisans namn skall vara medveten om.

NIILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Visst finns det möjligheter till undantag. Men jag skall konkretisera, i förhoppning att Bertil Fiskesjö ser på det här problemet vid den framtida granskningen.

Vi fick en proposition från regeringen om den centrala organisationen för

rationalisering av ADB i statsförvaltningen. Den innehöll också anslagsäkanden, men den är daterad den 13 mars 1980. Jag anser inte att man där kan åberopa synnerliga skäl, och jag vet inte heller att regeringen har gjort det eller påstått att det skulle föreligga några synnerliga skäl.

Det är ytterligare ett tecken på den nonchalans mot riksdagen som utskottet har påtalat när det gäller propositionsavlämnandet i övrigt. Jag tycker att det är dags att konstitutionsutskottet slår till bromsarna, så att inte utvecklingen på det här området urartar ännu mer.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottet skall enligt 12 kap. 1 och 2 §§ regeringsformen granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning, som det heter. Enligt regeringsformen skall konstitutionsutskottet minst en gång om året, "meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning funnit förtjäna uppmärksamhet".

Detta gör att inte blott ärenden där det förekommit direkt juridiska fel normalt kommer upp under utskottets dechargegranskning, utan även frågor om lämplighet, administrativ praxis och strävan att följa gällande lagars och bestämmelsers anda blir föremål för granskning. Årets arbete har som redan tidigare konstaterats följt detta mönster.

Därför finns det i dag möjligheter att diskutera en rad politiska frågor av varierande konstitutionell dignitet. Det kan kanske i detta sammanhang vara av visst intresse att gå tillbaka några år och se vad som har hänt sedan socialdemokraterna förlorade riksdagsmajoriteten 1976.

Det torde inte råda något tvivel om att man från borgerligt håll inom konstitutionsutskottet generellt sett varit beredd att mera fritt och öppet diskutera sina egna partivänners fel och förtjänster än vad som var fallet under den socialdemokratiska tiden. Det handlar numera om en annan attityd än den som tidigare rädde, då principen om de egna partivännernas förträfflighet automatiskt alltid tog överhand i bedömningarna. Därför har också dechargeinstitutet under senare år bjudit på mer intresseväckande saker och håller kanske på att få den roll som det är avsett att ha enligt konstitutionen.

Jag nämner detta, herr talman, därför att Hilding Johansson började sitt inledningsanförande i dag med att litet ironiskt peka på att det fanns borgerliga ledamöter av konstitutionsutskottet som vågade anmärka på borgerliga statsråd liksom på egna partivänner, i varje fall indirekt. Jag tyckte mig märka en viss längtan i Hilding Johanssons röst när han sade detta, därför att för honom måste någonting sådant i allra högsta grad smaka förbjuden frukt.

Får jag fråga Hilding Johansson, som ju har lång erfarenhet av konstitutionsutskottet, om han vid något tillfälle under sin verksamhet där funnit skäl att rikta kritik mot egna partivänner? När hände i så fall detta och vilken fråga gällde det? Jag tror, herr talman, att det skulle vara utomordentligt intressant för kammaren att få en redogörelse från Hilding Johansson – eller från någon annan socialdemokrat – om någonting sådant

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsar-
betes omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsar-
betes omfattning
och inriktning,
m. m.*

någonsin har hänt. Om det inte har hänt blir naturligtvis slutsatsen att alla socialdemokratiska regeringar, enligt Hilding Johansson och andra, alltid är fullkomliga och förträffliga. Men vi vill nog ändå gärna ha ett uttalande från Hilding Johansson på den här punkten.

Jag anser, herr talman, att det är självklart att man skall ha rätt – från mitt partis sida är det inget problem – även om egna partivänner är inblandade, att kunna säga vad man tycker. Jag ser till skillnad från Hilding Johansson icke detta som en svaghet, utan som en styrka. Jag kan inte förstå att partipiskan skall vina i sådana sammanhang. Enligt min mening förlorar nämligen ett parti alltid på att inta en förträfflighetsattityd. Låt mig konstatera att ett studium av de senaste årens granskningsbetänkanden i hög grad bestyrker vad jag nu har sagt.

Så över till innhållet i den inledande delen av dechargebetänkandet. Det förtjänar påpekas att den sedvanliga kritiken förekommer i fråga om propositionsavlämnandet till riksdagen. Det här borde inte vara och är i år inte heller någon partiskiljande fråga. Vi har också tidigare varit överens om att uttala en generell kritik på detta område. Dess värre har emellertid inte konstitutionsutskottets kritik lett till några särskilt märkbara förbättringar.

Eftersom frågan i stor utsträckning berör kammarledamöternas möjligheter att fullgöra sina åligganden, dvs. sätta sig in i de avgivna propositionerna och med anledning därav eventuellt väcka motioner, så har kritiken en allvarlig konstitutionell bakgrund. Det kan ifrågasättas, eftersom några större förbättringar inte har uppnåtts, om inte institutionella reformer måste till på detta område, som leder till en bättre tingens ordning. Vi kan tänka oss andra stopptider för avlämnande av propositioner till riksdagen. Det finns också, som redan har nämnts i debatten, andra möjligheter, vilka skulle bidra till att arbetssituationen under våren blir bättre.

Frågan om sådana reformer får emellertid tas upp i annat sammanhang. Låt mig bara konstatera att det finns en möjlighet för utskotten att sätta makt bakom orden, nämligen att helt enkelt skjuta på propositioner till hösten. Det tror jag skulle leda till att vederbörande statsråd skärpte sig på den här punkten.

Även när det gäller besvärssärendena leds tankarna mot reformer. Av de 27 000 regeringsärenden som avgörs varje år är i dag ungefär en tredjedel rena besvärssärenden, och det säger sig självt att statsrådets personliga handläggande av denna typ av ärenden måste bli mycket begränsat, men det handlar ändå om en avsevärd tidsåtgång. Personligen tycker jag att det finns anledning att se över det här området, så att statsråden och regeringen i fortsättningen får syssla mera med betydelsefulla principiella ärenden än med besvärssärenden av det slag som nu är vanliga.

Sedan några ord om samordningskanslierna, som liksom tidigare har blivit föremål för kritik i ett socialdemokratiskt särskilt yttrande. Jag måste säga att jag har svårt att förstå kritiken. En koalitionsregering består som bekant av olika partier. Den nuvarande regeringen består av tre olika partier. Att delta i en koalitionsregering är ingenting fult eller konstigt. Det gör i dag

socialdemokraterna i Västtyskland, Finland och en rad andra länder, och jag kan inte föreställa mig att de socialdemokratiska ledamöterna i denna kammare har någon kritik att rikta mot sina partivänner i andra delar av Europa i detta avseende. Deltar man i koalitionsregeringar krävs det självfallet att olika aktiviteter samordnas. Regeringen har ju ett kollektivt ansvar för alla beslut som fattas.

Den lösning som valts i det här konkreta fallet har inte föranlett någon konstitutionell kritik från socialdemokraternas sida. Det vore helt enkelt omöjligt. Man uttalar bara en ospecificerad kritik i en mening. Jag tycker att vi borde få en mera specificerad kritik när det gäller samordningskanslierna, om man nu skall ägna sig åt att göra särskilda yttranden av det här slaget. Den konkreta fråga som vi vill ställa till socialdemokraternas talesman lyder: Vad är sakinnehållet i den kritik mot att det i dag finns tre personellt sett mycket små samordningskanslier? Är det bara namnet på kanslierna det handlar om? Det kan ju inte vara fråga om att kritisera antalet sysselsatta personer, eftersom de, som sagt, är mycket få. Är det, herr talman, i själva verket inte så, att det bara rör sig om ett allmänt missnöje över att vi som ett resultat av valutgången 1979 har en borgerlig regering, vars arbete löper minst lika smidigt som när regeringen bestod av ett enda parti?

Herr talman! Får jag till sist säga att de inledande avsnitten av KU:s granskningsbetänkande innehåller en rad värdefulla beskrivningar av den politiska och administrativa processen i Sverige, vilka förtjänar att läsas långt utanför riksdagshuset. Det arbete som utskottets kansli här har utfört utgör ett mycket viktigt bidrag till den statsvetenskapliga forskningen i vårt land.

Därmed är, herr talman, den tid som jag har antecknat mig för på talarlistan snart slut. Eftersom det börjar bli ganska sällsynt att hålla de tider som ställts upp på listorna, skall jag utgöra ett undantag och nu sluta mitt anförande.

DANIEL TARSCHEYS (fp):

Herr talman! Årets granskning gäller i första hand det år då Sverige styrdes av en folkpartiregering. Denna regering hade ett smalt underlag men var trots detta inte någon svag regering. Vad som brast i fråga om parlamentarisk bas kompensades genom andra egenskaper: regeringen var enig, beslutssam och effektiv. Under den korta tid den hade till sitt förfogande fördes en vital och energisk reformpolitik. På en lång rad områden lotsades viktiga riksdagsbeslut i hamn. På grund av att regeringen stod fri och kunde samarbeta med olika partier i riksdagen var det möjligt att förverkliga olika majoritetens önskemål på ett sätt som inte är möjligt vid en renodlad blockpolitik. Även om i första hand socialliberala värderingar satte sin prägel på politiken, blev 1979 ett år då alla grupperingar i riksdagen fick gehör för en del av sina förslag.

Mot slutet av våren hårdnade motsättningarna i riksdagen, och en hel del propositioner försågs då med demonstrativa men i sak rätt betydelselösa justeringar i utskotten. I några frågor led regeringen också ordentliga

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

nederlag. Det gällde förslaget om marginalskattesänkning, som fälldes. Det gällde jämställdhetslagen, som allvarligt stympades. Det gällde husläkarpropositionen, som kraftigt förändrades. Och det gällde slutligen energipropositionen, som till stora delar blev vilande sedan överenskommelse träffats om folkomröstning.

I dag, ett år senare, är det intressant att se tillbaka på de här nederlagen – för i samtliga fall har de vänts till segrar. Ingemar Mundebos marginalskattesänkning är genomförd. Eva Winthers jämställdhetslag är återställd till sitt forna skick. Hedda Lindahls husläkarförslag är åter accepterat, och den energipolitiska proposition som bar Carl Thams signatur kommer nu i stora drag att bli bestämmande för den framtida energipolitiken. Resultaten dröjde, men de kom. En regering som i alla väsentliga avseenden lyckats med sin politik, kan det vara ett bra exempel på regeringsmaktens förfall?

När Hilding Johansson talade om parlamentarismen, fick jag ett intryck av att det var ett allvarligt förbiseende att man glömt att skriva in i grundlagen att Sverige alltid skall ha en socialdemokratisk regering. Hilding Johansson tycks ännu inte ha hämtat sig från den kulturchock han drabbades av 1976. Han ser varje regering som inte är rent socialdemokratisk som en förfallen regering.

I de socialdemokratiska reservationerna utvecklas nu en helt ny doktrin om parlamentarismen, som Hilding Johansson berörde i sitt inledningsanförande. Jag skall be att få återkomma till den doktrinen senare, men jag vill redan nu ta upp det särskilda yttrande som vi skall diskutera under den här punkten. Socialdemokraterna har ju en del synpunkter på samordningsmaskineriet inom regeringen.

Vi hade en debatt om kommunalbesvär härom veckan, då det visade sig att Hilding Johansson hade väldigt svårt att skilja mellan två och tre. Det problemet tycks fortfarande bestå, för här klagar socialdemokraterna i ett särskilt yttrande över att det finns tre samordningskanslier. Det riktiga antalet är två, ett för moderaterna och ett för folkpartiet – centern håller till godo med statsrådsberedningen.

Vad som är klandervärt i att man i en koalition har vissa mekanismer för samordning, det förklarar socialdemokraterna inte i sitt yttrande. Själv tycker jag att det är rätt naturligt att man har sådana mekanismer. Här rör det sig om tre partier med delvis skiljaktiga åsikter i olika frågor, och då är det väl inte så konstigt att man politiskt vill granska de beslut som man gemensamt skall ta ansvar för. I en svensk regering skall statsråden tillsammans stå för politiken.

Herr talman! Att vi i fjol hade en osedvanligt talrik opposition i riksdagen har lett till att årets granskning också blivit osedvanligt omfattande. Ett mycket stort antal ärenden har anmälts till utskottet, och ett mycket stort antal promemorior har producerats av vårt flitiga och skickliga sekretariat. Men pappersberget har inte fött särskilt många råttor, det kan man nu konstatera. Dels har vi en samling klagomål som alltid återkommer, klagomål som riksdagen ständigt framför och givetvis bör framföra – ordföranden och vice ordföranden i utskottet har varit inne på dem –, dels har

det skett några enstaka formella förbiseenden som självfallet bör påtalas.

Några allvarligare förseelser har utskottet inte funnit vid sin granskning, och någon prickning föreslås inte i betänkandet. Socialdemokraterna har naturligtvis en annan bedömning på några punkter, och vi får senare tillfälle att återkomma till deras anmärkningar. Men en sak kan konstateras redan nu: trots den imponerande volymen på KU:s betänkande är det en påfallande stilsam kritik som utskottet framför.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationer som mitt namn står på.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig knyta an till något av det senaste som Daniel Tarschys yttrade från denna talarstol, nämligen att KU:s betänkande är ett pappersberg. Så kan man naturligtvis karakterisera mycket av det som skrivs och avlämnas här i riksdagen. Men om det är så att detta betänkande skall innehålla mycket mer av uddar, spetsar och hårda uttalanden får vi väl se till att sådana kommer in i betänkandet nästa år, så att även Daniel Tarschys kan uppfatta innebörden av det. Att man för fram kritik i stilsamma former betyder ju inte att det är någonting man gör med vänster hand. Vad som står här på en rad punkter, som även Daniel Tarschys skrivit under, innebär hård kritik, t. ex. när det gäller propositionsavlämnandet, besvärshistorien utgivningen av Svensk författningssamling. Men vi får i utskottet komma ihåg att i fortsättningen använda litet större stilar och litet hårdare ord, så att det går hem även hos Daniel Tarschys.

Anders Björck ville vara historisk. Han ville få till stånd en diskussion om vad som hände på socialdemokratins tid. Det är ju en sant konservativ ståndpunkt – man söker sig till det förgångna och vill hålla sig till det. Låt mig bara säga att Anders Björcks inlägg hade fått en annan slagkraft om han kunnat peka på att moderaterna ensamma reservationsvis hade fört fram kritik mot moderata statsråd. De två reservationerna vänder sig mot folkpartistiska statsråd och inte mot moderata. För socialdemokraterna är det ingalunda förbjuden frukt att kritisera socialdemokratiska statsråd. Även jag deltog i framförandet av sådan kritik. Det gällde delvis samma punkter som nu har tagits upp, nämligen kritik mot för sent propositionsavlämnande, handläggning av besvärshandlen, utgivningen av Svensk författningssamling, och även på en del andra punkter förekom kritik. Däremot skall jag erkänna att konstitutionsutskottets socialdemokrater inte reservationsvis förde fram kritik mot socialdemokratiska statsråd.

Sedan skall jag gå in på den fråga man har tagit upp om samordningskanslierna. Jag utvecklade denna tanke mycket utförligt vid ett tidigare tillfälle, och eftersom man återropar vad som hände före 1976 förutsatte jag att i varje fall konstitutionsutskottets ledamöter hade något minne av vad som hänt under de senaste åren. Denna kritik är inte av konstitutionellt slag – jag delar helt den uppfattningen att regeringen handlägger detta enligt eget skön, i enlighet med konstitutionens anvisningar. Men det finns en kritik i detta som beror på att jag tycker det är ganska egendomligt att man, när man skall

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskningsarbe-
tets omfattning
och inriktning,
m. m.*

samordna en verksamhet, behöver ha tre kanslier för det. För min del hade jag närmast tänkt mig att statsrådsberedningen kunde vara ett gemensamt kansli, där man i överensstämmelse med grundlagsintentionerna samordnar regeringens verksamhet – även om det ingår tre partier i regeringen.

Daniel Tarschys ifrågasatte min räknekonst. Jag utgick faktiskt från att statsrådsberedningen politiskt sett uttrycker centerpartiets åsikter. Men det var tydligen en felräkning från min sida. Det finns ett kansli för folkpartiet och ett kansli för moderaterna, men centerpartiet avstår från att ha ett partipolitiskt kansli och har statsrådsberedningen att falla tillbaka på. Men det finns en politisk del i statsrådsberedningen, vilket väl förre statssekreteraren i statsrådsberedningen bör vara medveten om. Jag vet inte annat än att den delen består av centerpartister, och det var från den utgångspunkten jag gjorde min sammanräkning. Men jag förstår att det är hög lärdom och en tes inom den nuvarande regeringen att ha en statsrådsberedning och två samordningskanslier. Jag får väl anpassa mig till detta i fortsättningen. Likväl anser jag det vara fel att ha tre enheter av detta slag. Man bör i stället ha en enda enhet för att få en samordning. Jag har aldrig hört talas om att man samordnar genom att dela upp samordningsfunktionerna på tre olika enheter. Men jag förstår att det under nuvarande förhållanden kanske är nödvändigt att ha det på det sättet.

När det gäller inriktningen av granskningsarbetet vill jag helt enkelt fästa uppmärksamheten på att vi en gång var på väg mot att inte ha någon uppgörelse mellan opposition och regering. Men den dåvarande oppositionen förde in politiska element, och sedan har dessa följt med.

Det jag tog upp om parlamentarismen måste i hög grad vara ett konstitutionellt ärende. Parlamentarismen är ju inskriven i vår författning, och det bör vara en angelägen uppgift för konstitutionsutskottet att granska hur denna parlamentarism fungerar.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tackar för de varma orden om mitt konservativa sinnelag, vilka glädde mig mycket. I detta fall har man faktiskt en viss glädje av att gå tillbaka och titta på 1970-talets granskningsbetänkanden. Då finner man nämligen vad jag sade i mitt första anförande – att man från socialdemokratiskt håll i praktiken inte har velat gå med på att egna statsråd har gjort några felaktigheter. Vi behöver bara tänka på handläggningen av IB-affären. Inte ens i de fall där det hade förekommit direkta felaktigheter ville socialdemokraterna gå med på att rikta någon kritik mot den socialdemokratiska regeringen.

Vad Hilding Johansson här tog upp var bara allmänna brister som vi alltid har varit eniga om och som inte är särskilt märkvärdiga – försenade propositioner osv. Det är frågor som i många fall har varit av renodlat teknisk natur.

Hilding Johansson sade att det vore bättre om jag kunde peka på att vi moderater någon gång har knäppt ett moderat statsråd på näsan och påpekat felaktigheter. Visst har vi gjort det! Vi hade så sent som förra året en

flygplansfråga uppe till dechargegranskning. Det visade sig då att ett moderat statsråd i en proposition hade gjort sig skyldig till en felaktig skrivning. Det var vi naturligtvis beredda att slå ner på, och kritiken återfanns också i utskottets skrivning. Några sådana fall kan jag dock inte påminna mig när det gäller socialdemokratiska ledamöter av konstitutionsutskottet.

Beträffande samordningskanslierna står det i det socialdemokratiska särskilda yttrandet 1 till årets granskningsbetänkande faktiskt följande:

”Vi är medvetna om regeringens rätt att inom grundlagens regelsystem organisera sin verksamhet. Liksom tidigare vill vi dock ge uttryck åt vår kritik mot ordningen med de tre samordningskanslierna.”

Vad innebär då ordet ”tidigare”? Jag letade i gamla granskningsbetänkanden och hamnade till slut i konstitutionsutskottets dechargebetänkande 1976/77:44. Där fanns faktiskt en socialdemokratisk reservation om samordningen inom regeringskansliet. Vad var det då för konkret kritik man där hade att komma med beträffande samordningskanslierna? Jo, man hade då, för ett antal år sedan, hittat en sak. Det står i reservationen: ”Som exempel kan nämnas att kompletteringspropositionen inte kunnat avlämnas till riksdagen i tid.” Det var den konkreta kritik socialdemokraterna för några år sedan kunde framföra mot samordningskanslierna. Något övrigt konkret har jag inte kunnat finna, när jag har gått tillbaka och försökt titta på vad det är socialdemokraterna hänvisar till i sitt särskilda yttrande 1.

Det är inte särskilt konstigt att det när olika parter skall samordna sin verksamhet – det må gälla näringslivet, arbetsmarknaden, folkrörelser eller regeringar – finns olika former av samordningskanslier, samordningsgrupper, samordningskommittéer eller vad de nu kan kallas. Sådana organ finns också inom herr Johansson närstående partier och folkrörelser. I allmänhet torde dessa organ medföra att det blir en betydligt bättre tingens ordning.

Om samordningen sker inom statsrådsberedningen eller i kanslier med en separat ställning spelar enligt min mening mindre roll. Jag kan väl tänka mig båda lösningarna. Men de som har större erfarenhet än jag av denna ordning har uppenbarligen funnit att systemet med fristående samordningskanslier var en bra lösning. Därför återinfördes när det blev dags för en ny trepartiregering den lösning som hade prövats några år under den första trepartiregeringen. Det hade naturligtvis inte skett, om det hade varit en olycklig ordning som man tidigare hade haft.

TALMANNEN:

Sedan alla under avsnittet Granskningsarbetets omfattning och inriktning samt avsnitten 1–8 och 10 anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Handläggningen av utlänningsärenden.

LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater har fogat två reservationer till utskottsmajoritetens granskningspromemoria nr 9 angående regeringens handläggning av utlänningsärenden. Jag kommer i mitt anförande att beröra

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

den första reservationen. Den andra reservationen kommer Kerstin Nilsson att ta upp.

På de fyra första sidorna i promemorian ges en beskrivning av den gällande utlänningslagstiftningen och viss historik samt en redogörelse för handläggningsrutinerna i tillstånds- och besvärssärenden. Så långt är promemorian inte någon särskilt upphetsande läsning. Utskottsmajoriteten avslutar sin granskning med att betona vikten av en snabb handläggning, och man noterar att rättssäkerhetskraven måste uppfyllas i utlänningsärenden.

Vi reser vanter vill med vår reservation betona vikten av kunskap och erfarenhet hos den som i regeringen ytterst är ansvarig för handläggning och beslut i utlänningsärenden. Vi vågar påstå att med tanke på invandrarnas antal i Sverige, deras enormt skiftande bakgrund och det faktum att invandrarfrågorna egentligen omfattar samhällets alla områden – inte bara tillstånds- och besvärssärenden – är kravet på kontinuitet och fasthet när det gäller just detta ämbete särskilt stort.

Om man ser till antalet statsråd som har haft ansvar för utlänningsärendena från hösten 1976 och om man ser till de snabba skiftningarna på denna post blir man faktiskt konfunderad. Både invandrare och svenskar har anledning att fråga om de konstitutionella och reella förutsättningarna har varit sådana att handläggningen av utlänningsärendena har kunnat ske med all den kunnighet, fasthet, humanitet och kontinuitet som de människor som tillstånds- och besvärssärendena gäller har rätt att vänta sig av Sverige.

Vi går så långt att vi påstår att kontinuitet, kunnighet och fasthet hos det för utlänningsärenden ansvariga statsrådet skapar en plattform för den av Sveriges riksdag i stor enighet beslutade officiella invandrar- och minoritetspolitiken. Det skapar eller utplånar också förståelsen och inlevelseförmågan hos den stora allmänheten.

Att vi har haft fem statsråd under en period av tre år på den s. k. invandrarministerposten gör det inte lättare att förstå saksförhållandet. Att så täta byten ingalunda varit nödvändiga framgår av det förhållandet att fyra av statsråden kommer från det parti som varit representerat i samtliga borgerliga regeringar.

Vi reser vanter ser allvarligt på de faktiska saksförhållandena: långa väntetider, vacklande hållning och risk för minskad rättssäkerhet.

Jag yrkar bifall till socialdemokraternas reservation 1.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Under rubriken Regeringens handläggning av utlänningsärenden behandlas flera frågeställningar. Till dessa avsnitt finns också två reservationer. Från vänsterpartiet kommunisterna har vi till granskning anmält regeringens handläggning av flyktingfrågor – bl. a. kontrollen av att flyktingars rättssäkerhet inte kommer i fara och tillämpningen av utlänningslagen. Jag har för avsikt att uppehålla mig vid dessa problem. Alexander Chrisopoulos kommer att behandla utlänningspolitiken i övrigt.

I reservation nr 1 av socialdemokraterna understryks vikten av en fortsatt generös flyktingpolitik, men detta är också det enda som anknyter till den

sida av problemet som vi har anmält till granskning. Vi finner det anmärkningsvärt att inte heller socialdemokraterna anser det befogat med något särskilt uttalande i anledning av de frågor vi har anmält till granskning. De tre konkreta ärenden som granskats borde var för sig ge anledning till påpekanden. Framför allt handlar det dock om rättssäkerheten för människor som tvingats fly till vårt land. Reservationen missar också de verkliga skälen till kritik mot regeringens utlänningspolitik i övriga avseenden.

Utskottets redovisning av nu gällande lag och regler för avvisning, förvisning och utvisning är värdefull. Det står inte alltid klart vilka organ som har befogenhet att vidta olika åtgärder. Men i de många fall då flyktingars rättssäkerhet kan anses ha kommit i fara handlar det om hur olika bestämmelser tillämpas. Det handlar ofta om att det som kan anses som skäl för en avvisning eller förpassning fått väga tyngre än de skäl som talar för att en flykting bör få komma in i Sverige och stanna här. Det handlar i hög grad om bedömningen av en flyktings skäl för att inte återvända till sitt hemland, om de risker han löper för förföljelser och ofta kanske ännu värre följder av den politiska verksamhet han bedrivit.

Det kan vidare handla både om brister i lagstiftningen och om tillämpningen av denna. Inte minst handlar det om politiska bedömningar av situationen i vissa länder.

Konstitutionsutskottet åberopar att en ny utlänningslag är under utarbetande. Utskottet lovar att återkomma till granskning av utlänningsärendenas handläggning sedan erfarenhet vunnits av den nya utlänningslagen. Detta synsätt kan inte godtas.

För det första handlar det om att granska handläggningen under nu gällande lagstiftning.

För det andra är förslaget till ny utlänningslag inte alls sådant att det ger garantier för rättssäkerheten.

Utskottet hänvisar till att vpk begärt granskning av tre konkreta ärenden, och dessa redovisas i en särskild bilaga. Granskningen har inte föranlett något uttalande från utskottets sida, heter det i betänkandet. Om granskningen begränsats till vad som står att läsa i denna bilaga kan man inte tala om granskning i ordets rätta mening. Där finns några uppgifter om var den tunisiska journalisten Rafrafi vistats under senare delen av 1970-talet. Där finns de formella besluten om avvisning av chileneren Torres Wenche. Där finns några kortfattade uppgifter om den turkiske medborgaren Bulut, som efter fängelsevistelse i Israel vägrades tillstånd till inresa i Sverige.

Men det finns inget av det i sammanhanget viktiga. Det finns inget om varför regeringen lät Rafrafi hamna i den tunisiska polisens klor. Det finns inget om varför Torres Wenche, som åberopade politiska skäl och risk för förföljelser, skickades till juntans Chile. Det finns inget om varför Bulut vägrades tillstånd till inresa i Sverige, trots anknytning hit och trots att hans tidigare verksamhet i Turkiet kunde innebära risk för förföljelser.

De tre anmälda fallen – som inte alls är de enda intressanta; en mångfald ytterligare exempel skulle kunna ges – borde ha kunnat vara pilotfall för undersökning av regeringens praxis i dessa frågor. Så har tydligen inte

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

skett.

En i sammanhanget viktig fråga är exempelvis regeringens bedömning av riskerna i länder med reaktionära regimer. Vid flera tillfällen när chilenska flyktingars ansökningar behandlats har från statsråd anförts att läget i Chile förändrats. Därmed vill man ha sagt att riskerna är mindre. Visst flöt blodet i stridare strömmar strax efter juntans kupp, men förföljelserna fortgår alltjämt. Fortfarande försvinner fångar i Chile utan att de anhöriga och omvärlden får reda på vad som hänt dem. Tortyr tillämpas i Chile. Borde inte utskottet åtminstone ha undersökt om regeringen felbedömer situationen för människor som avvisas från vårt land?

Det finns uppgifter som är alarmerande. Svenska Amnesty har sökt överlämna en lista till utrikesminister Ullsten över personer som riskerar livet i sina hemländer. Ola Ullsten lär dock ha vägrat att ta emot listan. Chilenska flyktingar lever i stor ovisshet under årslång väntan på besked. När de börjat finna sig till rätta skickas de iväg till Chile. Jurister har påtalat att den svenska regeringen intar en allt hårdare attityd mot flyktingar, framför allt från Chile. Detta är den faktiska situationen.

Det skulle gå att förlänga listan med fall, där flyktingars uppgifter om risk för förföljelser inte tas på allvar. Låt mig bara nämna ytterligare ett fall, nämligen en flykting från Uruguay vid namn Martinez. Han har deltagit i aktiviteter riktade mot regimen och skulle gripas så snart han kom till Uruguay, men det är tydligen inte tillräckligt starka skäl för att få stanna i Sverige.

Vi har vid flera tillfällen haft anledning att se kritiskt på polisens avvisning direkt vid gränsen. Om "vederbörande saknar pass och tillstånd att resa in i landet eller pengar för sin försörjning och hemresa", som utskottet åberopar som avvisningsskäl, är inte det intressanta när det gäller flyktingar. Vad de räddat genom att fly är kanske livet. En avvisning av de formella skäl som brukar åberopas kan leda till att vederbörande får sätta livet till eller åtminstone utsätts för tortyr och förföljelser. Det finns också skäl att observera att en person som flytt från ett land med polisterror kan ha svårt att inför polisen i det nya landet redovisa hela sin situation.

En avgörande frågeställning måste vara myndigheternas och inte minst då regeringens bedömning av de skäl en flykting åberopar för sin ansökan att få stanna i Sverige. Löper han risk för förföljelse? Är de politiska förhållandena i hemlandet sådana att de stöder hans ansökan? Finns andra omständigheter som talar för att han bör få stanna i Sverige? Utlänningslagstiftningen är motsägelsefull och delvis oklar. Men det handlar också om att tolka bestämmelserna på ett sätt som ger flyktingarna rättstrygghet. Utskottet refererar till departementschefens uttalande när utlänningslagen tillkom att det var "angeläget att stärka rättsskyddet för utlännningar, som kunde anses vara i särskilt behov av skydd. Sålunda skulle politisk flykting inte utan synnerliga skäl vägras fristad i riket när han var i behov därav."

Regeringen har icke handlagt flyktingärendena i denna anda. Vpk-gruppen anser att riksdagen bör göra ett särskilt uttalande.

Jag yrkar, herr talman, att utskottets anmälan såvitt avser prövning av

utlänningsärenden läggs till handlingarna med följande uttalande:

Regeringens handläggning av utlänningsärenden präglas av inställningen att näringslivets behov av billig arbetskraft skall tillgodoses. Det saknas målsättning och planering för att möta olika sociala problem som invandringen medför. En reglerad invandring måste utgå från landets förmåga att på ett tillfredsställande sätt ta emot invandrare och säkerställa deras behov i samhället. Regeringens politik har motverkat strävandena att skapa trygghet för invandrarna och står i strid med den uttalade målsättningen för invandrapolitiken.

När det gäller handläggningen av flyktingpolitiken har regeringens attityd mot flyktingarna skärpts, vilket medfört att deras rättssäkerhet kommit i allvarlig fara. Riskerna för förföljelser i olika länder har underskattats. Flyktingars skäl för en fristad i Sverige har inte tillmätts tillräcklig betydelse. Detta har lett till att flyktingar vägrats stanna i Sverige och förpassats till länder där de riskerar att utsättas för förföljelser. Denna politik strider mot kravet på rättssäkerhet för politiska flyktingar.

KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det är alarmerande för många nordbor, i all synnerhet för människor som bor vid gränsen till Finland och Danmark eller vid den långa sammanhängande landgränsen till Norge att få veta att om man vill så att säga vara garderad vid gränsövergång bör man numera medföra pass.

De nya bestämmelserna i fråga om pass blir fullständigt obegripliga, i varje fall vid den gräns där jag bor.

Det mest påtagliga i det nordiska samarbetet under den senaste generationen har varit just passfriheten mellan Nordens länder. Det var en reform som nordbor i allmänhet, och gränsbor i synnerhet, gladda sig åt.

Då man nu någon gång upplyser folk om att reguljär passkontroll enligt nya bestämmelser fr. o. m. i fjol när som helst kan införas väcker det olust och resignation bland människor. Är det inte mer än så med det nordiska samarbetet? Har vi inte kommit längre? frågar man sig resignerat.

Dessa och andra frågor föranleds också av att den nordiska samarbetsministern under Thorbjörn Fälldins andra regering omedvetet eller medvetet ansett sig kunna beteckna restriktionerna i passkontrollöverenskommelsen såsom en framgång i det nordiska samarbetet. Framstående nordister har något sarkastiskt kommenterat samarbetsministerns uttalande med följande: *En sådan framgång till och vi är förlorade.*

Det känns smärtsamt för många, i synnerhet för människor som bor vid en gräns, och för det nordiska samarbetets vänner är det närmast upprörande hur regeringen så att säga bakvägen – i smyg – inte bara medverkat till utan också initierat restriktioner i passöverenskommelserna.

Folk vet egentligen inte om det. Även informationen till myndigheter – polis och tull – har varit bristfällig. Inte ens Nordiska rådet har hörts i ärendet. Därmed har regeringen brutit mot tidigare godkända samarbetsavtal. Enligt det s. k. Helsingforsavtalet från 1962, artikel 28, "skall de fördragsslutande parterna söka bevara och ytterligare utveckla det samar-

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

bete som lett till att deras territorier utgör ett passkontrollområde”.

Vidare sägs ”att kontrollen av resande som passerar gräns mellan nordiska länder även i övrigt skall förenklas och samordnas”.

En annan artikel sägs ”att Nordiska rådet skall beredas tillfälle att yttra sig innan länderna överenskommer om ändring i avtalet”. I ännu en artikel (46) förutsätts ”att rådet skall höras i frågor av förevarande karaktär”.

Det som förevarit kan inte tolkas på annat sätt än att den svenska regeringen desavouerat Nordiska rådet. Initiativet till denna handling emanerar nämligen från den svenska regeringen. Ett sådant agerande hade varit otänkbart under en socialdemokratisk regering. Vi har helt andra erfarenheter och traditioner när det gäller nordiskt samarbete, beroende på den samhörighet och de gemensamma värderingar vi har inom arbetarrörelsen.

Herr talman! Det mest betydelsefulla i det nordiska samarbetet har varit just passfriheten. Den tillkom för snart ett kvarts sekel sedan, nämligen 1957. Den yngre generationen vet följaktligen inte av något passväg inom Nordens gränser, och det betyder kolossalt mycket i folks sätt att vara. Vi är nordbor, nära nog landsmän. Så upplever vi det exempelvis vid den svensk-finska gränsen i Tornedalen, den riksgräns som fått namn om sig som världens fredligaste gräns.

Det har i gränsbygden Tornedalen mer och mer blivit så som William Snell lyriskt uttrycker det, att 'gränsälven Torneälven förenar tvenne broderfolk mer än den skiljer dem åt. Det har blivit ett talesätt att, om det någon gång kärvar till sig med de i och för sig vänliga tullmyndigheterna, skall man hänvisa till sunt förnuft. Det gjorde en läkare en gång och med framgång, när han blev tillfrågad om han hade något tullpliktigt i sin läkarväska!

Jag vill ta ett annat exempel på samarbete över gränserna. Sedan många år har finska Ylitornio kommun och svenska Övertorneå samarbete i fråga om sjukvård. Läkarjouren alternerar över riksgränsen, och det hela fungerar bra. I det läget vore det horribelt att införa passväg för svårt sjuka patienter på väg till eller från Finland. För människor som kan bli berörda av dylikt tvång och krångel ligger det någonting ”sjukt” i ändringen av passkontrollöverenskommelsen.

Efter passfrihetens införande har människor i gränsbygd kommit varandra närmare. Det har befunnits vara en angelägen uppgift att bygga broar som förenar länder och folk. Detta med brobyggen kan man också se symboliskt. Låt oss inte rasera de symboliska broar som tidigare generationer parlamentariker inte utan möda har byggt upp och som förenar Nordens länder och folk!

Ser man det nordiska samarbetet i ett fyraårigt perspektiv finner man följande.

I regeringsförklaringen 1976 talades det om ett utvecklat nordiskt samarbete. Men redan i november samma år intensifierades stickprovskontrollen av pass vid gränsen till Danmark och även vid den svensk-norska gränsen. Det vållade som vi vet människors stora missnöje. Det rådde också oklarhet om vilka som riskerade att råka ut för den kontrollen. Gällde det

enbart kontroll av resande med visst utseende eller med viss hudfärg var åtgärden klart grundlagsstridig enligt regeringsformen 20 §.

Under vintern och våren 1979 började man inom regeringskretsar tala om möjligheterna att införa reguljär passkontroll även vid gräns till annat nordiskt land – visserligen under begränsad tid, men ändå!

På det nordiska planet avhandlades frågan första gången mellan de danska och svenska statsministrarna den 7–9 maj 1979 och därefter vid ett möte mellan företrädare för nordiska utrikes- och fackdepartement den 18 maj samma år. De av svenska regeringen föreslagna ändringarna i passöverenskommelsen godkändes och undertecknades den 27 juli. Samma dag sammanträdde f. ö. Nordiska rådets juridiska utskott utan att ha blivit underrättat i ärendet. Beslutet togs utan öppen redovisning och diskussion. Ändringarna trädde i kraft redan den 26 augusti. De innebär att Sverige kan införa reguljär passkontroll under sex månader i taget.

Det anmärkningsvärda är att varken Nordiska rådet eller dess fackutskott fick tillfälle att yttra sig. Man har därigenom på svenskt regeringsinitiativ brutit mot Helsingforsavtalets *anda och mening*. Det måste anses graverande för den svenska regeringen.

Jag har velat ge dessa exempel också mot den bakgrunden att folkpartiets representant ser konstitutionsutskottets granskningspromemoria som ett pappersberg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Nils Berndtsons bild av den svenska flyktingpolitiken vill jag bestämt avvisa. Vpk säger i sitt framställda yrkande att regeringens attityd mot flyktingarna har skärpts. Men det är helt fel. Vad som har hänt under de senaste åren är att flyktingkvoten har ökat från 750 till 1 250. Större delen av den kvoten används just för de latinamerikanska flyktingarna, som Nils Berndtson talade om. Man har vidare infört en särskild kvot för familjeåterförening, och medel har anvisats när det gäller att förena familjeanhöriga med flyktingar som har kommit till Sverige. Utöver dessa kvoter förekommer en spontan invandring av flyktingar till Sverige.

Vi har också ökat stödet till FN:s flyktingkommissarie och deltagit i många aktioner runt om i världen för att hjälpa flyktingar till rätta. Påståendet att regeringens attityd mot flyktingarna har skärpts är därför gripet ur luften.

Kerstin Nilsson höll ju två anföranden här – dels ett mera poetiskt anförande som handlade om den nordiska passöverenskommelsen i sak och det nordiska samarbetet, dels ett mera prosaiskt anförande som överensstämde med reservationen och gällde formfrågan om hur beslutet hade antagits. Vad hon sade om det nordiska samarbetet kan jag instämma i till alla delar. Vad hon sade om den vidtagna ändringen av passöverenskommelsen kan jag inte helt instämma i. Det är inte alls så att ett passväng har införts. Nordbor kan inte krävas på pass. De klarar sig bra med körkort eller identitetskort. Och jag tror, Kerstin Nilsson, att de allra flesta av oss har körkort eller identitetskort, i varje fall när vi rör oss över gränserna.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

När det gäller formen för den här ändringen finns det en paragraf i det nordiska samarbetsavtalet som lyder: "Rådet bör, utöver vad som särskilt överenskommits, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när detta icke är ogörligt av tidsskäl." Lägg märke till den sista satsen! Det hade varit bra om tiden hade medgett en konsultation med Nordiska rådet. Men ändringen bedömdes som en brådskande åtgärd för att i möjligaste mån hämma den illegala invandringen, och det var då inte så lätt att invänta det utskottsmöte som hölls i november i fjol eller det rådsmöte som hölls i mars i år. Justitieministrarna har inför det juridiska utskottet beklagat att informationen inte kunde ges vid dessa tillfällen, och utskottet har för sin del uttalat förståelse för att det var vad som i det danska protokollet kallas för en "hastesag" – ett brådskande ärende. Det vore bra om den förståelsen fanns också hos Kerstin Nilsson.

I nordiska frågor skall konsultationer med Nordiska rådet självfallet ske i största möjliga utsträckning. På den punkten är jag helt överens med Kerstin Nilsson. Men vi kan väl också vara överens om att det finns vissa typer av frågor där själva syftet motverkas genom publicitet. Devalveringar, prisstopp och liknande åtgärder brukar inte annonseras några veckor eller några månader i förväg. Och det är nog på samma sätt med åtgärder mot den illegala invandringen. Talar man om några månader i förväg att kontrollen skall skärpas, motverkar man i själva verket syftet med åtgärden. Jag tror att man mot den bakgrunden skall ha en viss förståelse för att den här förändringen vidtogs skyndsamt efter kontakter med alla de nordiska regeringarna.

Det var många hårda ord i Kerstin Nilssons anförande. Jag saknade några synpunkter på vad vi borde göra mot den illegala invandringen. Är det Kerstin Nilssons och socialdemokratins uppfattning att inga åtgärder bör vidtas för att förhindra illegal invandring? Om inte, vilka åtgärder skall vi vidta?

Får jag sedan gå över till Lahja Exners anförande. En av de konstigaste anmärkningarna som socialdemokraterna framför i år är att flera statsråd har ägnat sig åt invandrarfrågorna. Så viktiga som de problemen är kan det väl ändå inte skada att mer än ett eller två statsråd har haft kontakt med dem. Under folkpartiregeringen hade vi t. o. m. en statsminister som hade varit invandrarminister. Det var första gången det inträffade, och det mötte många positiva reaktioner bland invandrarna. Jag tror att Lahja Exner är överens med mig om att det också här i riksdagen borde finnas fler politiker som intresserar sig för invandrarna. Den dag det bland socialdemokraterna finns många riksdagsmän, eller kanske statsråd, som behärskar de här frågorna kommer vi inte att framföra några klagomål.

Att skiftena på den här statsrådsposten skulle ha lett till felaktiga beslut påstås, såvitt jag kan se, inte i reservationen. Det finns i reservation I inte ett enda exempel på något beslut som socialdemokraterna riktar kritik mot. Mot den bakgrunden är det, tycker jag, rätt anmärkningsvärt att ni kommer med svepande och kategoriska omdömen om att handläggningen av utlänningsärenden skulle ha präglats av osäkerhet och oklarhet. Sådana påståenden

brukar man inte framföra om man inte har något ordentligt underlag, och därför skulle jag vilja fråga Lahja Exner: Var är underlaget? Vad är det för beslut ni vill kritisera, men inte vågat nämna i reservationen? Finns det över huvud taget något underlag för de kategoriska omdömen som fälls i den socialdemokratiska reservationen?

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys vill bestämt avvisa vpk:s påståenden om en skärpt attityd från regeringens sida mot flyktingarna, och visst har han rätt att göra det. Men verkligheten talar ändå sitt tydliga språk. Jag menar att tillströmningen av flyktingar till vårt land beror på våldet i olika länder och inte på något som regeringen skall ta åt sig äran av.

Jag tycker att Daniel Tarschys skall följa den pressdebatt som pågår. Jag pekade på det faktum att Amnesty försökt överlämna en lista på flyktingar som man, på grund av svenska myndigheters agerande, anser kan riskera livet i sina hemländer. Kan det vara tillfredsställande när en invandrarminister i ett konkret fall – t. ex. Rafrafi, som jag nämnde i mitt anförande – säger att om personen i fråga fängslats, så har vi naturligtvis gjort en felbedömning när vi utvisade honom? I fråga efter fråga märker man att regeringens attityd går mot en undervärdering av riskerna för de människor som har tvingats fly från ett land med politisk terror – det är en ändrad attityd. Därmed underkänner man också de skäl flyktingarna brukar åberopa. Jag kan försäkra Daniel Tarschys att bor man, som jag gör, i närheten av en plats där många latinamerikanska flyktingar finns får man ständigt exempel på hur rättslösa de känner sig och hur svårt de har att hävda sina rättsfrågor.

Vad vi påstår i det förslag till yttrande som vi lagt fram är att regeringen underskattar riskerna för förföljelse i olika länder och att flyktingarnas skäl för en fristad i Sverige inte tillmätts tillräcklig betydelse. Detta har lett till att flyktingar vägrats stanna i Sverige och förpassats till länder där de riskerar att utsättas för förföljelse. Det är vad som i verkligheten har skett.

KERSTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Daniel Tarschys vill jag säga att jag inte diskuterar invandrapolitiken utan den nordiska passöverenskommelsen. På den punkten råder stor oklarhet när det gäller regeringens handläggning av frågan. Menar Daniel Tarschys att det han anförde var en nödvändig eller en tillräcklig förutsättning för ändring av passkontrollöverenskommelsen, vilken är en övergripande avtalsram som vi gränsbyggsbor upplever som något av en nordisk grundlag?

Det ligger i själva konstruktionsidén till den nordiska passfrihetsöverenskommelsen att man vid behov utför en effektiv kontroll vid Nordens yttergränser. Om regeringen upplevde hotet av illegal invandring så allvarligt som man här försöker beskriva hade det varit regeringens uppgift att i första hand utverka Danmarks medverkan till att intensifiera kontrollen vid Nordens yttergräns i Danmark. Man måste medge att det hade varit det mest adekvata sättet att stoppa illegal invandring till Norden. Vi vet inte vilka

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

relationer den svenska regeringen hade till Danmark. Ett vet vi, att representanter för dansk och svensk arbetarrörelse kan finna förnuftsmässiga lösningar även på svåra problem.

När det gäller ändringar i passkontrollöverenskommelsen står det i det material som konstitutionsutskottet har fått sig till handa att bilagorna 1–3 till överenskommelsen skall utgå. De bilagorna innehöll bestämmelser som garanterade gränsgångare ett visst skydd, och jag vill fråga om dessa bilagor nu har ersatts med nya.

LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara för Daniel Tarschys nämna det som står i vår reservation.

Daniel Tarschys säger att det är nyttigt att många människor får lära sig invandrarfrågorna och att det är nyttigt med snabba växlingar på den här statsrådsposten. Vad vi socialdemokrater säger är att frågornas svårighetsgrad kräver att man inte använder denna post som något slags lärlingsplats. Vi menar att de snabba växlingarna på statsrådsposten har gjort att ingen ansvarig fått den tid som krävs för att vinna den kunskap och erfarenhet som ett förtroendeingivande handhavande av dessa politiskt och tekniskt svåra frågor förutsätter.

Daniel Tarschys efterlyste ett exempel. Vi har nämnt ett exempel i vår reservation – assyrierna.

DANIEL TARSCIIYS (fp) replik:

Herr talman! Nils Berndtson vidhåller att regeringen har skärpt sin attityd mot flyktingarna. Då skall jag be att få ställa tre frågor till Nils Berndtson.

Vill Nils Berndtson förneka att flyktingkvoten ökat kraftigt sedan 1976?

Vill Nils Berndtson förneka att FN:s flyktingkommissarie har fått ett avsevärt starkare stöd från Sverige än tidigare?

Vill Nils Berndtson förneka att de latinamerikanska flyktingarna svarar mot huvudparten av den svenska flyktingkvoten?

Kerstin Nilsson försökte komma med förslag om hur man skall motverka den illegala invandringen och sade att vi skulle vända oss till Danmark. Jag kan försäkra Kerstin Nilsson att det har förekommit livliga kontakter med alla de nordiska regeringarna. Socialdemokraterna, som talar om samarbete över gränserna, borde kanske notera att de åtgärder som vidtagits har genomförts i samförstånd med alla de nordiska regeringarna. I en del av dem finns det som bekant socialdemokrater. Nu är det faktiskt så att det i Danmark inte finns någon viseringsplikt gentemot Turkiet. Det är följaktligen ganska svårt för Danmark att bromsa den illegala invandringen från det landet.

Lahja Exner kom tillbaka till detta med kontinuiteten. Jag bad att få något exempel på vad som var fel i politiken. Det räcker inte med att bara klaga på att statsrådsposten bytt innehavare. Att flera statsråd har lärt sig invandrar-

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

frågorna är inte något bärande klagomål. Har man kritik att framföra måste det finnas något underlag. Då är man kritisk mot något beslut som har fattats, men jag har fortfarande inte fått svar från Lahja Exner på frågan vilket beslut det är som är felaktigt. På Kerstin Nilsson lät det som om man tagit i för hårt mot den illegala invandringen. Om det är det som är fel, så tala om det! Annars väntar jag fortfarande på besked från Lahja Exner. Vad ligger under de kategoriska omdömena från socialdemokraterna? Finns det något som helst exempel på ett felaktigt beslut som regeringen har fattat? Vilket?

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Den debattekniken tycker jag inte är värd mycket. Daniel Tarschys. Om kvoten har ökat, om flyktingkommisarien har fått större anslag, om större delen av flyktingarna i Sverige utgörs av latinamerikaner, så motsäger detta inte vad jag har anfört om att rättssäkerheten för flyktingarna är i fara och om regeringens attityd när det gäller att bedöma de risker som flyktingar utsätts för om de skickas till sitt forna hemland. Inte på en enda punkt har Daniel Tarschys kunnat bestrida att regeringen här intar en skärpt attityd.

Det hjälper inte i de tre konkreta fall som jag har anmält till särskild granskning att Daniel Tarschys säger att det finns många andra latinamerikanska flyktingar i Sverige eller att flyktingkommisarien har fått större anslag. Den debattekniken går inte hem, Daniel Tarschys.

Nästa gång oroliga flyktingar hör av sig och redovisar sina erfarenheter av att attityden har skärpts, så får jag väl framföra att Daniel Tarschys bestrider det. Men jag tror inte att chilensaren som riskerar att skickas i väg till juntans terror blir särskilt lugnad av det beskedet.

KERSTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är paradoxalt att nordiska medborgare skall vara tvungna att visa upp pass för att bevisa att de är nordiska medborgare, så att de därigenom kommer i åtnjutande av den nordiska passfriheten! Att här gå efter utseende är klart grundlagsstridigt enligt 20 § regeringsformen.

Daniel Tarschys talade om viseringsplikt. Där hade det varit en uppgift att samordna viseringsbestämmelserna vid nordens yttergränser.

Det allmänna omdömet bland dem som sysslar med nordiskt samarbete, med praktisk nordism, är att det här är en tillbakagång i det nordiska samarbetet. Man har brutit mot Helsingforsavtalets anda och mening.

LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Den vacklande hållningen och de bristande kunskaperna har resulterat i växande ärendebalanser. Människor som har rätt att få besked snabbt – och rättvisa besked! – får vänta i onödan.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar först att Nils Berndtson inte har kunnat gendriva att flyktingkvoten har ökat, att Sverige har en generösare

Onsdagen den
7 maj 1980

Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.

Handläggningen
av utlänningsären-
den

flyktingpolitik nu än tidigare.

Sedan har Nils Berndtson rätt i att många flyktingar känner en stor oro och naturligtvis har mycket svåra personliga problem i sin nya belägenhet. Det är alldeles riktigt. Regeringen har försökt göra en del åt detta. Man har gett polisen en vidgad tolkhjälp, man har försökt ge utbildning, man har satt upp jour på invandrarverket och man har gjort en hel del andra saker. Men det problem Nils Berndtson tar upp – det är ett mycket allvarligt problem – kan man inte lösa enbart genom politiska insatser från den svenska regeringens sida.

Kerstin Nilsson säger att det här är ett bakslag för den praktiska nordismen. Jag kan hålla med om det. Men det är ett bakslag därför att vi har känt behov av att motverka den illegala invandringen. Återigen försäkrar jag att de i Norden som arbetar med just dessa frågor länge har undersökt olika metoder som kan användas för att minska den illegala invandringen. Man har kommit till slutsatsen att det är lämpligt att införa en skärpt punkt kontroll. Jag vill än en gång upprepa, Kerstin Nilsson, att det inte är fråga om ett passtväng gentemot nordiska medborgare. För dem räcker det bra med ID-kort eller körkort.

Lahja Exner kom nu äntligen med ett exempel för att underbygga de mycket kategoriska och mycket svepande omdömen som görs i den socialdemokratiska reservationen. Hon säger nämligen att ärendebalansen har vuxit. Det är sant, men samtidigt har det hänt något annat. Den stora stockningen har vi haft på invandrarverket i Norrköping. Där har man lyckats ganska bra med att pressa ned balanserna genom nya rutiner och förstärkta resurser. I gengäld har det uppstått en viss ökning av ärendebalansen hos regeringen, och det är ett besvärande problem. Men orsaken till det är inte alls att det sitter några fumliga statsråd och håller emot, utan orsaken är helt enkelt att tillströmningen av ärenden har ökat mycket kraftigt. Den invandrapolitiska proposition, som nu behandlas av riksdagen, tar bl. a. sikte på att minska balanserna. Vi får hoppas att riksdagen fattar ett beslut som gör detta möjligt.

Sist och slutligen är det faktiskt riksdagen som bestämmer vilka rättigheter man skall ha att överklaga och ansöka om återflyttning. Det är detta som avgör hur många ärenden som regeringen har att fatta beslut i.

Talmannen anmälde att Kerstin Nilsson, Lahja Exner och Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! De politiska beslut som i olika omgångar fattats här i riksdagen för att reglera invandringen har framför allt syftat till att tillfredsställa näringslivets behov av billig arbetskraft i tider då industrin expanderat. Detta har skett utan någon som helst hänsyn till de sociala spänningar och samhällsproblem som denna arbetskraftsinvandring inneburit för det svenska samhället. Det har också skett utan någon som helst

planering eller beredskap hos de myndigheter i samhället som haft att ta hand om de problem som uppstått.

De dokument som utgör grunden för den nuvarande svenska invandringspolitiken är bland andra "1968 års proposition om riktlinjer för utlänningspolitiken m. m.", som anger hur invandringen skall regleras, samt "1975 års proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m.", som anger hur invandrarna och de språkliga minoriteterna i Sverige bör behandlas med sikte på målen: jämlikhet, valfrihet och samverkan.

Från mer principiell utgångspunkt har riksdagen å ena sidan prövat frågan om reglering av invandringens omfattning och å andra sidan frågan om hur invandrarna i Sverige skall behandlas. Detta har skett i två olika etapper. Men verkligheten hann förändras åtskilligt under de sju år som förflöt mellan dessa två etapper 1968 och 1975, dvs. mellan etapp ett och etapp två.

Frågan om hur stor invandringen kan komma att bli och hur den skall kontrolleras hänger uppenbarligen samman med frågan hur invandrarna i landet bör behandlas och hur relationerna mellan majoritetsbefolkningen och invandrarna kan komma att utvecklas.

Hittills har emellertid riksdagen aldrig fått en chans att behandla dessa två intimt sammankopplade frågor i ett sammanhang. Behovet av en reglerad invandring och motsvarande utlänningslagstiftning bygger på det faktum att Sverige måste säkerställa en inflyttning som svarar mot landets förmåga att på ett tillfredsställande sätt ta emot invandrare.

Sveriges förmåga att ta emot invandrare på ett tillfredsställande sätt är ett resultat av regeringens invandrarpolitik och återspeglar dess vilja och förmåga att på ett planmässigt och målmedvetet sätt avsätta de nödvändiga resurser som skulle kunna skapa bra förutsättningar för invandrarnas anpassning och välbefinnande här i landet.

Herr talman! Vi från vårt parti anser att det i dag saknas en planerad och klart definierad invandrarpolitik. Samtidigt förvärras invandrarnas situation. Deras problem skapar därför stora samhällsproblem.

Fortfarande förnekas de sina demokratiska och medborgerliga rättigheter. Fortfarande förnekas de rätten till sitt språk, sin kultur och sin historia. Jag tänker framför allt på barnens situation. Fortfarande förnekas de rätten till likvärdig utbildning. Procentuellt färre invandrabarn och ungdomar går vidare till högre utbildning efter grundskolan på grund av språksvårigheter.

Arbetslösheten slår särskilt hårt mot invandrarungdomen. Ja, barnen slås ut redan i förskolan.

Det finns därför i dag uppenbara risker för att stora invandrargrupper under det tryck som de utsätts för omvandlas till ett underproletariat. Vi kan redan se hur hetsen och föraktet för invandrare växer.

Det är uppenbart att invandringen till Sverige kommer att fortsätta. De bestämmelser som reglerar invandringen och tillämpningen av utlänningslagstiftningen bör därför harmonisera med de insatser som görs i Sverige för att lösa invandrarnas problem. Utlänningslagen samt de bestämmelser och den praxis som tillämpas i dag bör därför för det första ta hänsyn till

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av utlänningsären-
den*

förändringarna i invandringens sammansättning.

För det andra bör man ta hänsyn till att den nuvarande administrationen för handläggning av ärenden som berör invandrares uppehålls- och arbetstillstånd inte är inrättad med tanke på det faktum att det rör sig om en relativt omfattande invandring från ett allt större antal länder.

För det tredje bör man ta hänsyn till att invandrarnas levnadsförhållanden jämfört med svenskarnas, framför allt vad gäller ungdomsarbetslösheten, bostadssituationen och arbetsmiljön, är sämre och därför bör förbättras främst genom generella insatser.

För det fjärde bör hänsyn tas till att en allt större del av dem som nu kommer till Sverige har släktanknytning här, vilket ställer krav på omedelbara anpassningsåtgärder såsom t. ex. informationsinsatser, svensk-undervisning etc.

För det femte bör man ta hänsyn till att medinflytandet för utländska medborgare och invandrare ännu inte har utvecklats. Därför bör frågan om invandrares och utländska medborgares deltagande i olika allmänna val samt om representation i samrådsgrupper på arbetsplatser och på regerings-, verks-, landstings- och kommunnivå stimuleras. Massmedia och folkrörelseorganisationerna kan på detta område fungera såsom pådrivande.

För det sjätte är det nödvändigt att utforma utlänningslagen samt de bestämmelser och den praxis som tillämpas så att dessa motverkar fördomar, konflikter och diskriminering av invandrare och utländska medborgare. Samverkan mellan befolkningsgrupper av olika ursprung och internationell solidaritet måste vara vägledande för all slags lagstiftning i dessa frågor.

Den tillämpning av utlänningslagstiftningen som i dag praktiseras av regeringen och som kännetecknas av en allt större restriktivitet både vad gäller invandringen i allmänhet och flyktingpolitiken tar inte alls hänsyn till de faktorer som jag tidigare har anfört. Den saknar helt sammankoppling och samband med invandrapolitikens målsättningar. Den baseras helt och hållet på och anpassas till svängningarna i den ekonomiska konjunkturen.

Vi delar inte heller socialdemokraternas uppfattning att handläggningen av utlänningsärenden inom regeringen präglas av osäkerhet och oklarhet och att det beror på bristande erfarenhet. Vi menar i stället att regeringens handläggning av utlänningsärenden är en naturlig följd av regeringens i övrigt arbetarklassfientliga politik.

Herr talman! Jag instämmer i det av Nils Berndtson framställda yrkandet.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Invandrapolitiken skall diskuteras i riksdagen den 27 maj.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Det finns ett samband mellan invandrapolitiken i Sverige och utlänningslagstiftningen och hur bestämmelserna i den tillämpas i praxis. Det borde t. o. m. Daniel Tarschys begripa.

DANIEL TARSCHYS (fp):
Herr talman! Jag instämmer.

TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Handläggningen av utlänningsärenden anmälda talarna nu har haft ordet övergår kammaren till att debattera Behandlingen av riksdagens skrivelser.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! När det gäller behandlingen av riksdagens skrivelser är det egendomliga det att de borgerliga ledamöterna av konstitutionsutskottet intar en så överslätande hållning. Folkpartisterna går så långt att de inte ens vill vara med om att kritisera att det tog 22 månader från det riksdagen begärde en utredning och till det denna utredning tillsattes. Det gällde inte någon särskilt komplicerad fråga utan endast en översyn av invandrades valbarhet till vissa statliga organ, som kommuner och landstingskommuner helt eller delvis utser ledamöterna till. Det knöt an till reformer som riksdagen hade beslutat om tidigare, om invandrarnas rösträtt och valbarhet i kommunala sammanhang.

Riksdagen gjorde sitt uttalande den 28 maj 1978. Först den 27 mars 1980 fick kommunaldemokratiska kommittén i uppdrag att företa den utredning riksdagen hade begärt, och det var först sedan frågan hade tagits upp som ett granskningsärende inom konstitutionsutskottet.

Granskningen har emellertid väsentligen koncentrerats till de beslut riksdagen fattat i fråga om arbetsmarknads- och industripolitik under föregående riksmöte och regeringens verkställighet av dessa beslut. I en bilaga, som jag hoppas att många läser, redovisas å ena sidan riksdagens beslut, å den andra regeringens åtgärder med anledning av dessa beslut.

Det är egendomligt att vi socialdemokrater inom konstitutionsutskottet blivit ensamma om vår kritik. Kanske går det en ideologisk skiljelinje mellan oss och övriga utskottsledamöter. Måhända menar dessa att det är marknadskrafterna och inte regeringen som skall genomföra riksdagens beslut. Från konstitutionella och parlamentariska utgångspunkter borde de dock ha kommit till ett annat resultat.

Först är de med om att fatta vissa beslut i kammaren. När sedan regeringen i en del fall struntar i dessa beslut, reagerar man inte. Man har inte så mycket respekt för sina egna ställningstaganden här i kammaren att man begär att regeringen skall följa dem. Men även om man inte tar så allvarligt på sina egna ståndpunktstaganden i kammaren, borde man ändå ha respekt för riksdagen som den främsta statsmakten.

När regeringen nonchalerar riksdagsbesluten, innebär det att riksdagens ställning försvagas. Den måste kunna i enlighet med parlamentarismens principer lita på att regeringen lojalt verkställer riksdagens beslut. Så har inte skett.

Regeringens försumlighet får även en annan mycket allvarlig konsekvens. Riksdagens beslut under förra riksmötet syftade till att åstadkomma mer

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

sysselsättning och även skapa en mer sysselsättningsfrämjande näringspolitik. Det behövdes på grund av de stora svårigheter som man kämpade med i olika branscher och bygder.

Genomgången visar att regeringen har tagit lätt på frågorna. I ett par fall råder enighet inom utskottet om att regeringen inte följt riksdagens beslut utan medvetet gått på andra linjer. Utskottsmajoriteten nämner två fall, nämligen frågan om beslut när det gäller könsdiskriminering och beslut om inrättande av nationella utvecklingsbolag. Den konstaterar att regeringen kommit till en annan slutsats än riksdagen, men det är vad regeringen inte skall göra.

I övrigt förklarar majoriteten att riksdagens beslut "blivit i tillräcklig utsträckning beaktat". Men riksdagens beslut skall självfallet följas i sin helhet och inte bara i vissa delar. Utskottsmajoriteten är uppenbarligen nöjd med att tolv skrivelser i januari 1980 står öppna i ett eller flera avseenden och kan inte finna att den tid som förflutit i de aktuella fallen är för lång. De människor som berörs av sysselsättningsfrämjande åtgärder har säkert en helt annan mening. För dem är sju à åtta månader en alldeles för lång tid.

Jag skall nämna några exempel på vad dessa skrivelser innehöll. Regeringen har inte verkställt riksdagens begäran hösten 1978 om en lösning av frågan om anställningsskyddet för vissa långtidssjuka. Riksdagen skrev att frågan borde lösas skyndsamt. Hela 1979 förflöt utan att regeringen gjorde någonting.

Inte heller har regeringen uppfyllt riksdagens begäran från samma höst om en plan för skogsnäringen.

De nationella utvecklingsbolagen är ett annat exempel. Riksdagen förklarade att de borde inrättas i första hand på områdena energi, miljövård och transportsystem.

När det gäller de statliga bolagen får man närmast det intrycket av majoritetens skrivning att dessa bolag står utanför regeringens inflytande. Tydligt vill regeringen fly bort från sitt ansvar. Utskottet lägger till att det inte är utskottets uppgift att granska bolagens åtgärder med anledning av uttalandet från riksdagens sida. Detta är i och för sig riktigt. Men däremot är det utskottets skyldighet att granska vad regeringen gör med anledning av riksdagens skrivelser, och då kan vi kort och gott konstatera att regeringen har fattat som sin uppgift att expediera dessa skrivelser och ingenting mer.

Denna passivitet strider mot de uttalanden som riksdagen gjorde i samband med tillkomsten av Statsföretag år 1969, nämligen att regeringen fortfarande hade huvudansvaret för skötseln av den statliga företagssektorn. Ansvarsfördelningen mellan regeringen och förvaltningsbolaget var att uppfatta som ett led i en rationell ledning av de statliga företagen. Den innebar inte att regeringen skulle upphöra att ha något ansvar. Regeringens sätt att behandla riksdagens uttalanden om verksamheten vid SSAB är ett exempel på passiviteten från regeringens sida. Som en följd av denna passivitet har ledningen för SSAB kunnat inleda MBL-förhandlingar om

avveckling av den malmbaserade metallurgi i Domnarvet redan i mars 1981 trots att riksdagen beslutat att denna verksamhet skulle bibehållas ytterligare ett år.

På bryggeriområdet har en strukturplan utarbetats utan att man följt riksdagens beslut att ta hänsyn till de regionalpolitiska synpunkterna och sysselsättningsaspekterna. Detta kommer Wivi-Anne Cederqvist närmare att belysa i sitt anförande.

Inte heller har regeringen kunnat vidta åtgärder när enskilda bolag handlat i strid med riksdagens beslut. Ett exempel är att en avveckling av Lödöse Varv pågick trots att riksdagen uttalat att i avvaktan på utredningen om de mindre och medelstora varven skulle inga åtgärder vidtagas som kunde vara av avgörande betydelse för olika varvs framtid. Inte heller har regeringen sett till att riksdagens beslut på tekoindustrins område verkställts i alla avseenden. Även det kommer att belysas senare i debatten. Låt mig bara fästa uppmärksamheten på en motion som väckts i kammaren av samtliga borgerliga ledamöter från Älvsborgs södra valkrets med Lennart Brunander som första namn. Klämman lyder: "att riksdagen hos regeringen begär initiativ syftande till att riksdagens beslut om tekobranschens framtid fullföljs". Det tolkar jag på det sättet att dessa ärade kammarledamöter har upplevt regeringens handläggning av detta ärende som otillfredsställande och att de följaktligen väckt en motion om att riksdagen skall uttala att riksdagens beslut skall fullföljas.

Herr talman! Utskottets undersökning, som jag här endast exemplifierat, visar att regeringen nonchalerar riksdagens beslut och att den inte tar sitt ansvar. Resultatet är inte bara att parlamentarismen lider skada och att riksdagen skjuts åt sidan i strid mot grundlagen utan också att många människor landet runt drabbats av problem och svårigheter, som inte skulle ha uppstått om regeringen följt riksdagens beslut. Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det finns tre särskilda skäl till att vi från vpk:s sida begär ordet med anledning av den socialdemokratiska reservationen nr 3.

I reservationen riktas kritik mot att den liberala minoritetsregeringen icke verkställde en rad riksdagsbeslut, vilka föranledde skrivelser till regeringen.

Det första skälet till att vi kommenterar detta är att de socialdemokratiska ledamöternas anmärkningar i sak är riktiga. Detta är obestridligt. Och betydelsen därav understryks genom att det gällde viktiga frågor. Det rör sig om ting som haft avsevärd betydelse för krisdrabbade orter och för ett stort antal människor. Redan detta gör anmärkningarna berättigade.

Det andra skälet är av mer principiell natur. Det berör frågan om regeringens hela förhållande till riksdagen.

Att regeringen väljer att förhålla eller nonchalera riksdagsbeslut som den hyser motvilja mot är nämligen inte något speciellt för den kortlivade folkpartiregeringen. Det har förekommit både tidigare och senare. Och det

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

är en följd av både formella brister i konstitutionen och en allt mer tydlig praxis i landets parlamentariska system.

Reservanterna åberopar som stöd för sin kritik parlamentarismens principer. Det är kanske en något svävande grund, även om – som sagt – kritiken är sakligt berättigad. Parlamentarismens princip säger ju egentligen bara att regeringen skall ha riksdagens förtroende eller åtminstone vara allmänt tolererad av riksdagen, dvs. inte fällas. I parlamentarismens allmänna princip ligger egentligen inte mycket mer än så. Det är i den formen principen finns nedlagd i grundlagen. Principen finns däremot inte föreskriven i den speciella formen, att regeringen inom viss tid eller i viss ordning måste verkställa varje enskilt riksdagsbeslut. Formellt har faktiskt regeringen ett eget manöverutrymme. Detta är under rådande förhållanden i samhället en brist. Det är ett formellt glapp i rikets författning. Men ansvariga för detta glapp är ju de som skrev gällande grundlag. Och bland dessa värda grundlagsfäder fanns även representanter för dem som nu reserverar sig.

Detta manöverutrymme för regeringen, som alltså parlamentarismen i sin allmänna, mer svävande form i och för sig tillåter, har sedan i praxis utnyttjats av flera regeringar.

I en rad avseenden pågår nämligen sedan ett antal år en urholkning av den klassiska parlamentarismens innehåll. Det sker på flera sätt. Det sker genom att allt fler beslut avfattas i allmän form – som rambeslut. Det sker genom att riksdagen inte skaffar sig reella möjligheter till uppföljning av sina beslut. Och det sker genom att allt initiativ och all verkställighet får manövreras av regeringen. Riksdagen reduceras alltså i sin roll inom det konstitutionella systemet. Regeringen och byråkratin däremot stärker i motsvarande mån sin ställning. Detta minskar både den faktiska politiska kontrollen och graden av offentlighet kring vad som sker. Det är detta som tar sig uttryck bl. a. just i det sabotage mot riksdagsbeslut som reservanterna med rätta kritiserar.

Det finns en tredje aspekt på frågan, en aspekt som inte i strikt mening är en dechargefråga men som har ett visst konstitutionellt intresse. Därför skall jag tillåta mig att kort beröra den.

Vad är bakgrunden till att de socialdemokratiska reservanterna framför sin kritik? Jo, bakgrunden är att folkpartiregeringen inte genomförde vissa riksdagsbeslut. Vad är det för riksdagsbeslut? Det är bl. a. sådana fall där de socialdemokratiska ledamöterna i utskotten ingick kompromisser för att åstadkomma vissa ändringar i regeringens förslag. Det är just sådana ändringar som regeringen saboterade.

Vad var då den vidare bakgrunden härtill? Den var att socialdemokraterna i riksdagen inte förde någon klar oppositionspolitik mot folkpartiregeringen. I stället försökte de föra något som de själva trodde skulle bli en s. k. resultatpolitik. De svalde grundtankarna i många av folkpartiregeringens förslag i utbyte mot att de i utskotten fick majoritet för vissa ändringar och modifieringar. De bedrev ett slags parlamentariskt samarbete med den borgerliga minoritetsregeringen. De garanterade beslutsmajoritet för regeringen i riksdagen mot betalning i att regeringen accepterade vissa av de

socialdemokratiska förslagen och synpunkterna. Varvsfrågan under industriminister Huss tid är ett klassiskt exempel på det.

Vad som sedan i praktiken inträffade var att folkpartiet lurade socialdemokraterna. Folkpartiregeringen fick sina majoritetsbeslut. Men sedan förhalade och saboterade den de delar av besluten som gick de socialdemokratiska synpunkterna till mötes. Ullsten drog Palme vid näsan. Det är detta som socialdemokraterna är arga över. De har förvisso rätt att vara arga, för det var ett fult sätt av folkpartiet att agera.

Men man kan också ställa frågan: Vad skulle egentligen socialdemokraterna på den galejan att göra? Visste de inte vem de hade att göra med? Visste de inte att om man ger en folkpartist handen, så skall man aldrig räkna med att ha handen kvar sedan?

Hela saken utmynnar i den politiskt viktiga frågan: Hur skall ett arbetarparti bedriva oppositionspolitik? Skall det driva opposition utifrån sina egna, självständiga idéer om politikens ändamål och samhällets utveckling? Skall det övertyga människorna om att det finns ett annat tänkesätt än det borgerliga, en annan politik än den borgerliga och ett annat samhälle än det borgerliga? Eller skall det sudda ut bilden av sig självt och ingå en kompromisspolitik med en borgerlig minoritetsregering? Skall det garantera en liberal regering ett politiskt röstunderlag i riksdagen i utbyte mot små eftergifter, som den regeringen sedan i stor utsträckning förmår omintetgöra? Skall det uppge sig egen profil, uppge sin chans och sin uppgift att ge människorna ett klart alternativ?

Så står frågan, och socialdemokraterna valde denna senare väg. De valde att så att säga stötta, eller i varje fall tolerera, folkpartiregeringens existens. Och sedan blev de lurade på belöningen.

Den här frågan är allvarlig, därför att vi nu ser samma sorts spel utveckla sig. Nu frias ju öppet till mittenpartierna, enkannerligen folkpartiet, att bryta sig ur regeringssamverkan och hjälpa Olof Palme att skapa en ny sorts riksdagsmajoritet.

Vi i vårt parti menar att oppositionspolitik inte bör bedrivas på det sättet, och just i dessa dagar visar väl verkligheten vad som är arbetarrörelsens politiska uppgift. Arbetarpolitik och arbetarmajoritet måste vara linjen, en självständig politik som kan ge stimulans åt de progressiva krafterna i samhället och åt de kämpande löntagarna – det måste vara ändamålet.

Med dessa synpunkter, herr talman, yrkar även vi bifall till reservation nr 3.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Vid konstitutionsutskottets granskning av hur regeringen har verkställt riksdagens beslut under riksmötet 1978/79 framgick att regeringen i åtskilliga fall ännu inte har verkställt fattade riksdagsbeslut. Utskottet har speciellt ägnat sig åt att granska viktiga riksdagsbeslut på arbetsmarknadspolitiska och industripolitiska områden och har undersökt vilka åtgärder regeringen vidtagit med anledning av dessa beslut.

Av de sammanlagt 51 skrivelser som riksdagens lämnade till regeringen

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

under 1978/79 års riksmöte på dessa områden var i mitten av februari i år tolv skrivelser öppna i ett eller flera avseenden.

Enligt regeringsformens 1 kap. är det riksdagen som är folkets främsta företrädare och stiftar lagar och bestämmer hur statens medel skall användas, medan regeringen styr riket och är ansvarig inför riksdagen.

Här har nu regeringen på tolv viktiga områden helt åsidosatt riksdagens beslut – det gäller både folkpartiregeringen och den borgerliga trepartiregering som bildades efter valet hösten 1979.

Valda ledamöter av Sveriges riksdag har seriöst bearbetat och behandlat olika frågor och fattat beslut som sedan regeringen helt nonchalerat. I stället för att snabbt verkställa riksdagens beslut har man antingen helt låtit bli att handla eller handlat helt i strid mot riksdagsbesluten. Detta har fått allvarliga konsekvenser på de områden som vi har undersökt. Hela bygder och branscher har drabbats av regeringens nonchalans. Låt mig ta några exempel.

I december 1978 beslutade riksdagen om riktlinjer för statliga strukturinsatser inom bryggeribranschen. Man uttalade att särskild hänsyn måste tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter. Vid utskottets granskning av denna fråga framgick att riksdagens uttalande på denna punkt inte föranlett något formellt regeringsbeslut. Regeringens nonchalans därvidlag har resulterat i att Pripps styrelse nu kommit fram med förslag om nedläggning av Pripps bryggeri i Torsby. Var finns de regionalpolitiska hänsynen, då man kan föreslå en nedläggning i en kommun, där arbetslöshetssiffran är en av de högsta i landet och där det finns 26 lediga platser på omkring 600 arbetslösa?

Så kan det gå när riksdagens uttalande inte föranleder något formellt regeringsbeslut.

Låt mig ta ett annat exempel. Vid riksdagens beslut om åtgärder för textilindustrin, näringsutskottets betänkande 1978/79:48, underströks starkt bevarandet av tekonäringens kulturella värden och en breddning av försörjningsberedskapsstödet.

Dessa riksdagens beslut har regeringen inte fullföljt. Tekonäringens kulturella värden har inte beaktats, försörjningsberedskapsstödet har försvagats och utredningen om ursprungsmärkning kom till stånd först i december 1979, trots beslut vid 1977/78 års riksmöte. Vidare har regeringen först efter påstötning från riksdagens sida beslutat om utredning av skinn- och läderindustrin, men riksdagens beslut om parlamentarisk utredning har åsidosatts. Uppdraget har i stället gått till tekodelegationen.

Marks kommun, som är landets mest tekoberoende kommun och näst efter Borås den kommun som har flest anställda inom tekoindustrin, har i flera skrivelser till regeringen efterlyst uppföljning av riksdagens beslut. Marks kommun som, såvitt jag vet, har borgerlig majoritet ansåg sig efter riksdagsbeslutet kunna se optimistiskt på framtiden.

Eftersom regeringen även här nonchalerat riksdagens beslut, är man i Marks kommun nu örolig och skriver gång på gång till regeringen och begär att riksdagens beslut skall följas. Jag har i likhet med Hilding Johansson

observerat att borgerliga riksdagsledamöter från Älvsborgs län motionerat om ett fullföljande av riksdagens beslut om tekoindustrin. Märkligt nog är vi socialdemokrater i utskottet ensamma om vår kritik av regeringens handläggning av denna fråga.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har i reservation nr 3 pekat på att det kan föreligga begränsningar i fråga om regeringens formella möjligheter att styra de statliga bolagen. Vi vill dock påminna om att riksdagen i samband med tillkomsten av Statsföretag år 1969 uttalade att regeringen fortfarande skulle ha huvudansvaret för skötseln av den statliga företagssektorn.

I flera av de granskade fallen har enligt utskottet regeringen undandragit sig detta huvudansvar genom att endast slentrianmässigt vidarebefordra riksdagens uttalanden till bolagen. Ett exempel på detta är regeringens behandling av riksdagens uttalanden om verksamheten vid SSAB. Regeringen har här nöjt sig med att skicka över riksdagens beslut för kännedom till SSAB. Någon annan åtgärd har icke vidtagits när det gäller riksdagens begäran om en utvecklingsplan för SSAB, om en utredning med uppgift att skyndsamt granska den mellansvenska gruvindustrins läge och föreslå lämpliga åtgärder m. m.

På grund av denna försumlighet från regeringens sida har t. ex. SSAB-ledningen kunnat inleda MBL-förhandlingar om avveckling av den malm-baserade metallurgin i Domnarvet redan i mars 1981, trots riksdagens beslut att bibehålla denna verksamhet ytterligare ca ett år, dock längst till utgången av år 1982.

Ett fjärde exempel är regeringens sätt att verkställa riksdagsbeslutet i maj 1979 om lag om jämställdhet mellan kvinnor och män. Det är ytterligare ett exempel på handlande i strid med riksdagens beslut. På grund av att inte nödvändiga följdåtgärder i arbetstvistlagen utarbetades och att inte heller den aviserade informationskampanjen om den nya lagstiftningen kom i gång under hösten, kunde lagstiftningen inte träda i kraft den 1 januari 1980 som var planerat. Riksdagen har senare beslutat om en ändring av jämställdhetslagstiftningen, men den skall inte träda i kraft förrän den 1 juli 1980.

Vi socialdemokratiska ledamöter pekar i reservation nr 3 på två allvarliga konsekvenser av regeringens försumlighet.

Den ena konsekvensen är de svårigheter för olika bygder och branscher som den bristande följsamheten när det gäller riksdagens beslut har fört med sig. Den mer sysselsättningsbefrämjande näringspolitik som riksdagen beslöt under 1978/79 års riksmöte har på viktiga punkter inte omsatts i verkligheten.

Den andra allvarliga konsekvensen är att riksdagens ställning som den främsta statsmakten riskerar att försvagas. Riksdagen måste i enlighet med parlamentarismens princip kunna lita på att regeringen verkställer riksdagens beslut, särskilt i en situation där regeringen saknar stöd från en fast organiserad majoritet i riksdagen. Den i sista hand mest allvarliga konsekvensen är givetvis risken för att medborgarnas förtroende för de parlamentariska institutionerna urholkas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Under många år försökte socialdemokraterna med växlande framgång bedriva planhushållning från kanslihuset – Durox, SUAB och Stålverk 80 är några minnesmärken från den tiden. Sedan 1976 har man övergått till att försöka bedriva planhushållning från riksdagen. Det ena djärva projektet efter det andra har tagit form i reservationer från näringsutskottet. Under begränsade perioder har man också vunnit gehör för sina förslag och därmed kunnat styra riksdagens beslut. Det gäller särskilt slutet av varen 1979, då näringsutskottet blev ett Eldorado för storvulna och ofinansierade visioner om utvecklingen i olika branscher.

Vart tog då allting vägen? Det är den fråga som socialdemokraterna nu ställer sig. KU:s granskning visar att de allra flesta av riksdagens beslut har verkställts och att det på många områden pågår utredningar eller beredning i kanslihuset. I andra fall har regeringen efter noggrann prövning funnit att riksdagens beslut inte var så kloka, och det har då ordentligt redovisats för riksdagen. Men det tillfredsställer inte socialdemokraterna, som i stället hävdar att regeringen på en rad punkter har svikit sin uppgift.

Låt mig först säga något om den filosofi som socialdemokraterna utvecklar för att bygga under den här kritiken. På den tid vi hade en socialdemokratisk majoritet i riksdagen fick vi alltid höra att regeringsmakten skulle vara stark, handlingskraftig och självständig. Politik var att vilja, och regeringen förbehöll sig rätten att vid lämpliga tillfällen vilja någonting helt annat än riksdagen. Nu däremot lanseras en helt ny doktrin. Det förklaras att folkpartiregeringen var en så speciellt bräcklig skapelse att den i alla stycken borde ha accepterat riksdagens kommandon. Man borde "lojalt" och "följsamt" och "snabbt" ha verkställt alla riksdagsbeslut, skriver reservanterna.

Men det här är faktiskt en vrångbild av svensk parlamentarism. Regeringen är inte något verkställande utskott till riksdagen som flinkt och servilt expedierar alla dess beslut. Regeringen är ett självständigt styrande organ, och den saken påverkas inte av om regeringsunderlaget är brett eller smalt. Att en minoritetsregering skulle ha andra befogenheter än en majoritetsregering finns det, såvitt jag vet, inget som helst stöd för vare sig i grundlagen eller i dess förarbeten. Tar jag fel på den här punkten får väl Hilding Johansson komma upp här i talarstolen och läsa högt ur någon lämplig paragraf, kommentar eller fotnot.

Jörn Svensson erkände faktiskt att det förhåller sig på det här sättet, dvs. att det finns ett manöverutrymme för regeringen. Han beklagade det. I vpk:s Sverige skall regeringen vara riksdagens lydiga tjänare – om det nu blir någon riksdag. Minns jag rätt från vpk:s partiprogram talas där inte om någon riksdag, utan man talar om en folkrepresentation. Hur den skall se ut undviker man försiktigtvis att definiera. När de revolutionära stormtrupperna kommer tågande får vi väl se hur demokratin artar sig i vpk:s Sverige.

De exempel på bristande följsamhet som reservanterna ger är över lag illa valda.

I några fall har ni läst fel i riksdagens beslut. Det gäller t. ex. anslagen till

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

de regionala utvecklingsfonderna i varvsregionerna och beslutet om metallurgin i Domnarvet. I det senare fallet var det inte som ni säger i reservationen, att riksdagen beslöt att metallurgin skulle vara kvar i Domnarvet, utan i riksdagsbeslutet sades att företaget skulle ges möjlighet att ha kvar metallurgin där – detta kan ni konstatera genom att gå tillbaka till utskottsbetänkandet och riksdagens beslut.

I andra fall tycks ni inte ha observerat propositioner som regeringen har lagt fram. Det gäller t. ex. anställningsskyddet för långtidssjuka och det nationella utvecklingsbolaget på energiområdet, som behandlas i vårens energipolitiska proposition.

Felaktiga påståenden förekommer i flera sammanhang. Om bryggerierna sägs det att i den strukturplan som nyligen utarbetats inte skulle tas några regionalpolitiska och strukturpolitiska hänsyn, men det är inte sant. Om Pripps inte hade behövt ta sådana hänsyn skulle företaget gladeligen lägga ner ytterligare bryggerier, men det gör man alltså inte. För oss som har varit med om att förbjuda mellanölet kan det ju inte komma som en överraskning att den åtgärden får återverkningar för bryggerinäringen. Det visste vi när beslutet togs, och det visste också socialdemokraterna. Att då i efterhand komma och säga att det hade ni ingen aning om, det är faktiskt inte särskilt trovärdigt.

Ett annat felaktigt påstående är att riksdagens beslut i fråga om textilindustrin inte skulle ha fullföljts. Det har skett, och det redovisas också klart i bilagan.

Vad gäller skogsnäringen har det som bekant kommit dels en skogspolitisk proposition, dels ett omfattande betänkande om skogsindustrins nuläge och utvecklingsmöjligheter. I fråga om SSAB förklaras det i reservationen att någon åtgärd inte vidtagits beträffande riksdagens begäran om en strukturplan, men det är också helt fel. En sådan plan kommer till hösten, vilket flera gånger har aviserats. Att den inte har kunnit bli klar tidigare beror på att vissa delutredningar har tagit litet tid, t. ex. den om mediumvalsverket. Till skillnad från socialdemokraterna menar vi nämligen att projekt i den storleksordningen skall undersökas innan några bindande löften utställs till väljarna.

Det vimlar alltså av felaktigheter i den socialdemokratiska reservationen. Några av dem har litet mer principiell räckvidd. Regeringen beskylls t. ex. för passivitet i förhållande till de statliga företagen, och som belägg för det anförs det att man i några sammanhang har vidarebefordrat riksdagens beslut till företagen för beaktande. Wivi-Anne Cederqvist kallade detta för slentrianmässigt, och Hilding Johansson talade föraktfullt om något slags postverk. På den här punkten skulle jag vilja be om ett mer bestämt besked. Hur menar ni från socialdemokratisk sida att ett riksdagsbeslut som rör ett statligt företag bör verkställas? Är det något fel på de principer som riksdagen antog 1969 eller på den aktiebolagslag som reglerar ägarnas och styrelsens inbördes förhållanden? I så fall tycker jag det skulle vara av stort värde om Hilding Johansson eller Wivi-Anne Cederqvist ville utveckla den kritik som framförs i reservationen.

En felaktighet i reservationen som är av litet högre låt oss säga konstitutionell dignitet är det resonemang som förs om Lödöse varv. Här klagas socialdemokraterna över att det pågår en avveckling av det varvet, trots att riksdagen har uttalat sig för att några åtgärder av betydelse för varvens framtid inte bör vidtas innan utredningsarbetet om de mindre och medelstora varven är avslutat. Jag känner inte närmare till vad som pågår vid Lödöse varv, men efter vad jag förstår är detta ett privat företag som staten inte äger. Och då frågar jag Hilding Johansson: Vilken rättsverkan har allmänna uttalanden från riksdagen i förhållande till enskilda företag? Att socialdemokraterna i näringsutskottet inte alltid behärskar grundlagen kan vara både begripligt och ursäktligt, men det är graverande när socialdemokraterna i KU försöker rikta en konstitutionell anmärkning mot regeringen och därmed visar att de inte känner till de mest elementära reglerna i svensk lagstiftning. Skam och nesa, Hilding Johansson!

Låt mig till sist komma till cloun i den socialdemokratiska reservationen. Den anmärkning i årets granskningsbetänkande som får papperet att knöttra sig och trycksvärtan att rodna är ändå klagomålet över att regeringen har försinkat jämställdhetslagen med ett halvår. Detta är ju en häpnadsväckande fräckhet. Här har vi en lag som folkpartiet ensamt har slagits för i alla år och som socialdemokraterna förklarade vara onödigt och onyttigt och obehövligt. Först var ni emot varje tillstymmelse till lag och framställde hela tanken som ett attentat mot facket. Sedan gick ni med på en liten lag, men stympade det förslag som folkpartiregeringen lade fram förra varen så att de aktiva åtgärderna föll bort. När vi sedan kom tillbaka i höstas försvarade ni återigen halvmesyren och röstade emot de aktiva åtgärderna som skulle ha kunnat ge litet tändar åt lagen och göra den effektiv. Och nu har ni mage att klaga över att ikraftträdandet har försenats med ett halvår – som om vi bar skulden till det och inte ni. Min komplimang för dödsföraktet, Hilding Johansson – men den här gången gick ni väl ändå litet för långt?

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det av tidsskäl är omöjligt att bemöta allt som Daniel Tarschys tog upp.

Det första jag skulle vilja säga är att det vi nu behandlar är klassiska dechargement. Gång efter annan har man anklagat regeringar för att inte ha följt riksdagens beslut. Jag vidgår utan vidare att det inte är någon nyhet vi har infört från socialdemokraternas sida. Om Daniel Tarschys går tillbaka till den tid då det inte fanns någon folkpartiregering och inte någon borgerlig regering skall han finna att en av de anmärkningar man förde fram då var att den socialdemokratiska regeringen inte hade, som det hette, verkställt de beslut riksdagen hade fattat.

Det är självklart att det blir en egendomlig situation när man har haft en minoritetsregering. Den har inte kunnat sätta sin prägel på besluten i riksdagen, även om Daniel Tarschys var utomordentligt förnöjsam i fråga om de prestationer folkpartiregeringen utförde. Och det vore konstigt om den som under folkpartiregeringens tid var statssekreterare i statsrådsberedning-

en inte skulle vara förnöjsam i detta fall. Men nu måste Daniel Tarschys också säga att näringsutskottet i fjol våras var ett organ för djärva näringspolitiska och t. o. m. planhushållningspolitiska projekt. Det stämmer väl inte riktigt, ty då skulle även folkpartiet ha medverkat i sådana projekt. Men Daniel Tarschys får välja läsart. Jag konstaterar att de beslut som fattades här inte alltid stämde med vad folkpartiregeringen ville.

Då uppstår otvivelaktigt ett problem både för denna regering och för dess efterföljare, nämligen hur regeringen skall förhålla sig. Daniel Tarschys hävdar nu att regeringen har att pröva detta och att jag tecknar en vrångbild när jag talar om att regeringen inte har följt vad riksdagen har uttalat. Men låt mig gå tillbaka till det som ändå är kärnan i parlamentarismen, nämligen att det finns en harmoni mellan regering och riksdag. Den harmonin bryts i samma ögonblick som en regering vill följa en annan politisk linje än den som riksdagen har uttalat sig för. Gör tankeexperimentet att folkpartiregeringen hade suttit kvar och att den hade kommit till riksdagen och sagt: Det här vill vi inte genomföra. Det hade blivit en motsättning mellan regering och riksdag om detta hade inträffat. Det finns ett visst manöverutrymme, men jag har aldrig kunnat finna att detta manöverutrymme är så stort att det går att handla på det sätt som både Ullstenministären och regeringen Fälldin II har gjort.

Vad beträffar genomgången av de olika ärendena, så får jag eventuellt komma tillbaka till den frågan. Men när det gäller det som Daniel Tarschys framställde som synnerligen graverande, nämligen att vi har tagit upp vad som hände i fråga om Lödöse varv, är jag naturligtvis tacksam för den undervisning Daniel Tarschys består mig. Jag är helt medveten om att det gäller ett enskilt företag. Detta företag följde inte det uttalande som riksdagen har gjort, och det har vi rätt att kritisera. Det är inte så att enskilda företag är undantagna från det som får kritiseras, och följaktligen kan vi inte heller undanta regeringen från kritik, när den inte påverkar enskilda företag så att de följer uttalanden som riksdagen har gjort. Det skulle innebära ett verkligt förfall av den svenska regeringsmakten om det skulle upphöjas till allmän norm att riksdagen uttalar en sak på det näringspolitiska området men industrierna och företagen går sin egen väg och regeringen inte kan göra någonting – den har bara att registrera detta och eventuellt läsa om det i tidningarna.

När det gäller passiviteten i fråga om bolagen har jag aldrig kunnat tolka 1969 års riksdagsbeslut på det sättet att det befriar regeringen från ansvar för detta område. Regeringen har fortfarande ett ägaransvar. Detta ägaransvar får praktiseras från regeringens sida. I debatten har gång efter gång framhävts att det är regeringen som har detta ansvar. Det är följaktligen naturligt att kritiken har riktats mot just regeringen.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! När Daniel Tarschys hänvisade till vpk:s partiprogram använde han uttrycket "om jag minns rätt". Det är inte mycket som Daniel Tarschys minns rätt, när han från sin lilla statsvetenskapliga examen blickar

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

ner på den övriga mänskligheten. Därför borde han vara litet försiktig med att kränga av sig sådana misstänkliggöranden av och yttranden om vpk som han nyss gjorde. Han kunde åtminstone ha något begrepp om de dokument som han åberopar.

Att vi kallar riksdagen för en folkrepresentation kan väl ändå inte tyda på att vi är nonchalanta mot de demokratiska värdena. Jag trodde faktiskt att riksdagen även i Daniel Tarschys tankevärld var, och borde vara, en folkrepresentation. Kom sedan inte med sådant struntprat, sådana rena dumheter och uttryck för mänsklig arrogans som begreppet revolutionära stormtrupper!

Jag skall upplysa Daniel Tarschys om följande fakta. Om det är några som inte förespråkar eller tillämpar våld och övergrepp mot det svenska folkets och andra folks medborgerliga fri- och rättigheter, så är det vi i vänsterpartiet kommunisterna. Det var inte vi som vid gränsen avvisade judiska flyktingar, som fick fara tillbaka till Auschwitz och Maidanek. Det var en liberal justitieminister som var ansvarig för det. Det är inte vi som har röstat igenom eller ständigt försvarar lagen om sluten psykiatrisk vård, som är grunden för en av de högsta frekvenserna i Europa av tvångsomhändertaganden och övergrepp mot medborgarnas rörelsefrihet – utan det är liberalerna. Och när liberalerna hade regeringsmakten lade de t. o. m. fram en proposition enligt vilken dessa möjligheter att tvångsomhänderta människor skulle utvidgas.

Det är inte heller vi som begär det våldet mot det arbetande folket, mot löntagarna här i Sverige, att vi utestänger 800 000 av dem från sina arbetsplatser. Det är lockoutherrarna, de som åtminstone periodvis har tillhört folkpartiets finansärer. Så vi kanske för dagen kan avsluta denna diskussion och återkomma till den en annan gång. Jag återkommer gärna, men jag undanber mig den här typen av arroganta slängar mot och misstänkliggöranden av den demokratiska halten i vpk:s politik eller mina personliga ställningstaganden.

Så till frågan om regeringens manöverutrymme. Det är riktigt, vilket jag också anförde, att det finns ett visst sådant manöverutrymme. Men å andra sidan drar Daniel Tarschys alldeles för stora växlar på existensen av detta manöverutrymme. Man kan inte resonera som han gör.

Om en folkpartistisk minoritetsregering lägger fram en proposition, t. ex. i varvsfrågan, och denna proposition på bestämda och uttryckliga punkter efter diskussioner i utskottet ändras av riksdagen, får inte manöverutrymmet innebära att man på alla sätt försöker underlåta att verkställa just dessa ändringar, saboterar dem eller betraktar dem som mindre viktiga än de delar av propositionen som slapp igenom riksdagens behandling. Tillämpar man, Daniel Tarschys, ett sådant politiskt system, då – och det är naturligtvis poängen i de socialdemokratiska reservationerna – skadas parlamentarismen i en speciell mening. Då befrämjas nämligen i hög grad det politikerförakt som på ett påtagligt sätt ökade och hade anledning att öka medan folkpartiet hade regeringsmakten.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Daniel Tarschys, som varit statssekreterare i folkpartiregeringen, har i utskottet mycket energiskt uppträtt som regeringens försvarsadvokat, och det fortsätter han tydligen med också i varje ärende här i kammaren.

I mitt huvudanförande tog jag upp flera exempel på att regeringen inte följt riksdagens beslut. Att så är förhållandet finns också omnämnt i bilagan till utskottsbetänkandet. Tydligen menar Daniel Tarschys att folkpartiregeringen med stöd av endast 39 av riksdagens 349 ledamöter helt enkelt gjorde rätt när man struntade i de beslut som en majoritet i riksdagen enats om – sannolikt därför att besluten inte föll folkpartiregeringen på läppen, eller, som Daniel Tarschys sade, därför att folkpartiregeringen ansåg att besluten inte var tillräckligt kloka.

Jag pekade i mitt anförande på två konsekvenser av den här regeringens nonchalans, men jag skulle också kunna peka på en tredje konsekvens – Jörn Svensson var inne på den – nämligen att det här befrämjar politikerföraktet. Politikerföraktet har ju vuxit under de senaste fyra åren. Människor som hör på radio eller ser på TV att riksdagen fattat beslut i för dem viktiga frågor märker sedan att besluten inte följs upp. Dessa människor har blivit lovade av riksdagen att besluten skall följas, men det har regeringen inte gjort, och det är väldigt allvarligt.

Vi har i konstitutionsutskottet en arbetsgrupp som ser över riksdagens arbetsformer. Man kan nästan vänta sig att Daniel Tarschys föreslår att vi inte skall votera mera.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag tog upp några principiella problem, som Hilding Johansson också gick in på. Den ena frågan gäller det faktum att socialdemokraterna vill rikta en konstitutionell anmärkning mot regeringen för att denna inte följt riksdagens beslut i ett fall, där det var ett privat företag som inte följde riksdagens beslut. Det här är ju en felbedömning av värsta slag.

Jag tycker nog att Hilding Johansson var rätt lam i sitt försvar. Han sade att han var medveten om att det var fråga om ett privat företag, och det gör saken ännu värre. Om Hilding Johansson hade svävat i villfarelse om huruvida det gällde ett statligt företag hade reservationen varit ursäktlig, men nu var det inte så. Socialdemokraterna visste att det gällde ett privat företag. Ändå väljer man att rikta en anklagelse mot regeringen därför att ett privat företag inte till punkt och pricka följer riksdagens uttalande.

Den andra frågan som jag ställde till Hilding Johansson gällde om han hade något förslag till hur man skulle styra statliga företag. Är det något fel på de regler som vi f. n. har, regler som riksdagen fastslog 1969, eller den aktiebolagslag som vi har och som definierar förhållandet mellan ägare och styrelse? Jag kunde inte höra att Hilding Johansson hade några förslag på den punkten. Jag får väl utgå från att den kritik som framförs i reservationen härvidlag bara är löst prat – om det nu inte ligger något annat bakom kritiken

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

som kanske kan komma fram i ett senare inlägg.

Jörn Svensson talar med viss auktoritet om arrogans. Han förklarar att jag mindes fel, men återstoden av vad han sade i sitt anförande tyder på att jag minns alldeles rätt: Vpk:s partiprogram talar inte om riksdagen utan om folkrepresentationen. Då försöker han spela naiv och säger: Men riksdagen är väl en folkrepresentation? Just det, men varje folkrepresentation är inte en riksdag. Det är ingen hemlighet, Jörn Svensson, att kommunisterna på många håll – när de kommit till makten – valt att totalt förändra det konstitutionella systemet. De har gjort så överallt. Det är därför som bruket av ett annat ord än riksdag i kommunisternas partiprogram är ägnat att skapa stort tvivel om – för att uttrycka det mildt och artigt – huruvida kommunisterna avser att respektera den grundlag vi har i Sverige. Det var oförsiktigt av Jörn Svensson att börja tala om andra länder i Europa. Vi brukar vanligen få höra i den här kammaren att vi inte skall göra det, eftersom kommunisterna blir så sårade om vi nämner att det finns kommunister i andra länder. Det var oförsiktigt, Jörn Svensson, att börja tala om kommunister i andra länder. För hur är det? Var har dödsoffren krävts? Var har koncentrationslägren rest sig? Är det under liberala regimer eller är det under kommunistiska?

Wivi-Anne Cederqvist återkallade så minnet av de månader i våras då riksdagen förvandlades till en enda stor snickarverkstad, som försökte snickra på diverse tillägg till olika propositioner. När de här olika kosmetiska tilläggen och snabbt ihopsnickrade konstruktionerna senare har behandlats i regeringskansliet har man på några punkter funnit att de inte var så väl genomtänkta. Man har funnit att det inte varit klokt att verkställa besluten just såsom riksdagen formulerade dem. Då har regeringen kommit tillbaka till riksdagen och sagt: Så här sade riksdagen, men så här tycker vi. Vi underkastar detta en ny prövning. Detta måste väl ändå vara en rimlig ordning. Skall det få vara så – den frågan ställde jag direkt till Wivi-Anne Cederqvist – att en regering, om den får ett riksdagsbeslut som den anser vara vanvettigt, ändå skall verkställa detta i omsorg om parlamentarismen? Det måste väl ändå vara en felaktig tolkning av parlamentarismen – en konstig tolkning av parlamentarismen från ett parti som i alla år har talat om att vi behöver starka, dugliga och handlingskraftiga regeringar.

Hilding Johansson sade att det inte är något nytt att man riktar anmärkning mot att regeringen inte uppfyller riksdagens beslut. Kanske inte, men det nya är väl att ni har så väldigt litet på fötterna.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Vilka dokument vi än visade upp, skulle Daniel Tarschys, i den roll han nu spelar, finna att vi har litet på fötterna. Men gå igenom sida för sida den dokumentation som utskottet har gjort. Det skall visa att på en rad punkter har regeringen inte följt riksdagens beslut. Men det är, enligt en annan del av Daniel Tarschys anförande, duktigt gjort av regeringen. Den skall pröva vad riksdagen gjort. – Men det är denna överprövning som jag vänder mig emot hela tiden.

En fråga var direkt ställd till Wivi-Anne Cederqvist, och hon kommer

Onsdagen den
7 maj 1980*Grunskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.**Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

säkert att svara på den. Men jag kan inte låta bli att göra en stilla reflexion i anslutning till det bildspråk som Daniel Tarschys använder sig av. Han talade om att riksdagen var en snickarverkstad i våras och lade till, att det var litet kosmetika man lade på. Jag är inte utbildad snickare, men jag har inte fattat det så att kosmetika är sådant man använder när man snickrar. I själva verket var det väl ganska omfattande snickeriarbeten man måste göra, och i vissa fall måste man t. o. m. bygga nya hus – andra hus än dem som regeringen presenterat för riksdagen.

När det gäller Lödöse, för att gå rakt på sak, är jag väl förtrogen med situationen. Minoriteten inom KU riktar inte en konstitutionell anmärkning mot ägarna, bröderna Johansson, utan anmärkningen vänder sig mot regeringen för att den inte har kunnat verka mer kraftfullt för det beslut riksdagen uppenbarligen har fattat. Och jag skulle kunna ta fram en rad andra exempel på det.

När det sedan gäller de statliga företagen lär vi få många tillfällen att resonera om dem. Men inom ramen för den ordning som riksdagen beslöt 1969 och den aktiebolagslag som vi har kan regeringen ändå träda in på många olika sätt och påverka förloppet. Den behöver inte nöja sig med att sända över besluten och säga att så här har riksdagen beslutat. Regeringen kan ta kontakter på det personliga planet. Den kan i sista hand göra ett utbyte av styrelsen. Om en styrelse inte följer riksdagens intentioner utan går sina egna vägar, har väl varje företagsägare möjlighet att göra ett utbyte. Man har t. o. m. ett ansvar som ägare av ett företag. Vi är väl ändå inte i den situationen att de statliga företagen representerar en värld för sig, utan de är en del av den svenska staten. Om det vore så att de inte skulle kunna påverkas, skulle vi här i riksdagen inte få behandla frågor som gäller de statliga företagen. Jag kan inte i grundlagen se något hinder för detta. Men då måste också de besluten fullföljas.

Sedan är det en sak som jag har väntat att Daniel Tarschys skulle ta upp, och då får jag väl försöka inspirera honom. Det gäller reservation 4, som han har avgivit tillsammans med Torkel Lindahl. Daniel Tarschys är reservant där alla vi andra i utskottet har ansett att vi ändå kunde vara litet kritiska mot regeringen för att den inte verkställt det uttalande som riksdagen har gjort om att en utredning skall tillsättas.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Daniel Tarschys måste väl ändå själv vara klar över att han är ute på mycket hal is när han gör gällande att den som kallar riksdagen för riksdag därmed bevisar att han är demokrat men att den som kallar riksdagen för en folkrepresentation visar att han inte är demokrat. Daniel Tarschys bör ha sig bekant att begreppet riksdag är ett speciellt begrepp som, mig veterligt, bara används i två länder och att folkrepresentation så att säga är ett mera allmänt övergripande begrepp som kan användas såväl om det italienska parlamentet som om den svenska riksdagen och en rad andra representationer.

Daniel Tarschys ställde en fråga som naturligtvis var retoriskt menad och

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

som gällde ett tragiskt förhållande i Europas historia, nämligen döds- och massförintelseläger som har förekommit i vissa länder. Daniel Tarschys lär ha sig bekant att de obestridliga mästarna i den verksamheten var de som tillhörde den regim som kom till makten i Tyskland 1933 och som till följd av de allierade regeringarnas och folkens samfälliga krigsansträngningar kunde krossas i maj 1945. Den regeringen kom till makten bl. a. genom en omröstning i den tyska riksdagen i början av 1933. Bland dem som tillhörde den majoritet som ställde sig bakom Hitlers fullmaktslag var det tyska liberala partiet. En av dess riksdagsledamöter hette Theodor Heuss. Han blev sedermera president för Förbundsrepubliken Tyskland. Jag påpekar nu inte detta för att vara elak men för att visa hur orimligt det är om jag t. ex. på grundval av ett sådant förhållande skulle misstänkliggöra Daniel Tarschys i hans demokratiska lödighet och trovärdighet. Därför tycker jag att jag och andra vpk-are kan få ha vår demokratiska trovärdighet kvar – i all synnerhet som vi aldrig stuckit under stol med vår kritiska inställning till bestämda förhållanden i socialistiska länder. Det finns ingen liberal international som gör att alla liberaler här i Sverige är ansvariga för vad liberaler tar sig för i andra länder. Det finns heller icke, sedan 30–35 år tillbaka, någon kommunistisk international.

I den fråga som sakk Diskussionen berör vill jag säga: Det måste väl ändå vara fel att resonera så som Daniel Tarschys gör. Vi har ju haft den situationen att en liberal minoritetsregering inte har kunnat påräkna majoritet för sina förslag. Regeringen har då lagt fram vissa propositioner, i medvetande om att de propositionerna skulle ändras. De liberala representanterna i riksdag och utskott har sedan ingått i diskussioner, bl. a. i konkreta frågor med socialdemokraterna, och i utskotten överenskommit om gemensamma skrivelser, där socialdemokraterna har fått igenom bestämda synpunkter som de har betraktat som väsentliga.

Ni har alltså själva gett er in på den kompromisspolitiken. Om ni sedan säger att det inte är någon konstitutionell fara med att regeringen struntar i just de bitar beträffande vilka man kom överens med socialdemokraterna, då måste ni väl ändå säga att detta är konstitutionellt diskutabelt. Det är att hardra tesen om regeringens manöverutrymme alltför långt. Det är framför allt att befrämja ett dåligt anseende för den praktiska typ av parlamentarism som förekommer här i landet och för förtroendet för politikerna; det må väl Daniel Tarschys ändå kunna erkänna.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Daniel Tarschys ställde en direkt fråga till mig, om jag ansåg att det var riktigt att regeringen skulle följa vanvettiga beslut som fattats av riksdagen.

Här får vi i och för sig en förklaring till vad vi kallar regeringens nonchalans och försumlighet: det är bara så att regeringen har ansett att riksdagen har fattat vanvettiga beslut. Nu har vi alltså fått den förklaringen. Jag skulle då vilja fråga Daniel Tarschys: Var det ett vanvettigt beslut som riksdagen fattade när vi drog upp riktlinjerna för statliga strukturinsatser inom

bryggeribranschen, där vi sade att särskild hänsyn måste tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter? Ingemar Mundebo tyckte i varje fall inte att det var ett vanvettigt beslut när han hänvisade till det i ett par frågesvar här i riksdagen.

Och var beslutet om tekonärningen vanvettigt när vi sade att de kulturella värdena skulle beaktas och att försörjningsberedskapen skulle breddas? Tala då om det för Marks kommun eller för de borgerliga riksdagsledamöter som har motionerat om att det beslutet skall följas!

Sedan talade Daniel Tarschys om starka, dugliga och handlingskraftiga regeringar – precis som om det skulle ha gällt folkpartiregeringen eller den nuvarande regeringen. Nej, men jag instämmer i att det nu behövs en stark och duglig och handlingskraftig regering. Men det är en annan aktuell fråga.

DANIEL TARSCITYS (fp):

Herr talman! Hilding Johansson vill höra litet om reservation 4. Gärna det. Det är en reservation där folkpartiledamöterna påpekar att det är överflödigt att kritisera regeringen för att ett ärende blev liggande ett antal månader. Orsaken till det har från justitiedepartementet uppgivits vara att man avvaktade en grundlagsutredning. Vi påminner i reservationen om att folkpartiregeringen försökte få till stånd en sådan utredning på ett tidigt stadium men att det förslaget avvisades av de andra partierna tidigt år 1979. Så småningom kom utredningen ändå till stånd, tidigt år 1980.

Jörn Svensson tycker det är tråkigt att vi ifrågasätter vpk:s demokratiska trovärdighet. Ja, det gör vi! Vi menar att vpk inte är ett parti som är trovärdigt vad gäller demokratin. Det omdömet grundar vi inte bara på det förhållandet att överallt där kommunistiska partier har kommit till makten har demokratin försvunnit, utan vi grundar det också på det svenska vänsterpartiet kommunisternas politiska dokument. Vi grundar det på ert partiprogram, där det faktiskt är mycket besynnerligt att ni inte vågar tala om riksdagen, utan talar om en odefinierad folkrepresentation. Mycket besynnerligt och inte en slump! Vi grundar det vidare på Jörn Svenssons egna böcker. Det är alldeles klart för den som läser Du skall ta ledningen och makten att det inte kommer att bli tillåtet att verka för liberala idéer och en liberal samhällsekonomi i det samhälle där Jörn Svensson har tagit ledningen och makten.

Jag beklagar, Jörn Svensson, att jag på denna punkt inte kan göra något medgivande. Vi tror inte att vpk är ett pålitligt parti från demokratisk synpunkt.

Jag tror faktiskt att Wivi-Anne Cederqvist har litet större förmåga att skilja mellan principiella resonemang och speciella omdömen än vad hon från talarstolen gav sken av. Jag sade så här till henne: Om riksdagen någon gång fattar ett vanvettigt beslut, skall då regeringen verkställa det? Det var ett principiellt och generellt resonemang – ett abstrakt resonemang om man så vill. Wivi-Anne Cederqvist känner sig träffad och undrar om diverse beslut som har fattats av riksdagen var vanvettiga. Mitt svar på det är nej. Alla de

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

beslut som Wivi-Anne Cederqvist räknade upp har f. ö. verkställts. Men kan vi inte vara överens om att det, om regeringen någon gång tycker att ett beslut inte är så klokt utformat, är rimligt att regeringen begär tillstånd hos riksdagen att ändra det beslut som riksdagen fattade? Låt oss helt abstrakt, allmänt och principiellt diskutera den saken. Är detta en rimlig strategi, eller skall regeringen verkställa beslut som den anser felaktiga, alltför dyrbara, alltför krångliga, motverkande sina syften? Det vore intressant att få ett svar på den frågan.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! När Daniel Tarschys menar att det är överflödigt att rikta kritik mot att det har förflutit 22 månader innan ett riksdagsbeslut om att tillsätta en utredning har verkställts, kastar det ett ljus över hela hans sätt att argumentera – det är över huvud taget överflödigt att rikta kritik mot regeringen, man skall godta vad den gör.

Det hjälper inte att man inom folkpartiregeringen planerade att sätta till en grundlagsutredning. Här i landet har vi den traditionen att detta sker på grundval av överenskommelser eller i varje fall överläggningar mellan partierna. Folkpartiregeringen fick klart besked vid dessa överläggningar, men det behövdes faktiskt en ny regering för att utredningen om invandrarnas valbarhet skulle sättas till – och dessutom att ärendet anhängiggjordes inom konstitutionsutskottet som ett granskningsärende.

Men kärnan i allt vad vi nu resonerar om är: Hur mycket respekt skall en regering ha för ett riksdagsbeslut? Jag kan inte säga annat som sammanfattning av min uppfattning än att en regering skall respektera riksdagsbeslut. Den skall inte överpröva dem. Vad skulle egentligen vårt arbete i utskotten, som ofta är mödosamt, där vi ibland faktiskt snickrar oss samman i gemensamma skrivningar, tjäna till om regeringen efteråt konstaterar att detta tyckte riksdagen, men vi i regeringen har en helt annan uppfattning, vi anser att det här var mindre klokt – för att inte använda ett alltför kraftigt uttryck.

Vad betyder i så fall riksdagsarbetet? Då blir det en terapi, en lek som vi ägnar oss åt. Men vi är inte satta här för att leka utan för att besluta. Då måste vi också hålla på att våra beslut genomförs.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vi har från vpk:s sida ingenting emot att vår demokratiska trovärdighet diskuteras – under den förutsättningen att även andras demokratiska trovärdighet diskuteras. Men det är ju den diskussionen som ni andra aldrig vill gå in på, trots att det är ni som här i Sverige har svarat för övergreppen mot de medborgerliga fri- och rättigheterna vid en mängd tillfällen, när vänsterpartiet kommunisterna har försvarat dessa rättigheter. Jag behöver inte påminna Daniel Tarschys om undantagslagen, som hans parti i stort troget har röstat för, ända tills den blev så murken att den föll av sig själv.

Jag vänder mig nämligen mot hela den här typen av resonemang, att sprida

misstanke mot människor, att indirekt beskylla oss för att vara i stånd till brottslig, statsfientlig verksamhet – och det är vad Daniel Tarschys faktiskt gör nu, fast han uttrycker sig litet försiktigare, så att man inte rättsligt skall kunna komma åt honom. Vi har inte den inställningen till människor eller till partier att vi t. ex. svepande säger att liberalerna tror vi inte ett dugg på, vi vet hur de agerar. Om det nu är så att det liberala koalitionspartiet i Västtyskland har deltagit i beslutet om införande av ett yrkesförbud och Daniel Tarschys stiger upp här och offentligt förklarar att han är kritisk mot det, då tar vi faktiskt Daniel Tarschys på allvar. Vi menar att han då har gjort sin plikt. Om liberalerna i Västtyskland har begått ett övergrepp mot demokratin, så skall det inte belasta Daniel Tarschys trovärdighet. Den principen har vi. Vi gör Daniel Tarschys och liberalerna i Sverige ansvariga enbart för vad de gör här – och naturligtvis för hur de kommenterar företeelser i andra länder. Om de är kritiska, så tar vi det ad notam och tycker att det är riktigt och bra, och vi kastar inte smuts på dem därefter.

Daniel Tarschys skall läsa min bok innan han börjar tala om den. Han skall läsa den ordentligt och ha texterna framför sig. Där står nämligen ingenting om att man i ett socialistiskt Sverige inte skulle få propagera för borgerliga idéer och verka fritt för beslut i enlighet med dem. Tvärtom står det uttryckligen att det skall man få göra. Jag ger t. o. m. förslag om hur åsiktsfriheten i praktiken skall kunna utvidgas och bli effektivare.

Vad däremot Daniel Tarschys tydligen minns och hänger upp sig på – och därvidlag missförstår han mig – gäller att man inte skall kunna avskaffa sådana demokratiska fri- och rättigheter som folkflertalet har tillkämpat sig. Om man i det socialistiska samhället får en utsträckning av de demokratiska fri- och rättigheterna till exempelvis näringslivet, där de nu inte finns utan där aktieägarna och minoriteten – storfinansens – kommenderar, så skall dessa nya demokratiska fri- och rättigheter äga samma skydd som de klassiska fri- och rättigheterna, allmänna rösträtten osv. Lika orimligt som att avskaffa den allmänna rösträtten skall det vara att avskaffa de arbetandes demokratiska rättigheter i företagen. Men här skiljer sig möjligen vår demokratisyn, eftersom Daniel Tarschys tycker att det är demokratiskt när en liten, liten klick svenskar dominerar hela det ekonomiska livet. Det är för honom ett väsentligt inslag i demokratin. Det kan det aldrig vara för mig.

TALMANNEN:

Får jag hemställa till deltagarna i den fortsatta debatten att ta hänsyn till riksdagsordningens bestämmelse att den som har ordet skall begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas – och nu behandlar vi riksdagens skrivelser.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag tog i mitt anförande upp fyra exempel på att regeringen inte följt riksdagens beslut. Med anledning därav frågade Daniel Tarschys mig om jag ansåg att regeringen skulle följa vad han ansåg vara ett vanvettigt beslut, fattat av riksdagen. Nu menade han tydligen inte i sin senaste replik

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

att något av de beslut jag avsåg i de fyra exemplen var ett vanvettigt beslut. Vad vår reservation tar upp är just att regeringen på tolv viktiga områden helt åsidosatt riksdagens beslut. Det gäller både folkpartiregeringen och den borgerliga trepartiregeringen. Man har alltså helt nonchalerat riksdagens beslut.

Sedan vill jag säga som direkt svar att jag anser att en regering skall respektera riksdagens beslut.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag tycker också att regeringen alltid skall respektera riksdagens beslut. Men den respekten behöver inte innebära att regeringen uppfattar sig som ett verkställande utskott. Den svenska regeringsformen förutsätter inte att regeringen är ett verkställande utskott, utan den förutsätter att regeringen är en självständigt styrande makt. Det var vi överens om på den tiden vi hade en socialdemokratisk regering, och det hoppas jag att vi fortfarande är överens om.

Jag har i mitt anförande bemött ett stort antal av de anmärkningar som finns i den socialdemokratiska reservationen. Det står mycket mer att läsa i utskottets betänkande. Där finns en stor bilagedel som redovisar allt regeringen gjort för att verkställa olika beslut. Jag hänvisar till de bilagorna.

Jag skall, herr talman, efter tillsägelse inte fortsätta debatten med Jörn Svensson, men jag konstaterar att hans senaste inlägg innebär att har socialismen väl genomförts i Sverige kan den icke upphävas. Detta överensstämmer icke med min demokratisyn och min föreställning om de rättigheter som olika politiska partier bör ha att agera för sina idéer.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vad gäller Daniel Tarschys tolkning av regeringens skyldighet att följa riksdagsbeslut vill jag återigen erinra om den aspekt jag hela tiden pekat på, nämligen den speciella situation som rådde, vilken Daniel Tarschys inte tar hänsyn till när han med formalistiska argument försöker slingra sig ifrån folkpartiregeringens ansvar. Ni lade alltså fram propositioner som ni sedan i flera fall systematiskt diskuterade med socialdemokraterna i utskottet. Folkpartirepresentanterna i riksdagen skulle, mer eller mindre på regeringens uppdrag får man förutsätta, komma fram till kompromisser med socialdemokraterna. Dessa kompromisser innehöll eftergifter för vissa socialdemokratiska krav. Jag tycker att Daniel Tarschys ändå måste inse att det är dålig parlamentarism. Det är formellt synnerligen tvivelaktigt och diskutabelt att strunta i att genomföra just de punkter som var en förutsättning för en överenskommelse på det parlamentariska planet i syfte att få igenom regeringsförslaget i dess reviderade form.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag fick inget svar från Daniel Tarschys på frågan varför regeringen inte följde riksdagens beslut att särskild hänsyn måste tas till

regionalpolitiska synpunkter och till sysselsättning när det gäller åtgärder för bryggeribranschen. Detta trots att Ingemar Mundebo vid ett par tillfällen vid frågestunder här i riksdagen hänvisat till just de uttalandena.

DANIEL TARSCHEYS (fp):

Herr talman! Till Jörn Svensson vill jag säga att vi i folkpartiet har, med den styrka vi äger, försökt stå fast vid alla de överenskommelser vi ingått. Finns det något exempel på motsatsen vore jag tacksam för en konkretisering av den kritiken – i annat fall tycker jag att det mera är tomt prat.

För Wivi-Anne Cederqvist vill jag läsa upp ett litet avsnitt ur mitt första anförande, som hon kanske inte hade tillfälle att höra: Om bryggerierna sägs det i den socialdemokratiska reservationen att det i den strukturplan som nyligen utarbetats inte skulle tas några regionalpolitiska och strukturpolitiska hänsyn. Det är inte sant. Om Pripps inte behövde ta sådana hänsyn skulle företaget gladeligen lägga ner ytterligare bryggerier, men det gör man alltså inte.

För oss som varit med om att förbjuda mellanölet kan det inte komma som en överraskning att bryggerinäringen fått problem. Jag vet inte om Wivi-Anne Cederqvist var med om det beslutet – jag var det. Om hon var med tror jag inte att hon nu vill undandra sig ansvaret för att bryggerinäringen har fått problem.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Regionalpolitiska hänsyn har tagits, säger Daniel Tarschys. Var finns de regionalpolitiska hänsynen, när man kan föreslå nedläggning i en kommun där siffrorna för arbetslösheten är bland de högsta i landet och där det finns 26 lediga platser på omkring 600 arbetslösa? Jag menar nu Torsby kommun.

DANIEL TARSCHEYS (fp):

Herr talman! Det finns faktiskt inte i riksdagens beslut någon precisering av vilka orter som för all framtid måste ha ett bryggeri. Riksdagen har sagt att det skall tas regionalpolitiska hänsyn. Det har Pripps gjort. Jag kan försäkra Wivi-Anne Cederqvist att om den restriktionen inte fanns hade åtskilliga andra bryggerier också varit i farozonen.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag kan inte anse att det är att ta regionalpolitiska hänsyn när man lägger ned ett bryggeri just i den ort som är mest drabbad.

TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu uppsatts om detta sammanträdes fortsättning kl. 19.30 efter sedvanlig middagsrast.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Behandlingen av
riksdagens skri-
velser*

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.**Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

TALMANNEN:

Sedan samtliga under avsnittet Behandlingen av riksdagens skrivelser anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Enligt regeringsformen granskar konstitutionsutskottet statsrådets tjänsteutövning. Det KU-ärende som vi nu behandlar sträcker sig över agerandet inom tre borgerliga regeringar i fråga om viss utbildning hos helstatliga Telub av libyska medborgare. Ärendet är anhängiggjort av moderaterna, men den reservation med kritiska synpunkter som finns redovisad i betänkandet står socialdemokraterna bakom.

Själva redogörelsen för de olika turerna i statsrådets tjänsteutövning är vi eniga om. Det finns också tre bilagor: En promemoria från 1979 års krigsmaterielkommitté om utbildning vid Telub AB av militär personal, en promemoria av expeditionschefen vid handelsdepartementet och en sammanfattning av vad förutvarande handelsministern Hadar Cars inledningsvis sade vid en utfrågning som utskottet arrangerade. Vi har också i utskottet hört före utrikesministern Karin Söder om hennes befattning med frågan och verkställande direktören vid Telub, Benkt Dahlberg. Jag tror att vi alla kan erkänna att det är en brist att inte de två sistnämndas uttalanden inledningsvis inför utskottet kan redovisas på samma sätt som Cars föredragning. Jag beklagar också att vi inte hann höra dåvarande, och nuvarande f. ö., försvarsministern Eric Krönmark.

Låt mig rekapitulera berörda statsråds hollande med denna tydligen heta politiska potatis.

I regeringen Fälldin I fick utrikesministern Karin Söder den 20 december 1977 en föredragning rörande utrikesdepartementets uppfattning om ifrågasatt utbildning i Sverige för libysk militär personal. Utrikesministern hade inte någon erinran. Svaret blev enligt vad direktör Dahlberg sade inför utskottet: "Även om UD inte var stormförtjust, kunde Telub gå vidare med ärendet."

Eric Krönmark måste inom samma regering också ha informerats någon gång i januari-februari 1978. En rapport utifrån om Telubs utbildningsprojekt föranledde kontakter mellan UD och försvarsdepartementet. Det är dokumenterat att statssekreteraren i försvarsdepartementet såg allvarligt på saken och att han avsåg att ta kontakt med Telub för att avråda från affären med libyerna.

Den handling jag sett återspeglar departementets negativa inställning till affären närmast under ministernivå. Försvarsministern Eric Krönmark själv har dock enligt Dahlberg givit klarorder till utbildningen. Här finns en lucka i vårt kunnande, eftersom vi inte hört Eric Krönmark. Men vad som är klart är att något initiativ för att stoppa utbildningen i varje fall inte tagits från Eric Krönmarks sida. Även handelsministern Burenstam Linder har inom regeringen informerats om utbildningen och har inte motsatt sig denna.

Klart är att någon samlad diskussion i denna fråga aldrig fördes inom

Onsdagen den
7 maj 1980

regeringen Fälldin I. En av dem som satt i regeringen då Karin Söder och Eric Krönmark informerades var dåvarande folkpartiledaren Per Ahlmark. Han har i efterhand sagt att den regering han själv tillhörde gav klarorder för att ett statligt svenskt företag blev, som Per Ahlmark uttrycker det, utbildningsanstalt för internationella terrorister. Jag vill citera vad han skrev i Expressen i december 1979:

”Märkligt nog vet vi inte det i dag” - alltså vad regeringen ville. ”Förra trepartiregeringen gav under sin sista tid genom Karin Söder klarsignal till projektet. Visste Fälldin om det?”

Jag vill här tillägga: Klarordern gavs då Per Ahlmark själv tillhörde regeringen. Jag frågar: Visste vice statsministern, som han gärna kallade sig, om detta? Tydligt inte - att döma av hans djupa ogillande av beslutet.

Jag anser det ingalunda belagt att den borgerliga trepartiregeringen givit klarorder om utbildning av terrorister, men nog är det värt en notis i den framtida historieskrivningen om *regeringsmaktens förfall* att en regeringsmedlem, vice statsminister och partiledare, uttryckt sin uppfattning om ett beslut i den regering han själv tillhörde på det sätt som jag här har citerat.

Jag övergår till regeringen Ola Ullsten. Redan i oktober sökte Telubs verkställande direktör Benkt Dahlberg få sammanträffa med handelsminister Cars om bl. a. utbildningsplanerna; men något sådant sammanträffande skedde aldrig. Hadar Cars har hörts av utskottet. Han uppger sig ha blivit inkopplad på ärendet först den 9 februari 1979. Då hade offerten från Telub redan accepterats av libyska staten. Detta skedde enligt Dahlbergs uppgifter i januari. Den 14 februari kallades Telubs verkställande direktör till en uppdrag handelsminister, som sade att utbildningen måste stoppas. Dahlberg hävdade att det var för sent att göra något åt saken, och Hadar Cars sade att han skulle återkomma.

Enligt Hadar Cars konstaterades senare att hans negativa syn på utbildningen delades av statsministern, utrikesministern, industriministern och samordningsministern i folkpartiregeringen, då frågan diskuterades. Men vid närmare eftertanke och sedan förenade fabriksverkens chef Eric Malmberg, som är ordförande i Telubs styrelse, samtalat med industriminister Huss blev beskedet till Dahlberg ändå till slut en bekännelse av regeringens vanmakt. I det stadium ärendet då befann sig saknade regeringen konstitutionella möjligheter att inskrida, erkänner Cars.

Mot detta bör ställas vad Per Ahlmark skrivit i en artikel i Expressen, nämligen: ”Fp-regeringen tycks ha ogillat saken men hade inte kraft att ingripa. Men att hindra ett statligt företag att utbilda utländska militärer är naturligtvis möjligt; det handlar främst om politisk vilja. Varför saknade Ullsten det?”

Så är jag inne på regeringen Fälldin II. Försvarsminister Eric Krönmark fick den 6 december 1979 en redogörelse för utbildningen och hade ingen annan kommentar än att det var viktigt att sekretess i fråga om svenska försvarshemligheter iakttogs.

Slutligen har i denna regering handelsminister Staffan Burenstam Linder i

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

ett frågesvar delgett denna kammare att regeringen inte avser att vidta några åtgärder för att hindra ifrågavarande utbildningsprojekt.

Med tanke på den betydelse talarna efter mig kommer att fästa vid den saken, vill jag också erinra om att regeringen Ullsten den 19 juli 1979 tillkallade en parlamentarisk utredning om översyn av riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport. I direktiven anges bl. a. att utredningen bör ta upp frågan i vad mån det är befogat att betrakta övnings- och utbildningsanordningar som krigsmateriel. Utredningen tillkom alltså först nästan exakt 20 månader efter det att Karin Söder i den första borgerliga regeringen gett klartecken till utbildningen av libyska medborgare vid Telub AB. I direktiven finns inget krav på att frågan om utbildningen skall behandlas med förtur.

Den redogörelse jag här lämnat för den politiskt heta potatisens vandring mellan ett stort antal statsråd i tre regeringar kan måhända förefalla otrolig, men verkligheten överträffar ju ofta dikten. Vad jag sagt bygger helt på det material som utskottet redovisar som resultat av sin granskning. Den borgerliga majoriteten skriver att denna granskning inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida. Något ligger det väl i detta.

Skildringen kommenterar sig själv. Sedan jag följt de många turerna kom jag att tänka på ett latincitat, som fastnat i mitt huvud från skoltiden: "Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas." Det betyder: Låt vara att förmågan saknas, så är dock den goda viljan berömvärd.

Vi socialdemokrater klandrar inte statsråden för att de i den tjänsteutövning vi granskat gjort för mycket eller för litet. Vad vi klandrar är vimsigheten och virrigheten i agerandet. Frågan har behandlats från en rad utgångspunkter av skilda departementschefer. Men ingen av de tre borgerliga regeringarna har samlat sig till någon enhetlig och gemensam bedömning. Det är det som har gett handläggningen prägel av stor förvirring och oklara besked. En sådan virrighet underminerar en parlamentarisk regerings auktoritet och skapar osäkerhet hos dem som söker råd och anvisningar hos ansvariga medlemmar av densamma.

Jag yrkar att denna kritik ges regeringen till känna och att således reservation 5 bifalles.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Utskottets granskning av regeringens handläggning av den s. k. Telubaffären gäller frågan om handläggningen står i överensstämmelse med de av riksdagen antagna riktlinjerna för den svenska krigsmaterielexporten. I princip råder ju förbud mot vapenexport. Det är då naturligt att de undantag som görs måste vara omsorgsfullt reglerade.

Lika naturligt är att den svenska vapenexporten blir livligt diskuterad både här i kammaren och i våra massmedia. Den diskussionen hänger givetvis ihop med det starka engagemang som Sverige sedan länge har känt för freds- och

nedrustningsfrågorna i vår värld. Av detta följer att vapenexportdebatten på senare år alltmer kommit att kretsa kring mottagarländernas lämplighet. Just på den punkten kan man säga att våra nuvarande bestämmelser inte är fullgoda. Jag kan ta några exempel.

Exporttillstånd beviljas inte till stat, där väpnad inre konflikt pågår. Vad är då väpnad inre konflikt? Och hur definierar man uttrycket "internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt"? Valet av länder för vår vapenexport kan alltså ibland bli svårt.

Om bestämmelserna och riktlinjerna kan vara svårtolkade när det gäller dessa exempel, har vi däremot mycket klara definitioner på vad som är krigsmateriel. Det finns en ganska noggrann förteckning. Den rymmer bara två tydliga undantag. Materiel tillverkad före 1890 är fri. Dvs. vårt gamla hederliga mausexgeväv m/96 är fortfarande krigsmateriel men däremot inte Remingtongeväret från 1867. En slätborrad hagelbössa är inte heller krigsmateriel. Det är helt överflödigt att läsa vidare i krigsmaterieförteckningen. Vad vi däremot skall lägga märke till är att bestämmelserna endast reglerar hårdvaran. Mjukvaran, exempelvis tillverkningsrättigheter, ritningar, know-how och liknande, är inte reglerad i bestämmelserna. Om utbildning står inte ett enda ord. Och vad vi diskuterar här i kammaren i dag är ju försäljning av utbildning, en utbildning som sker här i landet och som enligt läroplanen omfattar vad som betecknas vara "civila" ämnen.

Därmed kan jag slå fast en sak: Det är inte regeringens handläggning av krigsmaterielexporten som vi behöver diskutera här i dag – i varje fall inte från konstitutionell synpunkt. Jag skall inte ta upp någon debatt om Telubs interna beslut. Jag håller mig här enbart till regeringens handläggning.

Skall vi då lägga handelspolitiska aspekter på frågan? Det gör tydligen reservanterna. Vari ligger då det handelspolitiska och utrikespolitiska problemet? Låt oss notera följande: Den andra parten är Libyen. Libyen tillhör de länder till vilka vi inte säljer krigsmateriel. Men vi har diplomatiska förbindelser med Libyen. Vi har också handelsförbindelser med Libyen med relativt stor årsomsättning. 1979 exporterade vi för 293 milj. kr. och importerade för 481 milj. kr. Jag skall inte närmare kommentera den berömvärda goda vilja som Olle Svensson ansåg saknas hos den nuvarande regeringen men underförstått kanske ansåg fanns hos regeringen Palme.

Handelsförbindelserna med Libyen fick en alldeles speciell status, då den libyske premiärministern Jalloud besökte den socialdemokratiska regeringen Palme i mars månad 1974. Det var då denna fråga uppkom. Här har vi upprinnelsen.

I den presskommuniké som utfärdades – jag håller mig till öppna papper – är det intressant att notera den libyska delegationens sammansättning. Delegationen leddes av premiärministern, som är major i Libyens armé. Han åtföljdes av andra ministrar, bl. a. också chefen för den libyska marinen, major Shakshiki. Under besöket, som varade i flera dagar, sammanträffade den libyska delegationen inte bara med de socialdemokratiska regeringsledamöterna. Man träffade också representanter för det socialdemokratiska partiet. Man träffade representanter för SSU, och man träffade represen-

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

tanter för LO.

Det skedde ett tankeutbyte som fullföljdes i ett protokoll och också i ett offentligt pressmeddelande. Man var överens om att stärka och utveckla samarbetet mellan Sverige och Libyen, speciellt på handels- och industriområdet. Man fann att på vissa områden var förutsättningarna speciellt gynnsamma – jag räknar bara upp några – bl. a. kärnenergiområdet. Låt det ordet sjunka ner i minnet litet grand. Det säger nämligen så mycket om hur omfattande och hur långtgående utbyte den socialdemokratiska regeringen hade tänkt sig med Libyen. Vidare nämndes yrkesutbildning, konsulttjänster, know-how och experter. Göres oss fler vittnen behov för att vi skall ha klart för oss vad den här affären började med?

Olle Svensson har gjort en historieskrivning. Låt mig innan jag kommenterar den bara säga: Den bakgrund jag har tecknat här är klar och tydlig. Det enda som är förvånansvärt är att just socialdemokraterna nu, sex år senare, kritiserar den skörd till vilken de själva varit säningsmän.

Olle Svenssons historieskrivning är korrekt så långt jag har kunnat följa med. Han nämnde också, fullt korrekt, att berörda statsråd inte har varit förtjusta. Telubaffären har inte varit populär, vare sig i regeringskretsen eller i svenska massmedia, och det har sin speciella förklaring.

Libyen tillhör arabstaterna, och Libyens ledning har varit speciellt aggressivt stämd mot staten Israel. Man ifrågasätter t. o. m. denna stats existens. Det är inte populärt i Sverige. Här har, vågar jag säga, en klar majoritet stora sympatier just för staten Israel.

Men låt oss, herr talman, lämna våra sympatier åt sidan. Låt oss pröva den här tanken: Tänk om det vore 80 israeliska ungdomar som skulle genomgå en teknisk utbildning i Växjö i Telubs regi. Skulle reaktionen då ha blivit lika häftig?

Jämförelsen finns där. Både i Israel och i Libyen är manliga ungdomar i 18–20-årsåldern värnpliktiga och inskrivna i landets krigsmakt. I länder där man varje dag fruktar krig och förbereder sig för krig spelar landets krigsmakt en mycket större roll än i vår fredliga vrå av världen. Där ingår totalförsvaret i det dagliga livet för medborgarna. I sådana länder är gränsen mellan civila och militära myndigheter inte lika knivskarp som här.

Vi kan tycka illa om den här frågan, känna det hela olustigt. Men vi kan vara förvissade om att även om Telubs utbildning av libyer i Växjö ger berörda elever en god grund för en eventuell karriär i Libyens krigsmakt, har vi svenskar helt ovetande under årens lopp vid våra tekniska högskolor haft studenter från främmande länder som också skaffat sig en gedigen teknisk utbildning, som de har kunnat nyttiggöra i sitt hemlands krigsmakt när de återvänt hem.

Telubaffären får ses som ett exempel på hur svårt det ibland är att avgöra om en vara, hård eller mjuk, kan komma ett främmande lands krigsmakt till gagn. Det finns paralleller också på hårdvaruområdet. Den snabba tekniska utvecklingen, speciellt på elektronikens område, gör det allt svårare att dra gränser mellan civil materiel och krigsmateriel. Komponenter som var för sig är helt oskyldiga och helt civila kan lätt sammanfogas till ett fullständigt

försvarssystem.

Därmed har jag också antytt litet grand de svårigheter som möter den särskilda utredning som skall göra en översyn av våra riktlinjer för krigsmaterielexporten.

Låt mig till sist rikta några frågor till reservanternas talesman Olle Svensson. Det sägs i reservationen att en samlad bedömning borde ha gjorts. Det sägs att handläggningen av frågan i regeringen har präglats av stor förvirring och oklara besked. Men låt oss då få höra hur det borde ha gått till! Vad är det för beslut som borde ha fattats?

1. Har någon av de tre aktuella regeringarna fattat något beslut i Telubaffären? Svaret är ju nej, och det menar också Olle Svensson.

2. Borde regeringen ha fattat något beslut om den aktuella utbildningsverksamheten? Vad borde man i så fall ha gjort? Det förelåg ju inte någon formell framställning.

3. Kan man påstå att en regering i Sverige f. n. har någon laglig rätt att förbjuda en utbildning av det slag som nu pågår vid Telub i Växjö?

4. Om man hade utfärdat ett sådant förbud, vad skulle konstitutionsutskottet och kammaren då ha sagt i dag?

Herr talman! Allra sist: Låt oss försöka se mera på de stora, principiella linjerna när det gäller vår vapenhandel och inte ägna all vår tid åt att söka fel i detaljer och handläggningsrutiner. De svenska regeringsledamöterna är inte och vill inte vara några "dödens köpmän". Oppositionen har säkert samma strävan, men om dagens debatt skall ge något av värde för eftervärlden, någon vägvisning för framtiden, är det enligt min mening viktigt att felsökeriet inte drivs in absurdum.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Utbildningen av libyska medborgare vid Telub i Växjö har väckt en uppmärksamhet av mer än normal omfattning, och man kan tycka att det mesta borde vara sagt vid det här laget. Men det är det inte. Om det lämpliga i denna affär kan råda delade meningar. Ekonomiskt sett torde det emellertid vara en mycket god affär för det helstatliga Telub. Goda affärer har som bekant inte alltid kännetecknat statliga företag, men självfallet finns det långt viktigare aspekter än rent ekonomiska i detta ärende.

Sedan mycket lång tid tillbaka har vi inte exporterat krigsmateriel till Libyen. I konsekvens därmed bör inte heller utbildning med militärt innehåll erbjudas libyer från svensk sida.

Frågan är då – och det är, herr talman, den avgörande frågan – om denna utbildning är militärt inriktad eller inte. Här står uppgift mot uppgift, och det är inte möjligt för konstitutionsutskottet att definitivt avgöra denna fråga.

Vad som dock kan konstateras är att frågan om utbildningsverksamhet av militärt slag är föremål för behandling i den utredning om den framtida krigsmaterielexporten som tillsattes den 19 juli 1979. I framtiden behöver vi förmodligen inte komma i denna situation, genom att vi då bör ha ett säkrare underlag att stå på när det gäller liknande affärer.

Vad beträffar den här aktuella affären kan vi konstatera att flera

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

regeringar bedömt de konstitutionella möjligheterna att stoppa affären som obefintliga. Om detta råder uppenbarligen ingen oenighet inom konstitutionsutskottet. Den socialdemokratiska reservationen har alls ingen anmärkning att rikta på den punkten. Och om det skulle ha funnits några konstitutionella möjligheter att stoppa affären så vore det utmärkt om vi i dagens debatt kunde få ett besked från den socialdemokratiske talesmannen om vilka dessa metoder skulle ha varit.

Någon konstitutionell kritik kan alltså inte riktas och har inte heller riktats från reservanterna mot de regeringar som varit inblandade. Olika statsråd har varit olika negativt inställda, och det vore väl märkligt om alla hade exakt samma bedömning. Eric Krönmark, som återopades här, sade redan från början att han var utomordentligt tveksam till denna affär men att han inte såg några konstitutionella möjligheter att gripa in.

Om regeringen hade ingripit och försökt förbjuda affären, hade med all säkerhet konstitutionsutskottet fått utreda denna sak, fast då från rakt motsatta utgångspunkter. Men för framtiden måste det finnas klara legala möjligheter att via krigsmaterielexportkungörelsen säga ja eller nej till affärer av detta slag. Den utredning som nu arbetar måste försöka komma fram till så enkla och klara regler som möjligt. Är utbildning av det aktuella slaget i praktiken att jämställa med export av krigsmateriel, ja, då skall den helt enkelt inte få äga rum när det gäller elever från sådana länder som inte får motta svensk krigsmateriel.

Herr talman! Socialdemokraterna har avgett en märklig reservation i ämnet. De har uppenbarligen inget emot att utbildningen äger rum, för den tar man inte avstånd från. De anser inte heller att regeringen har handlat inkonstitutionellt. Vidare hävdar de inte att regeringen haft konstitutionella möjligheter att stoppa affären.

Nej, de menar, föga konkret, att "handläggningen av frågan präglats av stor förvirring och oklara besked". Därför har de som sökte råd och anvisningar från medlemmar av regeringen känt osäkerhet.

Nåja, lät oss först och främst konstatera att frågan har handlagts av tre olika regeringar. En av dessa tillkom också genom socialdemokraternas medverkan. Några bestämda direktiv har dessa regeringar inte kunnat utfärda, för då skulle regeringarna ha handlat inkonstitutionellt. Direktiven från enskilda statsråd kan i detta fall aldrig bli så bestämda att affären därigenom stoppas, för då handlar det om ministerstyre. Sådant är som bekant förbjudet. Socialdemokraterna har i konstitutionsutskottet tidigare i andra sammanhang anmärkt på vad man har hävdat varit ministerstyre.

Det handlar här om att tillämpa en kungörelse om krigsmaterielexport som, det skall gärna medges, har sina brister. Men den tillkom på initiativ av en socialdemokratisk regering, så dess utformning kan inte skyllas på de borgerliga partierna.

Sedan är det här också fråga om ett statligt företag som är dotterbolag till förenade fabriksverken, FFV. Man kan tycka att andra regler borde gälla för regeringens påverkan av de statliga företagen, men också här är det socialdemokraterna som har skapat reglerna. Uttrycken "stor förvirring och

oklara besked", som används i den socialdemokratiska reservationen 5. passar nog bättre in på det sätt varpå socialdemokratiska regeringar och statsråd tidigare skött kontakterna med den statliga företagsamheten.

Om utbildningen hade gällt ett annat land än Libyen, säg Kenya, Tanzania eller varför inte Tunisien, så hade det med all säkerhet inte blivit någon debatt i ärendet. Men Libyen bedriver både inrikes- och utrikespolitiskt en politik som är Sverige främmande.

Vi har fått närmare kontakter med Libyen sedan revolutionen där 1969. Som redan påpekats av föregående talare tog den socialdemokratiska statsministern Olof Palme och dåvarande socialdemokratiska handelsministern initiativ för att öka kontakterna. 1974 inbjöd Olof Palme sin libyske kollega, premiärministern och medlemmen av revolutionsrådet, major Jalloud till Sverige. Detta var kanske i och för sig inte så märkligt, för just då fanns inbjudningar utfärdade av herr Palme till diverse utländska politiker. Fidel Castro och andra, att komma till Sverige. Jag skall inte räkna upp hela listan.

Men det intressanta är vad som den 6 mars 1974 överenskoms mellan herr Palme och revolutionsrådsmajoren Jalloud. Jag har här ett protokoll med herr Palmes och major Jallouds namnteckningar. Man kom överens om att "stärka och utveckla sådant samarbete, vars förutsättningar förefaller att vara speciellt gynnsamma på följande områden". Sedan nämns, vilket har sagts i dagens debatt, som en särskild punkt just yrkesutbildning. Konsult-hjälp nämns också som en särskild punkt, likaså know-how och experter – alltså just de områden som Telubaffären handlar om.

Men det är, herr talman, inte slut med detta. Om man bläddrar vidare i protokollet, hittar man på s. 2 följande skrivning: "För genomförandet av ovanstående skall de två parterna uppmuntra sina respektive organisationer och företag att träffa de nödvändiga överenskommelserna." Under detta står herrar Palmes och Jallouds namnteckningar.

Mot den bakgrunden förefaller herr Svenssons anförande och den socialdemokratiska reservationen att vara rent hyckleri – om man varit medveten om detta och inte, som vanligt, också den här gången slarvat i granskningsarbetet – eller också är det en svidande kritik mot partiledaren Olof Palme och den dåvarande handelsministern.

Herr talman! När man från socialdemokratiskt håll gör en sådan här drive, på alla sätt uppmuntrar yrkesutbildning, konsultutbyte och mycket annat med Libyen, utfärdar inbjudningar och upprättar en särskild s. k. blandad kommission för att åstadkomma detta, är det kanske inte så underligt att affärer av detta slag kommer till stånd – affärer som herr Svensson för några minuter sedan i sitt inledningsanförande refererade till som "utbildning av terrorister". Kritiken i denna affär kan naturligtvis riktas mot det förhållandet att enskilda statsråd inte har varit tillräckligt bestämda, att de kanske skulle ha haft hårdare nypor. Men den grundläggande kritiken måste faktiskt riktas mot den dåvarande socialdemokratiska regeringen och mot den socialdemokratiska statsministern, som i den revolutionära yran när det

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

gäller utländska kontakter som präglade socialdemokraterna under början och mitten av 1970-talet indirekt tog initiativet till den här affären.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det här är, som framgått av debatten, en lång historia, och jag skall bara bidra med att återge en liten del av den. Det är mycket lätt att redogöra för folkpartiregeringens befattning med Telubaffären. När regeringen fick kännedom om saken gjorde den omedelbart den bedömningen att det här var en olycklig affär. Man undersökte därefter om affären kunde stoppas men kom fram till att det inte fanns några konstitutionella möjligheter att göra det. Då sade man sig: Om denna affär inte kan stoppas måste lagen ändras. I det syftet gav man en utredning, som ändå skulle tillsättas, i uppdrag att undersöka just det speciella problemet med export av utbildningstjänster.

Nu säger socialdemokraterna att de olika regeringarnas hantering av Telubfrågan har präglats av förvirring och motsägelser. Vi som har haft tillfälle att bevittna socialdemokraternas beslutskramp i utskottet skulle nog snarare säga att deras egen hållning har präglats av förvirring och motsägelser. Vid flera sammanträden förde socialdemokraterna nämligen en svår inre kamp: Skulle man angripa folkpartiregeringen för att den hade gjort för mycket eller för att den hade gjort för litet? Man lyckades inte bestämma sig på den punkten utan valde till slut att i stället gå fram med en högst konstruerad kritik gentemot vad man kallade en förvirrad regeringspolitik.

Låt oss då här i kammaren reda upp det som vi inte lyckades reda upp i utskottet. Jag vill ställa två frågor till Olle Svensson, varav den andra sammanfaller med de frågor som ställts av de två föregående talarna.

För det första: Har ni nu äntligen bestämt er? Kan socialdemokraterna ge ett klart besked om huruvida ni menar att affären är acceptabel eller att den – som folkpartiregeringen menar – är klandervärd?

För det andra: Exakt vad skulle *ni* ha gjort i samma läge? Det räcker inte med att tala om förvirring och motsägelser när man inte kan ge besked om vad man själv skulle ha gjort. Kan Olle Svensson klart deklarera vad en socialdemokratisk regering skulle ha gjort?

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! En debatt av det här slaget går på ett eller annat sätt alltid till eftervärlden som källskrifter. Daniel Tarschys anförande ger mig anledning att göra en korrigerig av hans historieskrivning. Han säger att förutvarande handelsministern Hadar Cars, när denne kom i kontakt med Telubaffären, fann anledning att i de utredningsdirektiv som ändå skulle utfärdas beträffande riktlinjer för svensk krigsmaterielexport även skriva in att man skulle göra en översyn av frågor som gäller försäljning av utbildning. Det står faktiskt inte så i utredningsdirektiven. Där står det så här:

”Kommittén bör närmare belysa de här berörda gränsdragningsfrågorna. I detta sammanhang bör också diskuteras i vad mån det är befogat att betrakta

övnings- och utbildningsanordningar som krigsmateriel.”

Det begrepp som här används är utbildningsanordningar, och det är inte detsamma som utbildning. Med utbildningsanordningar menas simulatorer, målanordningar och attrapper. Jag ville bara läsa in vad som verkligen står i direktiven, så att det inte skall råda något tvivel om vad direktiven innehåller och hur de skall tolkas.

Flera talare har uttalat förhoppningar om att utredningen ändå skall ta upp utbildningsfrågorna. Jag är själv ledamot av utredningen, och vi har bestämt oss för att göra det, trots att utbildningsfrågorna inte är uttryckligen nämnda i direktiven.

Med det hoppas jag, herr talman, att vi har en fullständig historieskrivning gjord.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det råder inget som helst tvivel om att folkpartiregeringens avsikt var att export av den typ som förekom i Telubaffären skulle undersökas av utredningen. Och att denna avsikt har gått fram till utredningen har nu Sven-Erik Nordin bekräftat.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Då beklagar jag bara att skrivförmågan inte var bättre utvecklad hos folkpartiregeringen.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Affären med Telub, frågor om utbildning och eventuell export av krigsmateriel, som också har skymtat i den här bilden, visar bara – såsom framhållits tidigare av andra talare – på svagheter i bestämmelserna när det gäller export av militär teknologi och militär materiel. Det är inte första gången som sådant här har inträffat. Det har skett under många regeringar. Om man tittar på vad som hänt under efterkrigstiden i Sverige och på den svenska vapenexportens historia under den tiden finner man att vi hade ett första fall redan på 1950-talet. Då gällde det Egypten, utbyggnad av vapenfabriker och svensk expertis.

Så har det pågått. Olika saker har hänt ända fram till den välkända Spicaaffären för ett par år sedan, där det gällde motortorpedbåtar till Malaysia och utbildning av personal i Karlskrona. Och så kommer det naturligtvis att fortsätta så länge bestämmelserna har den utformning de har. Det är bara att hoppas att den sittande utredningen skall komma fram till mer stringenta och bestämda regler, så att detta inte kan upprepas om och om igen.

Det är självklart att vapen och personal hör ihop. Det finns mycket hyckleri i de svenska vapenexportbestämmelserna. Det här är en sådan punkt – där man försöker skilja på export av ett ofta ganska högt tekniskt utvecklat vapen eller vapensystem av större eller mindre omfattning och den personal som skall sköta det. Man kan inte bara sälja ett vapen till en nation eller till en grupp av något slag och tro att dessa kan sköta det. De måste

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

naturligtvis få utbildning, och bara de som byggt vapnet kan ge dem den utbildningen.

Detta är en av de stora stötestenarna, vilket också har påpekats av många. SIPRI har haft frågan uppe. Det är en internationell stridsfråga, och många av världens vapenexportörer har diskuterat frågan. Sverige hör till dem – en liten och ganska kvalificerad exportör. Man kan inte sälja vapen om man inte också säljer kunnandet – det som med ett fint ord brukar kallas know-how. Man måste sälja expertisen också, annars köper andra länder inte av oss.

Den svenska vapenexporten bedrivs ju i många fall med ekonomiska och även med handelspolitiska förtecken, och regeringarna har, oavsett färg, många gånger stått maktlösa i sådana frågor. Skälen härtill har varit ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga, hänsyn till andra internationella förbindelser osv. Det är egentligen märkligt att konstitutionsutskottet sedan en tid av flera år tillbaka inte har reagerat mot de vapenexportaffärer som förekommit. Konstitutionsutskottet var tydligen mera aktivt under slutet av 1950-talet och under början och mitten av 1960-talet, då man upprepade gånger tog upp sådana här exportaffärer. Nu har det varit alldeles tyst från KU:s håll i ett tiotal år, fastän det förekommit affärer av motsvarande slag som minst lika mycket hade förtjänat att granskas. Men det är ju bra om konstitutionsutskottet i fortsättningen blir mera aktivt i denna fråga.

Det har nu blivit bråk om den affär som kammaren f. n. behandlar, och den är självfallet klantigt handlagd, på olika sätt av olika regeringar – och det är inte säkert att en socialdemokratisk regering skulle ha skött den mycket bättre. Men det finns under alla förhållanden anledning att rikta kritik mot handläggningen av denna affär, och därför kommer vi i vpk att stödja den socialdemokratiska reservationen beträffande detta avsnitt. Jag vill dock också säga att osäkerhet och förvirring måste bli resultatet, oavsett vilken regering som sitter, med sådana bestämmelser som de som nu gäller. Under sådana förhållanden blir det de ekonomiska villkoren, hänsynen till företagen – antingen det gäller statliga företag, FFV, Bofors eller andra företag – och handelspolitiska intressen som blir vägledande.

Indignationen har varit stor på många håll, men jag tänker inte gå in på det. Det har förekommit många andra affärer med svensk export av vapen där minst lika stor indignation som i detta fall kunde ha varit befogad. Men i de fallen har man inte hört några större protester, trots att exporten kanske gått till diktaturstater av mycket värre sort än vad Libyen pastäs vara.

Jag vill mot den bakgrunden uttrycka den förhoppningen att konstitutionsutskottet i fortsättningen mera aktivt synar den svenska vapenexporten i sömmarna, som man gjorde på 1950- och 1960-talen. Vi kommer säkerligen att få fler sådana här affärer också fortsättningsvis, så länge bestämmelserna inte har blivit omarbetade på ett sådant sätt att de bättre beskriver vad som är tillåtet och vad som inte är det i vad gäller frågor om utbildning och teknik, i vad gäller ren materielexport osv. Det måste alltså till en väsentlig förbättring i det avseendet, och vi får hoppas att utredningen kommer att resultera i förslag i denna riktning.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Vi har här lyssnat till tre talangfulla regeringsadvokater, men vad Sven-Erik Nordin, Anders Björck och Daniel Tarschys sysslar med är ju framför allt att liksom Pontus Pilatus två sina händer och vädjande till allmänheten säga: Härtill var vi nödda och tvungna. Och lägg märke till vilken taktik man använder! Man väljer att peka ut syndabockar, nämligen dels den socialdemokratiska regeringen – vilket var fallet i Sven-Erik Nordins och Anders Björcks inlägg –, dels indirekt chefen för Telub AB och styrelseordföranden i detta företag, vilka agerat för att den aktuella utbildningen skulle startas.

Låt mig då först i vad gäller de socialdemokratiska regeringarna säga att ingen som helst granskningsanmärkning liksom inte heller något kritiskt uttalande har framförts under utskottsbehandlingen. Anders Björck anförde muntligen från denna talarstol kritiska synpunkter, men lägg märke till att frågan ju har varit under behandling i utskottet, varvid material tagits in från UD, och att UD:s dossier visar att det under regeringen Palmes tid inte inkom några förfrågningar till departementet om krigsmaterielexport till Libyen. Vid president Jallouds besök här den 4–6 mars 1974 gjorde man från svensk sida helt klart att någon krigsmaterielexport till Libyen inte kunde komma i fråga.

Ärligheten fordrar väl att Anders Björck – som tyvärr inte kunde vara med under utskottsbehandlingen – här vidimerar vad jag har sagt, nämligen att frågan om regeringen Palmes befattning med saken har varit under prövning i utskottet och att ingenting framkommit som gjort det möjligt att rikta någon kritik mot den regeringens befattning med saken. Vi har fått en statistik över handeln som visar att den har utvecklats positivt, vilket jag anser är i och för sig värdefullt; jag tror inte att någon kan säga att det är felaktigt att vi handlar med Libyen.

Sedan tycker jag dock – och det är kanske framför allt det som vi har försökt att få majoriteten att förstå att vi riktar kritiken mot – att det är värre att en regering här flyttar över ansvaret på chefen för Telub och på dess styrelse. Våra samtal med Benkt Dahlberg i utskottet visar att företaget alltigenom har uppfört sig korrekt mot regeringen. Inför utskottet har Benkt Dahlberg bekräftat vad han sagt i Svenska Dagbladet, nämligen att om regeringen hade beslutat att utbildningen skulle stoppas, så skulle Telub naturligtvis ha gjort detta. Jag ställde under utskottsförhöret frågan till Dahlberg: Då ni sökte kontakt med UD, kände ni då till att bestämmelserna om krigsmaterielexport inte omfattade utbildning? Detta kände han givetvis som tjänsteman väl till. Vidare frågade jag: Om ni i stället för en klarorder från utrikesdepartementet, godkänd av utrikesministern, hade fått ett besked om att utbildningen borde stoppas, hade ni då följt det rådet? Svaret blev att det skulle man ha gjort. Alltså: Utrikesdepartementets ställningstagande, som var godkänt av utrikesminister Karin Söder, blev avgörande för att man kunde fullfölja förhandlingarna om utbildning av libyska tekniker.

Jag har sagt att vi socialdemokrater inte har kritiserat denna klarorder från

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
stutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

regeringen – det har vi inte haft någon anledning att göra. Vad vi har kritiserat är att regeringen inte tagit konsekvenserna av sin klarorder och öppet i debatten erkänt sitt ställningstagande. Detta tycker jag har skapat oklarhet hos dem som har sökt råd hos regeringen, och det är *det* vi har kritiserat. Vi har ju ändå studerat dokument varav klart framgår att ärendet har föredragits inför utrikesministern och att någon erinran mot utbildningen inte har gjorts av Karin Söder och inte heller av något annat statsråd.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Olle Svensson säger att vi från borgerligt håll tvåå våra händer. Det gör vi inte alls. Det är vi som har tagit initiativ till att det blir en tvätt genom att vi har sett till att frågan har kommit upp till konstitutionsutskottets granskning – det har nämligen inte socialdemokraterna gjort – trots att det skulle kunna innebära att en eller annan borgerlig partivän som sitter i regeringen råkar ut för en liten släng. Vi är inte så förtvivlat rädda som ni socialdemokrater för att någon partivän kan få uppleva ett uns av kritik.

Orsaken till att ärendet har kommit upp är att den lagstiftning som finns på detta område är snårig. Krigsmaterielexportkungörelsen är inte särskilt bra när det gäller denna typ av verksamhet. Men den bär snarast Olle Svenssons partivänner ansvaret för och inte vi från borgerligt håll. Det är ni som har drivit igenom den, det är ni som har tagit initiativ till den. Vi har varit beredda att diskutera hur den skulle kunna förbättras, och initiativ har tagits på detta område. Sven-Erik Nordin har motionerat i ärendet, och förre handelsministern Hadar Cars har tillsatt utredningen. Vi har försökt föra en saklig och konstruktiv debatt kring dessa frågor, men socialdemokraterna har inte velat vara med. I stället har de, som Daniel Tarschys sade, efter ett våldsamt vacklande i fråga om vilken infallsvinkel de skulle ha för sin kritik, hamnat på en reservation som är några allmänna rallarsvingar och ingenting annat.

Sedan säger Olle Svensson att det var synd att Anders Björck inte i konstitutionsutskottet tog upp detta med Olof Palme. Det gjorde jag visst. Jag tog upp denna fråga på ett mycket tidigt stadium av handläggningen och pekade på det besök som en representant från Libyen gjorde här 1974. Det var f. ö. det första officiella besöket här sedan revolutionen i Libyen 1969. Jag pekade också på – och Olle Svensson borde ha varit klok nog att uppfatta detta som en varning – att socialdemokratiska initiativ hade tagits från bl. a. Olof Palmes sida. Men Olle Svensson ville inte lyssna på det örat, och han bekvämade sig uppenbarligen inte heller att läsa igenom det protokoll som skrevs under. Hade han gjort det, tror jag inte att socialdemokraterna hade varit lika framfusiga när det gällt att rikta kritik mot de borgerliga.

Visst har vi vidare frågat utrikesdepartementet om detta. Det framgår av den promemoria som vi fick från utrikesdepartementets politiska avdelning, daterad den 22 april 1980 – den är hemligstämplad, och därför kan jag tyvärr inte läsa upp den – som just berörde om det 1974 förekom överläggningar om krigsmaterielexport eller inte. Utrikesdepartementet konstaterade att sådana överläggningar inte förekom. Därav följer att det som sedan kommit

till stånd inte faller – åtminstone inte formellt juridiskt – under bestämmelserna om krigsmaterielexport. Det är alltså, i enlighet med det protokoll som upprättades i mars 1974 mellan Jalloud och Olof Palme, fråga om yrkesutbildning.

Detta protokoll kommer inte Olle Svensson och socialdemokraterna ifrån. Då hade Khadafi suttit vid makten i fem år. Han hade genomfört sin islamiska revolution. Han hade gjort ett och annat, Olle Svensson, som jag inte vill pina kammaren med – det finns mycket klara belägg för hur man t. ex. behandlade politiska motståndare. I det läget inte bara skriver man under ett avtal med Libyen, utan man inbjuder också Jalloud till Sverige. Man ger en stor bankett för honom på utrikesdepartementet, den första alkoholfria banketten i utrikesdepartementets historia. Dvs. flaskorna kom fram när Jalloud hade gått på kvällen, för att vara helt exakt i historieskrivningen. Då passade det de socialdemokratiska statsråden att ta fram dem. Och Jalloud hyllades, och representanter för hans marin var med.

Protokollet är alldeles klart. Det upptar på punkten D yrkesutbildning, på punkten F konsulttjänst, på punkten G know-how och experter. Och dessutom upptar det, som Sven-Erik Nordin har sagt, kärnenergi på punkten C. Det innehåller också, vill jag understryka, en direkt uppmaning till berörda företag – och vad kan då vara närmare berört än ett helstatligt företag? – att aktivt arbeta i denna anda. Och detta är undertecknat av Olof Palme.

Man tillsatte därefter en blandad kommission för att försöka följa upp avtalet. Senare anteckningar, som jag inte skall pina herr Svensson med, konstaterar att man inte från svensk sida – och inte heller från libysk sida, för den delen – var nöjd med takten i ansträngningarna att göra någonting för att följa upp detta avtal.

Det kan alltså med fog sägas att socialdemokraterna har ett stort ansvar för den här typen av affärer med Libyen. Det kommer man icke ifrån, hur mycket man än vill kritisera enskilda borgerliga statsråd.

OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Anders Björck försöker blanda bort korten.

Först kan jag rätta ett felcitat. Han sade att jag har sagt att den utbildning som sker vid Telub skulle vara en utbildning av terrorister. Det har jag inte sagt. Jag citerade förre folkpartiledaren Per Ahlmark, som använde detta uttrycksätt – samme Per Ahlmark som deltog i den regering som gav klartecken för utbildningen av libyska militärer. Klartecknet gavs äls av utrikesministern Karin Söder, dels av den moderate försvarsministern Eric Krönmark.

Vad gäller den diskussion vi har fört – och talmannen har ännu inte ingripit – så står det i betänkandet under Övriga frågor: "Utbildning av libyska medborgare vid Telub AB". Det framgår av handlingarna till betänkandet att den socialdemokratiska regeringen inte har befattat sig med den frågan. Det har heller inte, sedan man tagit in handlingar från utrikesdepartementet – jag har dem här, men de är strängt förtroliga och jag kan inte läsa direkt från dem

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Tclub AB*

– framkommit någonting som tyder på att socialdemokraterna med sina initiativ för en ökad handel med Libyen har förberett den här utbildningen. I stället har man varit väldigt noga med att export av krigsmateriel skulle undvikas.

Jag vill understryka – och jag vänder mig särskilt till Daniel Tarschys – vad Per Ahlmark har sagt, nämligen att om den politiska viljan hade funnits, så hade man kunnat stoppa den här utbildningen. Man skall alltså inte skylla på konstitutionella svårigheter. Vad vi socialdemokrater begär av en regering är att den skall ta ansvar för sina handlingar. I stället skyller man på en annan regering, som över huvud taget inte haft den här frågan under behandling. Vidare försöker man göra gällande att ett statligt företag inte har handlat lojalt, när företaget i själva verket har frågat regeringen hur det skall förfara. Det är det som är virrigt och vimsigt, det är det som är fel – att inte ta ansvar för sina handlingar.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Vad som är virrigt och vimsigt i den här debatten må väl andra döma om. Jag vill bara säga att vi på borgerligt håll sannerligen inte försöker blanda bort några kort. Vi har tvärtom försökt se till att korten kommer på bordet. De som spelar med väldigt svaga kort i det här sammanhanget är de socialdemokratiska reservanterna, som inte var medvetna om att det fanns en joker i leken, nämligen herr Palme, som indirekt – jag vill t. o. m. säga: på vissa punkter direkt – är upphovet till att den här affären har kommit till stånd. Jag har, liksom herr Nordin, flera gånger citerat innehållet i det protokoll som skrevs. Herr Svensson kan väl inte försöka påstå att detta protokoll icke existerar. Det ligger en kopia framför mig här med herr Palmes och premiärminister Jallouds egna namnteckningar. Där står helt klart vad man förhandlade om.

Herr Svensson beklagar att borgerliga regeringar inte stoppade affären. Kravet kunde väl med än större rätt ha ställts att man från socialdemokratiskt håll inte hade satt i gång den här affären. Men det är en känslig punkt för socialdemokraterna. Just vid det här tillfället slöts en rad avtal med diverse regimer. Jag är övertygad om att vi i konstitutionsutskottet framdeles kommer att få stifta bekantskap med en del andra avtal som slöts under den revolutionära yran då herr Palme var statsminister. Men det här är obehagligt för herr Svensson och socialdemokraterna. Jag betraktar det som en stor triumf att frågan är så obehaglig att herr Svensson ropar på talmannens hjälp för att få slut på debatten. Då tycker jag inte man behöver tillägga särskilt mycket mer.

OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tvingas att redovisa det besked konstitutionsutskottet har fått från utrikesdepartementet i en handling daterad den 22 april 1980. Utskottets kansli har frågat: Behandlades frågan om krigsmaterielexport till Libyen i samband med premiärminister Jallouds besök i Sverige den 4–6 mars 1974? UD svarar: Relevanta handlingar närsluts. Såvitt framgår av dessa

gjorde man från svensk sida helt klart för libyska vederbörande att någon krigsmaterielexport till Libyen inte kunde komma i fråga.

Jag har inte, Anders Björck, påstått att den utbildning som förekommer i Växjö är att betrakta som krigsmaterielexport eller att det ens rör sig om en militär utbildning. Den frågan har konstitutionsutskottet inte prövat. Vad vi har påpekat är att om en regering bereds tillfälle att ta ställning till en sådan här fråga och tar ställning genom sin utrikesminister och sin försvarsminister bör den ha politiskt kurage att i den allmänna debatten försvara det ställningstagandet. Den bör inte skylla på andra, inte på den socialdemokratiska regeringen, inte på Telubchefen, och den bör inte heller skylla på att den inte skulle ha möjlighet att påverka förhållandena.

Det är också intressant att denna utredning, som enligt herr Nordin fått mycket oklara direktiv då det gällt att ta upp frågan om utbildningens förenlighet med krigsmaterielexportreglerna, tillsattes 20 månader efter det att utrikesministern gav klarorder. Hade man haft politiskt kurage och vilja att få konstitutionellt stöd att gå emot beslutet hade man kunnat gå direkt till riksdagen med förslag till sådan ändring.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Olle Svensson talar om att man från borgerligt håll skall ha kurage i ärendet. Det finns en sak man skall lägga till när det gäller den här typen av affärer som är minst lika viktig som kurage, och det är omdöme. Det omdömet har man inte visat från socialdemokratiskt ledande håll då man slöt detta avtal och uppenbarligen inte hade en tanke på de konsekvenser det kunde få.

Om socialdemokraterna 1974 inte var beredda att exportera krigsmateriel till Libyen och så heller inte har skett, vad är det då vi bråkar om, herr Svensson? Då handlar debatten om den utbildning som uppenbarligen är hur riktig och rimlig som helst. Då förstår jag än mindre den socialdemokratiska reservationen. Ni har ju sagt att de borgerliga borde ha haft kurage att stoppa det hela. Någon måtta får det väl ändå vara, herr talman, på de olika motstridiga besked som ges från socialdemokratiskt håll i utskottet och i den här debatten.

Tredje vice talmannen anmälde att Olle Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det har nu gått åtskilliga minuter sedan Olle Svensson hade några ord att säga till mig. Om jag rätt erinrar mig vad han sade försökte han göra gällande att vi tvår våra händer. Får jag ge det rådet, Olle Svensson: Kasta inte sten när ni sitter i glashus! Det replikskifte som nyss avslutades mellan Anders Björck och Olle Svensson har gett vittnesbörd om att vad frågan gäller är en utbildningsverksamhet – icke en krigsmaterielexport. Det har Olle Svensson själv understrukt.

Ingen har här sagt, Olle Svensson, att man 1974 tänkte göra några

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

vapenexportaffärer med Libyen. Vad man bestämde sig för då var att bedriva ett intensifierat handelsutbyte inkluderande utbildning. Jag tycker inte att Olle Svensson skall behöva skämmas för den socialdemokratiska regeringens ställningstagande i det fallet. Men tag då också konsekvenserna! Det har den borgerliga regeringen fått göra. Den har fått göra det i vapenexportaffärer. Det går ju till på det sättet att det träffas ett avtal som det tar flera år att fullfölja, och det får man vackert hålla sig till. Det fick man göra i det här fallet också.

Jag har heller inte vältrat över något ansvar i den här frågan på Telub AB eller på dess VD. Det bjuder mig emot – jag brukar inte göra så. Jag diskuterar inte enskilda personer och enskilda företag i den här kammaren. Regeringens åtgärder kan vi diskutera – de enskildas åtgärder må vara för sig.

Olle Svensson har ändrat taktik under debatten. I sitt första anförande var han ärlig nog att säga att när utrikesminister Karin Söder i december 1977 fick detta ärende rapporterat för sig var hon inte förtjust. Olle Svensson citerade Benkt Dahlbergs uttalande om utrikesdepartementets reaktion, såsom han uppfattat den. Senare har Olle Svensson i alla sina andra inlägg envist upprepat att utrikesdepartementet hade gett klartecken. Vad menar Olle Svensson med klartecken? Försök att stå kvar vid den första tolkningen av utrikesdepartementets reaktion: Det här kan vi inte göra någonting åt. Vi är inte förtjusta, men företaget kan göra som det vill. Det får dra sina egna konsekvenser och slutsatser av det svar som har getts.

Det är vad som har hänt, och detta – det är vi väl ändå överens om – ger icke skäl till någon konstitutionell anmärkning. Kvar finns tydligen bara det socialdemokratiska intresset av att få gnöla över den sittande regeringens åtgärder.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Bara ett kort tillägg med anledning av Sven-Erik Nordins anförande. Det mesta har vi ju redan diskuterat – jag behöver inte upprepa det.

Jag citerade Benkt Dahlberg, som sade att man från utrikesdepartementets sida inte var förtjust över affären men att den kunde fullföljas. I det citatet ligger det inte någon motsägelse till vad jag har sagt här, att vi har tittat på ett dokument från utrikesdepartementet, som omtalar att Dahlberg har velat inhämta utrikesdepartementets uppfattning om ifrågasatt utbildning i Sverige för libysk militär personal. Det står i detta dokument att ärendet hade föredragits för statsrådet den 20 december 1977 och lämnats utan erinran av henne. Det är sanningen.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Den här frågan har ju tagit en sensationell vändning i dag, när Olle Svensson äntligen förklarar att socialdemokraterna har en ståndpunkt. De har hittills inte haft det. Men här i dag har vi fått veta att socialdemokraterna inte kritiserar att det gavs klartecken åt affären. De

tycker att affären var riktig. De anklagar regeringen för att inte ha stått för och aktivt propagerat för sin ståndpunkt. På den här punkten finns det alltså en betydande skillnad mellan folkpartiet – som kritiserar Telubaffären – och socialdemokraterna, som stöder Telubaffären.

Jag ställde också till Olle Svensson frågan vad regeringen borde ha gjort – låt vara att Olle Svenssons egen uppfattning logiskt sett borde innebära att han anser att regeringen inte skulle ha ingripit alls utan bara gjort reklam för Telubaffären. Då kryper Olle Svensson bakom Per Ahlmark. Det är väl ändå klart att Olle Svensson och Per Ahlmark står på olika sidor i den här frågan? Per Ahlmark tycker inte att det här var en bra affär – han applåderar inte regeringen för ett givet klartecken, som Olle Svensson gör. Min fråga ställdes inte heller till Per Ahlmark utan till Olle Svensson och de socialdemokratiska reservanterna: Vad menar ni i klartext att regeringen skulle ha gjort? Kom med ett rejält svar från er själva – inte från Per Ahlmark!

*Granskning av
statsrådets tjän-
stutövning m. m.*

*Utbildning i Sve-
rige av libyska
medborgare vid
Telub AB*

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! För att inte förlänga debatten har jag, mot den ståndpunkt som Daniel Tarschys och andra har hävdad – att regeringen inte hade några konstitutionella möjligheter att ingripa på grund av reglernas utformning – citerat Per Ahlmark såsom tidigare ledamot av konstitutionsutskottet och konstitutionell expert; han har deltagit i flera utredningar. Han säger: "Folkpartiregeringen tycks ha ogillat saken, men hade inte kraft att ingripa. Men att hindra ett statligt företag att utbilda utländska militärer är naturligtvis möjligt. Det handlar främst om politisk vilja."

Jag säger så här: I sak är inte någon av de här tre regeringarnas handläggning av den här frågan heroisk. Men ni har försökt att göra den så fruktansvärt heroisk inför allmänheten. Vad vi har kritiserat är att regeringen och dess representanter och försvarare – och vi har vid många tillfällen kunnat märka att till dem hör statssekreteraren i statsrådsberedningen och juniorledamoten av regeringen, som nu försvarar regeringen här i kammaren – inte haft det politiska kuraget att stå fast vid att man givit klarorder till den här utbildningen och att ni inte utåt tagit ansvaret för detta.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag diskuterar inte med tidigare ledamöter av konstitutionsutskottet – jag diskuterar här i kammaren med nuvarande ledamöter av konstitutionsutskottet, med Olle Svensson. Men Olle Svensson vägrar envetet att ge besked på den enkla frågan: Vad skulle regeringen ha gjort? Vilka åtgärder skulle ha vidtagits för att hindra affären? Nu vill Olle Svensson inte hindra den, så hans kritik är helt konstruerad, men man måste ändå kunna begära ett svar. Kryp inte bakom Per Ahlmark utan ge ett klart besked! Vad menar socialdemokraterna – ni har väl en egen uppfattning?

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har svarat på den frågan.

Om Karin Söder och Eric Krönmark i regeringen Fällidin I då frågan

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

underställdes dem av en person som känner reglerna beträffande krigsmateriel och som förklarat att han kommer att följa de anvisningar regeringen ger, hade sagt nej, hade man kunnat stoppa affären.

Om regeringen skall kunna vinna respekt måste den göra ett klart ställningstagande – jag anser att den gjorde ett sådant klart ställningstagande vid statsrådets första möte med frågan – och då bör man också fullfölja det och försvara det och inte försöka blanda bort korten och ge intryck av att man egentligen är emot det man varit för. Det är det jag har sagt är förvillrande. Det ger ingen respekt för en regering. Det är den kritiken vi riktar mot de tre borgerliga regeringarna. Detta är ett utomordentligt exempel på oklarhet i regeringens agerande. Det skapar bristande respekt för regeringsmakten, urholkar i viss mån den parlamentariska demokratins förtroendekapital.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Nu återstår det knappast en våt fläck av den socialdemokratiska attacken. Nu behöver Olle Svensson all tvål och allt vatten han kan uppbringa.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB anmälde talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Beslut i visst "utflaggningsärende".

*Beslut i visst "ut-
flaggningsärende"*

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Som redan tidigare sagts i dag har konstitutionsutskottet enligt RF 12:2 "att meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning funnit förtjäna uppmärksamhet". Föreliggande ärende förtjänar i hög grad en uppmärksamhet som bör ges regeringen till känna.

Lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg av år 1977 är mycket restriktiv när det gäller överlåtelse av fartyg till länder med s. k. bekvämlighetsflagg. I princip bör sådana överlåtelser inte förekomma. Men enligt vad departementschefen anförde i propositionen måste även här finnas möjligheter till olika lösningar i det enskilda fallet.

Det enskilda fall som vi här har att göra med handlar om två fartyg, lastfartygen Bellman och Taube. En försäljning var aktuell hösten 1978 till ett liberianskt bolag tillhörigt ett av de japanska byggnadsvarv som byggt fartygen. Fartygen avsågs därefter bli registrerade i Singapore. Förutsättningen för affären var att fartygen skulle tidsbefraktas av samma befraktare som före överlåtelsen. Befraktare var ett franskt bolag, som dock till 30 % ägdes av den svenske överlåtaren.

Varför skulle nu en sådan här, juridiskt sett litet komplicerad affär komma till stånd? Jo, det statliga franska rederiet klarade inte av, på grund av det höga kostnadsläge som vi har i den här delen av världen, att erlægga kontraktssenlig ersättning till det svenska ägarrederiet Scandinavian Motorships. Till följd av detta kunde Scandinavian Motorships i sin tur inte erlægga räntor till det japanska varv som byggt fartygen. Kort sagt, man stod inför

konkurs, om man inte direkt sålde fartygen eller fann en konstruktion som gjorde att fartygen kunde segla vidare med visst svenskt delägande.

För att lösa denna besvärliga situation och för att undvika en konkurs eller direktförsäljning av fartygen till annat land, varvid det svenska inflytandet helt skulle bortfalla, konstruerades en lösning av det slag som jag just har nämnt.

Lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg ger som jag nyss påpekat möjlighet till en sådan konstruktion. Med tanke på de stora värden som stod på spel – bl. a. statliga kreditgarantimedel om 16 milj. kr. – tillstyrkte följande remissinstanser affären: riksbanken, riksgäldskontoret, nämnden för fartygskreditgarantier, Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening och Svenska maskinbefälsförbundet – med andra ord en imponerande rad av tunga instanser. En enda remissinstans sade nej: Svenska sjöfolksförbundet.

Mot denna bakgrund var det knappast märkligt att kommerskollegium sände ärendet vidare till regeringen den 18 september 1978 med ett eget tillstyrkande. Kommerskollegium är normalt mycket restriktivt, men denna gång sade man att det fanns goda skäl för att affären skulle komma till stånd. Överlåtelsen skulle också ha kommit till stånd, vilket har framgått av uttalanden av föregående kommunikationsministern Bo Turesson. Han och hans medhjälpare ansåg det självklart att man med den här mycket starka remissopinionen skulle säga ja. Men den dåvarande trepartiregeringen ersattes den 12 oktober med en folkpartiregering. Den 20 oktober – när regeringen hade suttit bara några dagar – avslog kommunikationsministern, som då hette Anitha Bondestam, denna ansökan.

Vad är det för intressant med detta? Regeringen har väl rätt att fatta vilka beslut den vill?

Det intressanta i handlägningsordningen är att avslaget kom efter det att Svenska sjöfolksförbundet, alltså den enda remissinstans som sagt nej, sedan folkpartiregeringen hade tillträtt hade lyckats snabbt få till stånd en uppvaktning hos den nye statsministern, Ola Ullsten. Några andra remissinstanser hördes inte på nytt, utan man ändrade kvickt på kommerskollegiums förslag till beslut och stoppade affären, vars avslutande av alla inblandade betraktades som nära nog en återstående formalitet.

Om man nu tänkte ändra på ett så här viktigt beslut, hade det naturliga självfallet varit att bereda andra remissinstanser tid att inkomma med förnyade synpunkter – på samma sätt som man gav Svenska sjöfolksförbundet denna möjlighet. Anmärkningsvärt är vidare att ärendet i praktiken nu avgjordes på en dag av en kommunikationsminister, som aldrig tidigare hade sysslat med sjöfart och som inte haft någon möjlighet att sätta sig in i hela ärendet – något som f. ö. bekräftades vid efterföljande debatter i kammaren.

Regeringens vägran att lämna exportlicens – en vägran som alltså tillkom under minst sagt underliga former – blev förödande för det tidigare så framgångsrika företaget Scandinavian Motorships. Inställning av betalningarna och avveckling blev nödvändigt.

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Beslut i visst "ut-
flaggningsärende"*

Detta sätt att avgöra ärendet utan att ta hänsyn till remissinstanserna och utan att det berörda rederiet fick möjligheter att komma till tals igen – även det försökte uppvakta – är i hög grad anmärkningsvärt. Det är så anmärkningsvärt att det inte bör gå spårlost förbi vid konstitutionsutskottets granskning. Man kan därför med fog säga att detta utflaggningsärende är förtjänt av den uppmärksamhet som det talas om i 12 kap. 2 § regeringsformen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6, som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Flagglagen är resultatet av en mycket omsorgsfull politisk kompromiss, som bl. a. gick ut på att överföring till bekvämlighetsflagg med bevarat svenskt driftsinflytande skulle tillåtas bara i sådana fall där den är till gagn för svensk sjöfart. I klartext betyder detta att utflaggning kunde accepteras, t. ex. om man frigör kapital som kan användas till investeringar i bättre tonnage eller som på annat sätt kan bidra till att upprätthålla sysselsättningen och kapaciteten i den svenska handelsflottan.

I fallet "Bellman" och "Taube" var denna förutsättning inte uppfylld. Rederiet hade inga flera fartyg och några nya fartygsinvesteringar var inte heller påtänkta. Utflaggningen var alltså inte till gagn för svensk sjöfart, och detta spelade givetvis en stor roll för regeringens bedömning. Här stod man inför ett viktigt prejudikat. Hade man släppt fram denna utflaggning, hade framtida operationer av samma slag inte kunnat hejdas. Då skulle den barriär som med stor omsorg riggats upp genom flagglagen ha varit raserad. Därför följde man lagen till punkt och pricka, även om regeringen liksom kommerskollegium var medveten om att detta innebar vissa förluster, inte bara för företaget utan också för staten.

Anders Björck räknade upp ett antal remissinstanser, som han var imponerad av. Regeringen var inte fullt lika imponerad. När man fattar beslut går det inte till så att man räknar antalet remissinstanser, utan man tar hänsyn till deras argumentering och försöker fatta beslut på grundval av de starkaste argumenten. Så har regeringen gjort i detta fall, och det finns därför enligt min uppfattning inte någon anledning till kritik mot regeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det intressanta är ju handläggningen av det här ärendet. När man avgör ett ärende av stor vikt – här handlade det om åtskilliga tiotals miljoner – är det självklart att man måste sätta sig noga in i frågan. Det är det första.

Det andra är att man skall lyssna till alla de mycket tunga remissinstanser som fanns i det här sammanhanget – remissinstanser, herr Tarschys, med ett gediget sjöfartspolitiskt kunnande. Jag vill peka på fartygskreditgaranti-nämnden, Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening och Svenska maskinbefälsförbundet.

Det tredje är att man skall ge det företag som är berört och som kanske tvingas till avveckling, vilket också blev fallet, möjlighet att göra sin röst hörd. Här fattades plötsligt ett beslut som gick tvärt emot det man hade utgått ifrån. Företaget måste också ha någon dag eller några dagar på sig att klara av detta, men så blev icke fallet.

Jag har en känsla av att herr Tarschys skulle bli utomordentligt upprörd, om han ägde ett företag, som plötsligt hotades att bli försatt i konkurs, och han inte fick möjlighet att ge sin syn på konsekvenserna av ett eventuellt administrativt beslut, det må vara av en regering eller något annat organ.

Då frågar jag: Varför hade man så bråttom? Varför lyssnade man bara på en enda remissinstans – varför bara på Svenska sjöfolksförbundet? Varför lyssnade man inte på alla de andra? Varför gav man inte ägaren till rederiet eller hans företrädare rimlig tid att redogöra för sin bedömning av affären?

Det är de frågor jag skulle vilja ställa. Med all respekt för dåvarande statsministern Ola Ullsten och fru Bondestam vill jag erinra om att ingen av dem hade sysslat med sjöfartspolitiska frågor tidigare. Och så brådskande var inte ärendet att man inte kunde vänta någon vecka utan att man på en särskild statsministerföredragning och efter en uppvaktning av Sjöfolksförbundet såg sig föranlåten att hux flux avgöra ärendet.

Till sist, herr talman, en saklig komplettering. Herr Tarschys säger att Scandinavian Motorships ägde bara de två fartyg som det handlar om i det här ärendet. Ja, det är riktigt, men regeringens beslut underlättade ju inte precis för företaget att skaffa några nya fartyg. Och vad mera är: Företaget hade trots utflaggningsen, om den hade kommit till stånd, en rad sjöfartsin-tressen. Rederiet har specialiserat sig – eller hade, får man tyvärr säga – på frakt av bilar och konstruerat en lång rad epokgörande fartyg. Företaget hade specialhamnanläggningar just för denna typ av verksamhet. Det är väl någonting som borde tillmätas en viss betydelse.

Vi kan alltså utgå ifrån att hade affären genomförts på en rimligt sätt så hade företaget haft möjlighet – med de hamnanläggningar det hade – att också i fortsättningen konstruera nya fartyg och bedriva den rederiverksamhet som – vilket ju flagglagen faktiskt ytterst syftar till – skall bibehållas i Sverige.

Jag är tacksam, herr talman, för att få svar på de frågor jag har ställt. Varför gick det så rasande snabbt? Varför lyssnade man inte på de instanser som var direkt inblandade, med ett enda undantag?

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Anders Björck säger att företagets ägare var upprörd. Jag betvivlar inte det. Anders Björck förefaller upprörd, och när Anders Björck är upprörd brukar det alltid finnas andra som också är upprörda.

Anders Björck säger vidare att man inte lyssnade på berörda instanser. Jo, naturligtvis gjorde man det. Man tog del av den argumentering som framfördes, både av företagets ägare och av olika remissinstanser. Självklart lyssnade man på alla parter och läste alla yttranden.

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Beslut i visst "ut-
flaggningsärende"*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Beslut i visst "ut-
flaggningsärende"*

Anders Björck säger att den nya kommunikationsministern var oerfaren. Hon hade varit expediteschef i kommunikationsdepartementet och hade sysslat med alla de frågor som hanteras i det departementet.

Sedan frågar han: Varför fattade regeringen beslutet så snabbt? På den punkten måste jag erkänna att jag inte kan ge något besked. Den allmänna klagolåt som vi i övrigt har hört här är ju att regeringen fattar beslut alltför långsamt. Anders Björck kommer nu och klagar över att beslutet fattades för snabbt. Jag kan i det enskilda fallet inte göra någon bedömning av huruvida man varit för snabb eller för långsam, men i allmänhet är ju efterfrågan på snabba beslut vanligare än efterfrågan på långsamma beslut.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Utöver detta finns det dock en efterfrågan på kloka beslut, herr Tarschys. Det gäller även den regering som då satt. Den hade faktiskt kunnat kosta på sig en viss tidsutdräkt i det här ärendet för att lyssna på dem som var berörda. Det är en lek med ord när herr Tarschys säger att visst lyssnade man till alla remissinstanser. Ja, det gjorde man, men till den enda remissinstans som sade nej av dessa många och tunga remissinstanser lyssnade man en extra gång. Och så fort detta var klart – då klippte folkpartiregeringen till och gick rakt emot alla de andra remissinstanserna.

Visst har man formellt sett lyssnat, men det kan verkligen inte påstås, herr talman, att man lyssnat på ett rättvist sätt på de olika remissinstanserna. Hade man haft intresse av detta, skulle man naturligtvis ha låtit några av dem som var mest direkt berörda fått komma till tals en gång till.

Jag har fortfarande, herr talman, inte fått något svar på min fråga: Varför gick det så rasande snabbt i just det här fallet?

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Anders Björck ogillar beslutet – det har jag fått klart för mig av den här diskussionen. Någon annan kritik som är bärkraftig har han inte framfört.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Om det inte är en bärkraftig kritik att hävda att man borde ha slagit vakt om den enskildes rätt i ett sådant här viktigt avgörande, som inte bara betydde stora ekonomiska förluster för ett rederi utan även innebar sysselsättningsproblem för många berörda, då har vi helt olika uppfattningar om vad som är saklig kritik eller inte. Jag tycker att det är fullkomligt självklart att en sådan här handläggning, som fick dessa konsekvenser, är väl värd att ta upp i det här sammanhanget.

Jag har fortfarande, herr talman, inte fått svar på min fråga: Varför fattade man blixtnsnabbt ett beslut sedan man lyssnat bara till den part som avstyrkte det hela? Bara några timmar senare och innan rederiet hade fått besked hade beslutet via pressmeddelanden nått pressen.

Herr Tarschys var ju statssekreterare under folkpartiregeringen. Jag vet

inte om han hade hunnit tillträda när beslutet fattades, men under den tid som vi behandlat detta ärende har han väl som folkpartiregeringens talesman i den här debatten haft alla möjligheter att ta reda på hur det förhåller sig.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag har tålmodigt försökt förklara för Anders Björck att det här var ett viktigt prejudikatsfall som var bestämmande för om flagglagen i framtiden skulle vara användbar eller bara vara en papperstiger. Därför var det naturligt att regeringen i sin bedömning inte bara tog hänsyn till omständigheterna i det speciella fallet utan också till verkningarna på lång sikt för den svenska sjöfartspolitik.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Om ett viktigt prejudikatsfall handläggs på detta sätt beklagar jag djupt om folkpartiregeringen fick tillfälle att handlägga andra viktiga prejudikatsfall.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Sedan alla under avsnittet Beslut i visst "utflaggningsärende" anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Sverige ger sedan länge stöd åt vissa befrielseörelser i södra Afrika. Stödet är enligt de principer vi enats om uteslutande humanitärt och får inte användas till militära ändamål. Inte heller får svenskt stöd användas till att politiskt stödja en viss befrielseörelse före en annan. När humanitärt stöd ges måste man naturligtvis så noggrant som möjligt uppfylla dessa kriterier.

Situationen i Zimbabwe-Rhodesia har under de senaste åren följts med stort intresse i världen. Att en lösning nu äntligen nås är vi naturligtvis alla glada över.

Sverige har gett stöd till två organisationer, Patriotiska frontens båda grenar ZAPU och ZANU. Detta skedde bl. a. genom ett regeringsbeslut den 3 januari 1980. Beloppet var då 5 milj. kr. vardera.

Detta är inte något obetydligt stöd och har självfallet bidragit till ökade möjligheter för dessa båda organisationer att bedriva en effektiv valrörelse. Om pengarna gått direkt till valmaterial eller annat är därvidlag mindre intressant. Ett tillskott av denna storleksordning i en valrörelse innebär helt enkelt bara att andra medel frigörs som kan användas till direkta valaktiviteter.

Intressant i sammanhanget är att en ansökan om medel från ett annat parti i landet, UANC, har avslagits av den svenska regeringen. Härigenom, herr talman, har den svenska inställningen kunnat missuppfattas, och det har också utomlands hävdats att Sverige inte iakttagit strikt neutralitet mot de i

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Bidrag till vissa
befrielseörelser
i Zimbabwe-Rho-
desia*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Bidrag till vissa
befrielseförelser
i Zimbabwe-Rho-
desia*

valet deltagande partierna.

I detta sammanhang kan det kanske omnämnas att stöd även till UANC har lämnats av t. ex. Norge.

Detta är naturligtvis, herr talman, en mycket besvärlig fråga. Det kan vara svårt att på långt avstånd bedöma effekterna av svenskt stöd när det gäller olika partier som konkurrerar vid ett val. ett val som i detta fall var extra betydelsefullt, eftersom det gällde det första fria valet någonsin för hela befolkningen i landet.

Det är därför uppenbart att regeringens beslut om stödet till Patriotiska frontens båda grenar men ej till UANC, och det sätt varpå biståndet har lämnats, kunnat missuppfattas och att så också, åtminstone i ett fall, har skett. Det är viktigt att Sverige uppträder så neutralt som möjligt gentemot olika politiska rörelser, rivaliserande stammar och regionala partier. Stor noggrannhet måste i framtiden iakttas i detta avseende. Vad som har hänt den här gången utgör ett memento för framtiden, vilket vi från moderat håll har velat ge riksdagen till känna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7 i utskottets betänkande.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det här är ju en mycket egendomlig reservation som de moderata ledamöterna i KU riktar mot trepartiregeringen.

De allra flesta av oss i den här kammaren hälsar säkert Zimbabwes självständighet med stor tillfredsställelse. Den har bl. a. inneburit att hundratusentals flyktingar som tvingats leva utanför landets gränser har kunnat ta sig hem. Sverige har i flera omgångar gett humanitärt bistånd till dessa flyktingar, och regeringen beviljade senast den 3 januari i år 5 milj. kr. som bidrag till den repatrieringsaktion som FN:s flyktingkommissarie har ansvaret för.

Nu ser Anders Björck vårt stöd till den här repatrieringen som en otillbörlig inblandning i det val som enligt avtalet skulle hållas. Det sägs i reservationen att vi har gett bidrag till den Patriotiska frontens två grenar, men däremot inte till andra "grenar". Jag antar att det är biskop Muzorewas parti som han syftar på. Det är väl första gången som det partiet kallas för en gren, men det är framför allt en överraskande synpunkt. Biskop Muzorewas anhängare befann sig inne i Zimbabwe och behövde följaktligen inte hjälp till någon repatriering. Menar moderaterna verkligen att man av pur neutralitet skall gå in och flytta på folk som inte behöver flyttas? Det är nog inte bara jag som har svårt att förstå den här senkomna stöddemonstrationen för biskop Muzorewa. I rättvisans namn bör det noteras att moderaterna i regeringen har varit med om det beslut som Anders Björck och hans kolleger kritiserar. Den moderata grenen i KU opererar alltså på egen hand.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Den här reservationen är ganska kort och innehåller inte någon anmärkning mot regeringen. Däremot innehåller den ett konstate-

rande att det är viktigt att svenska biståndsinsatser i berörda mottagarländer inte kan missuppfattas på det sätt som nu har skett. Det är faktiskt så, herr talman, att det inte alltid är så lätt att från svensk horisont avgöra vad som är mer eller mindre väl stödda grenar av en rörelse eller fristående rörelser.

Jag vill erinra herr Tarschys om att vi för ungefär tio år sedan på folkpartiets initiativ hade en lång debatt här i riksdagen när det gällde situationen i Angola. Folkpartiet hävdade då bestämt att en viss rörelse skulle få stöd, eftersom man ansåg den vara stor och viktig, någonting som med all kraft bestreds av andra delar av den här kammaren. Då var det alltså folkpartiet som hade en uppfattning som var avvikande från riksdagsmajoritetens.

Herr talman! Det nu aktuella regeringsbeslutet – alldeles oavsett att regeringen har fattat det kollektivt, för det spelar mindre roll i sammanhanget – har missuppfattats utomlands. Jag tycker därför, vilket också är anledningen till att reservationen har avgivits, att ett sådant här förfarande icke får upprepas i framtiden om det är möjligt att undvika. Regeringen måste i fortsättningen uppträda så neutralt som möjligt gentemot olika rörelser i de länder i södra Afrika som kan komma att bli aktuella för svenskt stöd.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Anders Björck har reserverat sig i KU:s granskningsbetänkande, men hans avsikt var inte att rikta någon anmärkning mot regeringen. Han måste väl ändå inse att han därmed har vidtagit en åtgärd som kunde missuppfattas.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det är mycket möjligt att åtgärden kan missuppfattas av herr Tarschys, men den kan säkert inte missuppfattas av de människor som, till skillnad från herr Tarschys och hans partivänner för tio år sedan, inte tycker att detta är så enkelt och självklart som här görs gällande. Jag tänker då på människor som känner litet ansvar för att Sveriges anseende i Afrika icke skadas av att den svenska regeringen stöder bara vissa av de befrielseörelser som finns där.

Jag vill understryka, herr talman, att den här reservationen har avgivits icke minst med tanke på framtiden. Vi hade en situation – och den borde herr Tarschys känna väl till – när en tidigare regering ensidigt favoriserade vissa befrielseörelser som den ansåg vara sig politiskt närstående. Det var efter i första hand de principerna som man gav humanitärt bistånd. Detta kritiserade folkpartiet då, och man tyckte dessutom att det var värt en och annan motion. Jag har här en motion från år 1972 som belyser just detta förhållande. Den är undertecknad av två personer: Gunnar Helén och Thorbjörn Fälldin. Där finns bara dessa två namn. Motionen tar upp en kritik som, herr talman, är av just det slag som vi har framfört när det gäller urvalet av befrielseörelser som erhåller svenskt bistånd. Det vittnar väl ändå om att det inom folkpartiet och centern har funnits personer som tar de här frågorna

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Bidrag till vissa
befrielseörelser
i Zimbabwe-Rho-
desia*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

litet allvarigare än vad Daniel Tarschys tycks göra när han gör sig lustig över om det här beslutet medfört risk för misstänkliggörande eller intc.

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Ibland känner man en mycket stor tacksamhet över att utrikespolitiken och biståndspolitikerna befinner sig i säkra händer.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia anmälda talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Remiss av den s. k. KS-utredningen, m. m.

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Regeringen Erlander hade en gång förhoppningen att förhandlingen om överförande av Karolinska sjukhuset till landstinget skulle vara färdig den 1 september 1966. Trots behjärtade insatser från fem olika regeringar är den ännu inte slutförd. Den utredning som Ingegerd Troedsson tillsatte och Hedda Lindahl med tiden fick ett betänkande från var ett led i förberedelserna för dessa förhandlingar. I den utredningen var personalorganisationerna företrädade genom särskilda sakkunniga, som givetvis kunde foga egna yttranden till utredningens betänkande. Att mot den bakgrunden klaga över att personalen inte har kunnat göra sig hörd tycker jag är helt obefogat, och det finns därför ingen anledning för riksdagen att instämma i majoritetens bedömning som inte – det kanske bör påpekas efter en del tillspetsade framställningar i TV – är någon "prickning" av Hedda Lindahl utan enbart en liten mild omförmålan. Men det är en omförmålan för mycket. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Den andra frågan gäller ett problem i anslutning till Serafens nedläggning, som efter Gunnar Biörcks i Värmdö inträde i riksdagen har ägnats en mycket stor uppmärksamhet i olika utskott och i kammaren. Gunnar Biörck är ju numera tillkallad som särskild utredningsman i något som heter Sista Serafenutredningen, och någon gång tar han väl också upp sin sista Serafenfråga i riksdagen. Den här gången gäller det i alla fall två kolleger till Gunnar Biörck som visserligen fick tillfälle att själva välja arbetsplats men däremot vid den flyttningen inte fick med sig sina, som det står i yttrandet, "faktiska resurser". Professor Biörck använde ett mera målande uttryck i utskottet.

Om man läser det utskottsbetänkande som Gunnar Biörck åberopar finner man nu inte något stöd för att riksdagen skulle ha beslutat någonting annat än det som regeringen verkställde. Utskottet skriver inte att de två professorerna skulle få tjänster vid Karolinska sjukhuset men slår däremot fast att det skulle vara lämpligt om de vid Serafens nedläggning bereddes tillfälle att tjänstgöra som överläkare vid KS. Av detta utläser Gunnar Biörck att dessa båda professorer om de så önskade skulle få samma förmåner som professorerna i medicin, som i samband med nedläggningen fick en personlig professur förenad med en överläkarbefattning vid Karolinska sjukhuset. Jag kan inte

se annat än att detta är en alldeles klar feltolkning av riksdagens beslut. Och det blir inte mindre allvarligt när Gunnar Biörck senare i yttrandet kastar sig över en helt oskyldig departementstjänsteman, som i ett brev förklarar att regeringen avser att till punkt och pricka följa riksdagens beslut. Jag tycker faktiskt att Gunnar Biörck borde be om ursäkt för det omotiverade påhoppet på en person som här inte kan försvara sig.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Fru talman! Jag har i den här debatten den något klivna uppgiften att i avsnitt 12 d företräda utskottets majoritet och att i avsnitt 12 g kommentera det särskilda yttrande som avgivits av utskottets moderata ledamöter. Båda punkterna gäller regeringens befattning med Karolinska institutets undervisningssjukhus.

Innan jag går in på sakfrågorna vill jag emellertid redovisa några *personliga* intryck från granskningsarbetet i konstitutionsutskottet. Jag är tacksam över att ha fått delta i detta arbete. De erfarenheter det givit mig vill jag försöka sammanfatta på följande sätt:

Antalet regeringsärenden är så stort att varje statsråd genomsnittligt svarar för beredningen av nära 1 500 beslut om året eller sex per arbetsdag förutom alla andra uppgifter. Trots detta har konstitutionsutskottet i sitt granskningsarbete inte uppdagat mer än en handfull, mestadels mindre betydande, ärenden, som varit av beskaffenhet att erfordra utredning. Även om både flera och större fel hade påvisats än vad som nu skett, skulle jag ha varit beredd att se till de ansvariga statsråden med mildhet. Det är mänskligt att fela. Dessutom torde det ofta förhålla sig så att felet icke är statsrådets, utan vederbörande myndighets eller handläggares, som statsrådet får klä skott för. Farhågan att bli beskylld för ministerstyre, som uppenbarligen är levande och som har omnämnts här i dagens debatt, begränsar ytterligare – och stundom kanhända olyckligt – statsrådets och därmed regeringens förmåga till ett kraftfullt och konsekvent agerande. Själv skulle jag, i enlighet med det gamla arméreglementet, närmast vilja hävda att uraktlåtenhet att handla ligger departementschef mer till last än misstag vid val av medel.

Till skillnad från den bild jag fått av statsråden har jag vid det här laget ett långt livs erfarenhet av *myndigheters* tilltagsenhet och manipulativa verksamhet – det må nu gälla centrala verk eller lokala förvaltningar. Jag har ett intryck av att ju mer decentraliserade maktbefogenheterna blir, desto sämre blir det också med den juridiska kompetensen hos beslutsfattarna, desto mera ersätts *rätten av makten*, desto mer riskerar enskilda människor att drabbas av övergrepp och desto större blir osäkerheten i samhället. Den konstitutionella granskningen av regeringens handlande ger uppenbarligen mestadels ett magert utbyte. Det är mot den alltmer vildvuxna floran av *myndigheter* som den verkliga kontrollen borde sättas in. Jag har knappast det intrycket att JO-ämbetet och riksdagens revisorer i deras nuvarande

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

gestaltning räcker till för systematisk övervakning och resoluta ingripanden. Karakteristiskt för vårt nuvarande samhällsskick är dessutom den överstående inställningen till *det personliga ansvaret* hos offentliganställda beslutsfattare och handläggare. Jag är gammalmodig nog att anse denna utveckling demoraliserande och skadlig och därför värd att bekämpa.

Det är också påfallande att genom det skydd som de politiskt ansvariga erbjuder, breder det ut sig en undervegetation av befattningshavare, som i skydd av sin oåtkomlighet utvecklar en på personliga kontakter baserad underrättelse- och samordningsverksamhet *mellan* organ och institutioner, för att redan på ett förberedande plan försöka låsa vissa handlingsmönster och binda upp de ansvariga beslutsfattarna.

En viss inblick i denna verksamhet har givits i den intressanta "Kontenta-serie", för vilken en ledamot av konstitutionsutskottet – ingen mindre än Daniel Tarschys – haft huvudansvaret. Vår nya författning samlar i princip "all makt i denna sal". Vi vet ändå att så har det inte blivit. Balansen mellan första och andra statsmakten – riksdagen och regeringen – är för all del hjälpligt reglerad i vår lagstiftning. Men tredje statsmakten skriver i den utsträckning det passar den sina egna lagar, och just nu bevittnar vi, med händerna på ryggen, hur arbetsmarknadens organisationer likt väldiga bepansrade urtidsödlor med alltför litet hjärnsubstans i förhållande till kroppsvikten tar livtag på varandra med risk att trampa ner hela det samhälle, av vilket de ändå är beroende och som möjliggör deras egen existens.

Statsanställdas förbund har i sin tidning givit mig ett, låt vara motvilligt, erkännande för att jag i konstitutionsutskottet på den punkt vi nu behandlar försvarat personalorganisationernas rätt att komma till tals i frågan om Karolinska sjukhusets eventuella kommunalisering. Förbundet har i samma tidning låtit meddela att "så här kan vi stänga det mesta av Sverige", och man är av allt att döma på god väg. Det är onekligen en annan ambition än den att "sätta fart på Sverige", vilket förefallit andra mera behövt. Jag måste därför här klart markera en rågång mellan den ena sidan av denna personalorganisations agerande och den andra, så att inget tvivel skall råda om vad jag gillar och inte gillar.

När en annan organisation för några år sedan riskerade att stänga en del av Sverige, *då* beslöt riksdagen förbjuda detta. Olika faller ödets lotter. Om Sverige fortfarande fungerar i dag, är det förmodligen bl. a. SACO vi skall tacka för detta. Där har man, efter Martin Luthers recept, hållit huvudet kallt och fötterna varma. Förmodligen har man också, liksom regeringen, is i magen.

Men i anslutning till vad jag nyss har sagt om arméreglementet kan man kanske göra gällande att en regering inte får ha *allför* mycket is i magen när det gäller att ingripa mot allvarliga störningar i den *offentliga* verksamheten. Jag tror att jag kan ge uttryck för den vanmakt som många läkare på konfliktdrabbade sjukhus känner över att de nu inte, som allmänna läkarinstruktionen föreskriver, kan tillhandahålla "den vård som den sjukets tillstånd fordrar". Det är en förnedrande och förödmjukande situation för

den som i samhällets tjänst skall fullgöra väsentliga uppgifter att med mössan i hand, men med förbittring i hjärtat, tvingas vädja till några kallhamrade spelare om nådigt tillstånd att få rädda sina medmänniskor till liv och hälsa. Den skymfliga utmaning mot samhället som denna del av arbetskonflikten utgör kan inte få bli utan konsekvenser. Lagstiftningen om offentliganställ-
das förhandlingsrätt måste göras om.

Och därmed, fru talman, lämnar jag mina personliga synpunkter och går över till de punkter i betänkandet som det i rollfördelningen fallit på min lott att kommentera. Utskottets majoritet har alltså givit förutvarande biträdande socialministern Hedda Lindahl en reprimand – i anseende till föremålet hållen i en älskvärd och föga förpliktande tonart – för att hon inte lät remittera Carl Perssons utredning rörande Karolinska sjukhuset på sedvanligt sätt.

I motsats till Daniel Tarschys uppfattning har enligt min mening den dåvarande biträdande socialministern visat en antikverad inställning till personalens rättmätiga intresse för den egna arbetsplatsens villkor. Av den korrespondens som förekommit mellan konstitutionsutskottet och departementet framgår att vederbörande där låtit meddela att något remissförfarande "påkallades inte av förhandlingsparterna, eftersom remissförfarande inte bedömdes vara ägnat att tillföra ärendet något av betydelse för förhandlingsarbetet". Det upplystes också om att samråd skett med Karolinska institutet. Sedan det från utskottet påpekats att utredningsmannen i sin missivskrivelse anfört att "vid kartläggning och dokumentation har utredningen i viss omfattning biträts av förvaltningen vid Karolinska sjukhuset och hälso- och sjukvårdsnämnden samt av företrädare för Karolinska institutet och statens förhandlingsnämnd" – vilket ju inte riktigt motsvarar vad man menar med samråd – lät vederbörande vid departementet meddela att "hinder för KS – eller KI – att kommentera utredningen finns ju inte, tvärtom bör väl KS och KI förse förhandlingsnämnden med alla fakta som man tycker är relevanta".

Utskottets majoritet har inte känt sig tilltalad av denna administrativa snorkighet, i all synnerhet som man från personalorganisationernas sida begärt både remiss och utarbetande av alternativa förslag. Dessa önskemål kvarstår, och Hedda Lindahls efterträdare har självfallet fortfarande möjlighet att för sin del göra den efterlysta insatsen.

I det andra ärendet, som konstitutionsutskottet haft anledning att intressera sig för beträffande undervisning och forskning vid Karolinska institutet, har utskottet friat statsrådet Wikström, ehuru de moderata utskottsrepresentanterna ansett sig böra avge ett särskilt yttrande. I detta yttrande, som finns att läsa i granskningsbetänkandet – jag skall inte referera det här – påvisar vi, hur man i utbildningsdepartementet gjort sitt bästa för att vantolka vad utbildningsutskottet, och därmed riksdagen, uttalat om de villkor ett par professorer borde ha erbjudits vid deras nödtvungna förflyttning i samband med Serafimerlasarettets nedläggning.

Jag tror mig kunna säga till Daniel Tarschys, för att citera Runeberg:

"Jo, därom kan jag ge besked.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

Om herrn så vill, ty jag var med.”

Det var inte så att utbildningsutskottet ansåg att dessa personer bara skulle ha en stol att sitta på på Karolinska sjukhuset men i övrigt ha all sin verksamhet på Huddinge sjukhus, utan det var – i anslutning till det uttalande som regeringen hade bett utskottet att göra, nämligen att det bara skulle finnas två undervisnings- och forskningssjukhus – fråga om att möjliggöra för dessa professorer att ha sin verksamhet på det andra av dessa två forskningssjukhus, nämligen Karolinska sjukhuset.

Saken är likväl vid det här laget överspelad: vad som gjorts kan knappast göras o gjort, men det har ändå ansetts befogat att något helysa den administrativa manipulationens metodik och möjligheter.

Fru talman! Jag inledde detta anförande med att göra några reflexioner över statsrådets i upprepade granskningsbetänkanden ådagalagda oskuld och det vida starkare behovet av att spänna ögonen i handläggarnas förhåvanden. Båda de ärenden jag här berört torde höra hemma i detta mönster. Mer lär vi nog få se genom riksdagens lättsinne att i många lagstiftningssammanhang – bl. a. inom sekretesslagstiftningen – hålla dörren öppen för regeringen att hantera åtskilliga problem genom ”bemyndiganden”. En decentraliserad normgivningsmakt för regering, förvaltningsmyndigheter och kommuner kan utnyttjas med växlande grader av omdömeslöshet, gentemot vilken inga lagliga korrektiv finns. Detta är uppenbarligen ett viktigt arbetsfält för konstitutionsutskottet, som man i år börjat bearbeta, en verksamhet som enligt min mening under kommande år bör utvidgas och fördjupas.

Det har ofta diskuterats, om dechargeinstitutet är meningsfullt. Regeringens intresse för konstitutionsutskottets bemödanden har länge varit svalt, oberoende av vilken regering som suttit. Mot bakgrund av det svenska välståndets nedgång och fall, och vem eller vilka som kan komma att ställas till svars för detta, är sådana frågor som vi kommer att möta om ett par minuter och som gäller ett par taxiförare i Lerum, studiebidrag för pianospel i Österskär eller öppnandet av en läkarpraktik i Arvika verkligen ganska beskedliga problem. Hur angenämt och allmänbildande arbetet i konstitutionsutskottet än är, kan man likväl undra om det inte skulle finnas skäl att på ett något annat och mera genomgripande sätt ta tag i mera fundamentala aspekter på vad som går snett i fråga om ”rikets styrelse och förvaltning” och vad det är som sker *bakom* det som synes ske.

Med detta, fru talman, ber jag att få förena mig med dem som redan yrkat att utskottets granskningsbetänkande med gillande skall läggas till handlingarna.

BENGT KINDBOM (c):

Fru talman! Gunnar Biörck i Värmdö inledde och avslutade sitt anförande med några allmänna synpunkter på granskningsarbetet. Jag vill bara till det säga – även om det kanske närmast hade hört till inledningen av debatten – att dem vi från konstitutionsutskottets sida granskar är de som är beslutande i regeringen, och beslutande är statsråden.

Under den här punkten på föredragningslistan diskuterar vi två avsnitt i betänkandet. I det första, 12 d om remiss av den s. k. KS-utredningen, riktar utskottet viss kritik mot folkpartiregeringen.

Detta är ett gammalt ärende. Det var i regionvårdspropositionen 1960 som det sades att starka skäl kunde åberopas för att till övervägande ta upp frågan om inte staten skulle avhända sig huvudmannaskapet för Karolinska sjukhuset. Riksdagen uttalade 1965 att frågan, om sjukhuset på längre sikt borde bli kvar under statligt huvudmannaskap, borde övervägas. År 1969 var man så beredd att gå in i förhandlingar om ett överförande av sjukhuset till kommunalt huvudmannaskap. Stockholms läns landsting förklarade 1977 att man var beredd att ta upp överläggningar om ett övertagande.

Därmed är vi framme vid den utredning som dåvarande statsrådet Troedsson tillsatte och som leddes av nuvarande landshövdingen Carl Persson. Betänkandet, Betingelser för överförande av huvudmannaskapet för Karolinska sjukhuset till Stockholms läns landstingskommun, innehåller enligt vad utredningsmannen själv sagt ett neutralt faktaunderlag. Utredningen överlämnades av statsrådet Hedda Lindahl till statens förhandlingsnämnd utan att parterna fick yttra sig över utredningen. Och det fanns, vilket vi noterat i betänkandet, överväganden i utredningen, trots att utredningsmannen sagt att det var ett neutralt faktaunderlag.

Eftersom partsorganisationerna framfört uttryckliga önskemål om att få utredningen på remiss har utskottet här uttalat kritik. Och som jag försökt förklara med tidsangivelserna var det inte någon ko på isen. Tidsfaktorn lade alltså inte några hinder i vägen för en remissomgång. Om så hade skett hade också förhandlingsunderlaget tillförts ytterligare synpunkter.

Det förhållande som åberopas i folkpartireservationen, att parterna var företrädare i utredningen och kunde foga särskilda yttranden till betänkandet, ändrar ingenting härvidlag. Det finns massor av exempel på utredningar där intressenter är representerade men där betänkandet ändå remitteras till resp. organisationer för yttrande. Och det var det som vi från utskottets sida tyckte att man lämpligen borde ha gjort i det här fallet.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets förslag under avsnitt 12 d i betänkandet.

Det andra ärendet, 12 g, gäller frågor om medicinska forskartjänster mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning.

Utskottet är enigt i denna del. Det finns inga skäl till något särskilt uttalande från utskottets sida. Moderaterna har emellertid funnit sig nödsakade att foga ett särskilt yttrande till betänkandet. I detta görs vissa påpekanden om behandlingen av fem professorer som skulle omplaceras vid Serafimerlasarettets nedläggning. Det är få omplaceringar i det här landet som föranlett ett så stort intresse och en så grundlig behandling från riksdagens sida som just de här. Vi upplever dagligen fall där personal omplaceras på grund av nedläggningar, utan att man ägnar dem tillnärmelsevis motsvarande intresse i riksdagen.

Jag kan inte frigöra mig från tanken att det är andra skäl som ligger bakom det särskilda yttrandet i denna del. Som förutvarande landstingsman vet jag

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Remiss av den
s. k. KS-utred-
ningen, m. m.*

hur svårt det varit att få läkare att flytta ut i landsorten – det fanns läkare som gärna gick kvar på underläkarbefattningar på undervisningssjukhusen. Det fanns institutioner som betraktades som mer attraktiva. Gunnar Biörck använde själv uttrycket "nödvungna åtgärder" i detta sammanhang. Det är tydligen "förvisningen" till Huddinge sjukhus eller till andra sjukhus i regionen som upplevts som det stora hindret.

I det särskilda yttrandet under avsnitt 12 tar man också upp frågan om omprövning av tjänst enligt 19 kap. 22–27 §§ högskoleförordningen. Inte heller här har utskottet funnit skäl till något uttalande. Det skiner också på denna punkt av det särskilda yttrandet igenom att flyttningen till Huddinge är det som avskräcker.

Avslutningsvis vill jag peka på att riksdagen har denna fråga uppe till prövning. Om det finns bärande skäl för ett annat ställningstagande än det som regeringen har föreslagit, får väl riksdagen ta hänsyn till detta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under avsnittet 12 g.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Gunnar Biörck i Värmdö framförde en hel del reflexioner om riksdagens kontrollmakt, som jag vill instämma i. Jag hoppas att vi skall få tillfälle att i annat sammanhang diskutera de frågorna. Däremot har jag inte så lätt att ansluta mig till Gunnar Biörcks uppfattning i ärendet om Karolinska sjukhuset. Han säger nu att han var med i utbildningsutskottet vid dess behandling av ärendet och att han därför kan vara ett gott vittne i frågan om vad utskottet avsåg.

Också jag har, fru talman, varit med i flera utskott där jag trott mig ha fått igenom vad jag önskade, men där det så småningom visade sig att så inte var fallet. Vi tolkar faktiskt ibland besluten litet olika, och lyckas man inte få igenom de rätta formuleringarna i beslutstexten har man inte heller fått igenom det som man önskade. I detta fall tycker jag att det är alldeles klart att texten inte överensstämmer med Gunnar Biörcks tolkning.

I vad gäller remissen av KS-utredningen vill jag säga att det är en långdragen affär, som pågått i femton års tid. Personalorganisationerna är emot tanken på att överföra sjukhuset till landstinget och kämpar för sin ståndpunkt. Det har de givetvis all rätt att göra. Vi har ju ett öppet samhälle, där man när som helst och i vilket ärende som helst kan skriva till regeringen och tillföra synpunkter till ett ärende som där behandlas. Man behöver inte gå och vänta på att det skall hamna en remiss i brevlådan, utan man kan själv på eget initiativ tillföra synpunkter till ett ärende. Det kunde personalorganisationerna göra, och det har de också gjort vid flera tillfällen. Kritiken mot att personalorganisationerna inte skulle ha kunnat göra sig hörda finner jag alltså fortfarande överflödig.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Fru talman! Jag har inte mycket att tillägga, men jag vill ändå till Daniel Tarschys replik foga den kommentaren att om jag har missuppfattat vad

utbildningsutskottet avsåg har i så fall också folkpartiets därvarande representant gjort det. I en korrespondens som vi haft om behandlingen av detta ärende skriver han nämligen: "Min uppfattning om utskottsskrivningen är att avsikten var att bereda Hallberg och Hultman drägliga arbetsförhållanden på KS."

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Det är självfallet också min tolkning av beslutet, men den svarar inte mot Gunnar Björcks uppfattning.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan samtliga under avsnittet Remiss av den s. k. KS-utredningen, m. m. anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Den fråga jag i korthet skall beröra gäller säkerhetspolisens arbetsmetoder.

Först vill jag då deklarerat att vpk inte ifrågasätter existensen av en svensk säkerhetspolis. Vad vi däremot är starkt kritiska till är den svenska säkerhetspolisens arbetsmetoder.

Vi vet att skandalerna duggar tätt när det gäller säpo. Vi känner till att ansvariga myndigheter vid varje tillfälle deklarerar att allt är i sin ordning. Så gör också konstitutionsutskottet. Utskottet hänvisar till lagar och paragrafer som säger att någon åsiktsregistrering inte får förekomma enligt lag. Men vi kan hänvisa till klara fall av åsiktsregistrering. Sedan förra årets decharge-debatt har exempelvis en snickare i Karlskrona fått besked om att han inte får ett byggjobb vid marinmuseet i Karlskrona. Orsaken till detta har han inte fått reda på, men han har för några år sedan varit aktiv bl. a. i värnpliktsriksdagen. Dessutom har han kanske också någon gång visat sympatier för vänstern.

En kvinna som var med i Vietnamrörelsen och sökte till lottakåren fick nej efter kontroll hos säpo. En centerpartist som träffat någon öststatsdiplomat fick nej till ett statligt jobb efter personalkontroll hos säpo. Ja, det går att rada upp ytterligare en lång rad exempel. Vid s. k. vilda strejker är säpo på plats och antecknar vederbörande strejkande i sina olika register. Man måste fråga: Vad har detta med rikets säkerhet att skaffa? Det har avslöjats att säpo bevakade och rapporterade, via olika kanaler, de grekiska patrioternas verksamhet i Sverige, till fascistjuntan i Grekland på den tiden.

Har detta upphört i dag? Eller fortsätter den verksamheten? Ja, våra invandrare som har flytt undan brutala fascistdiktaturer i Latinamerika är fortfarande i dag väldigt oroliga för att uppgifter lämnas ut till vederbörande lands myndigheter. Jag måste också fråga: Vad har detta med rikets säkerhet att skaffa? Det finns en person som under många år varit anställd vid säpo som kan dokumentera att en rad aktiviteter utförts av säpo men som definitivt inte har med skyddandet av rikets säkerhet att göra.

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Kontrollen av
säkerhetspolisens
verksamhet*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Kontrollen av
säkerhetspolisens
verksamhet*

Konstitutionsutskottet, justititeutskottet, JO och andra organ har hela tiden talat om att allt praktiskt taget är i sin ordning och att säpo håller sig inom lagens ramar. Samtidigt har det emellertid visat sig att säpoanställda under många år verkligen har utgjort en fara för rikets säkerhet.

Helt klart är att regeringen inte visat att den haft kontroll över säpos verksamhet och att detta bör påtalas i nu föreliggande betänkande.

Fru talman! Det delas ut ett särskilt yrkande i kammaren, som lyder:
"att utskottets anmälan i denna del läggs till handlingarna med följande uttalande:

Det är angeläget att förhindra att säkerhetspolisen i sitt register inför uppgifter om medborgares politiska åsikter eller tillämpar metoder som äventyrar andra medborgerliga rättigheter. Mot bakgrund av de förhållanden som framkommit borde regeringen ha vidtagit särskilda åtgärder i syfte att skärpa kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet i dessa avseenden."

Jag yrkar bifall till detta.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Bertil Måbrinks anförande var inte särskilt klargörande, och jag har således ingen bestämd uppfattning om vad han anser att konstitutionsutskottet skulle ha gjort.

Konstitutionsutskottet granskar inte vare sig säkerhetspolisen eller rikspolisstyrelsen. Vi har i uppgift att granska regeringen, och vi har inte kunnat finna att regeringen eller det ansvariga statsrådet har misskött sina uppgifter på detta område. Såvitt jag kan förstå riktade Bertil Måbrink inte heller några anmärkningar mot regeringen. Vad han menar att regeringen borde ha gjort framgick inte av vare sig anförandet eller det yrkande som har lagts i kammaren. I det avseendet blev alltså hans anförande ett slag i luften.

Om kommunisterna vill ha en ändring av de regler som gäller för säkerhetspolisens verksamhet, får de i vanlig ordning motionera härom. Det har de också gjort, och vpk:s motioner har i många olika omgångar prövats av justititeutskottet och riksdagen. Vpk har inte vunnit gehör för sina förslag – de har tvärtom avvisats med stora majoriteter i riksdagen. Jag kan förstå att man inom vpk är missbelåten med detta. Men vad det har med granskningsdebatten att göra är jag inte klar över. Det är ju i själva verket riksdagen som vpk bör klandra. Det kan man naturligtvis göra, men riksdagen faller faktiskt inte in under konstitutionsutskottets granskningskompetens.

Konstitutionsutskottet har, som jag nyss sade, att granska regeringens relationer till säkerhetstjänsten. Redovisningen av dessa relationer finns i betänkandet på s. 278. De har synats i många olika sammanhang, och konstitutionsutskottet har inte haft något att anmärka på kommunikationerna härvidlag. Det är detta som utskottet har att bedöma och inte säkerhetspolisens verksamhet i dess helhet.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag hade naturligtvis inte väntat mig något annat svar från Bertil Fiskesjö. Jag förstår att Bertil Fiskesjö behandlar en så här viktig fråga på det sätt som han gör – han vill nämligen inte diskutera sakfrågorna.

Jag redovisade klart vad det handlade om. Och visst måste det väl vara en regerings uppgift att se till att säkerhetspolisen i detta land följer lagar och förordningar! Har inte regeringen sett till det, må det väl i rimlighetens namn vara konstitutionsutskottets uppgift att påtala detta. Vad jag har visat här är att den svenska säkerhetspolisen bedriver åsiktsregistrering. Och det är enligt lag icke tillåtet, Bertil Fiskesjö. Eller är det tillåtet? Jag har uppfattat det så att någon åsiktsregistrering inte får förekomma.

Dessutom har säkerhetspolisens uppgifter använts mot människor som har sökt vissa jobb, och de har alltså blivit nekade arbete. I förlängningen av detta ligger att vi har fått ett yrkesförbud i detta land. Det måste väl vara en uppgift för konstitutionsutskottet att granska detta och påtala för regeringen att det här är något som måste åtgärdas. Jag kan inte se det på annat sätt.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Påståendet att säkerhetspolisen bedriver åsiktsregistrering har noga synats av alla möjliga instanser – av regeringen, JO, de parlamentariska representanterna i rikspolisstyrelsen, justitieutskottet, vid noggranna hearingar som framgår av justitieutskottets betänkande i år. Och alla dessa olika instanser, som således innesluter ett betydande antal riksdagsledamöter, har entydigt förklarat att någon åsiktsregistrering inte förekommer.

Jag är benägen att fästa större tilltro till resultatet av dessa undersökningar än till de obevisade påståenden som Bertil Måbrink här har framfört.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! En kommissarie med långvarig tjänst inom säpo, Melker Berntler, har i en intervju i Dagens Nyheter den 14 januari i år svarat på frågor av en DN-journalist. Jag citerar:

”Vilken typ av aktivitet kan väcka Säpos misstanke så att man som svensk medborgare blir registrerad?

– De bestämmelserna är så kvalificerat hemliga att jag inte får yppa något om dem. Så mycket kan jag i alla fall säga, att viss sorts politisk aktivitet i ett visst parti anses misstänkt, däremot inte i ett annat.

Vilken aktivitet?

– Det kan vara mycket, från lindrigt straffbelagda handlingar till sådant som ger en viss status inom partiet. Bestämmelserna är gummiartade och jag anser det djupt odemokratiskt att de är hemliga.

– Folk ska veta vilka följder ett visst handlande kan få senare i livet. Den politiska åsiktsregistreringen måste upphöra, inga uppgifter om politisk aktivitet och politiska sympatier för organisationer som anses ’rumsrena’ i en demokratisk stat ska kunna registreras. — —

– Säpo bryter i själva verket mot många bestämmelser som reglerar

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Kontrollen av
säkerhetspolisens
verksamhet*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

verksamheten. Det vet inte chefen eller politikerna i styrelsen.”

Berntlers uppgifter bekräftas ju i praktiken. Jag har nämnt snickaren i Karlskrona. Vad är det som gör att denne byggjobbare inte får arbeta på marinmuseet? Han har varit aktiv i värnpliktsriksdagen, och därmed har han blivit registrerad. Vi kan ta byggnadsarbetaren uppe i Hälsingland, som inte fick ett jobb för att reparera ett militärförråd någonstans i Hälsingeskogarna. Han var medlem av vpk. Och man kan rada upp exempel efter exempel. Vad är detta om inte åsiktsregistrering? Om det inte är åsiktsregistrering, borde man ju tala om vad det är.

Genom att bestämmelserna för registrering är så ”kvalificerat hemliga” behöver man ju aldrig tala om vad de innehåller. Det är därför som man kan krypa bakom på det sätt som KU och JO gör – ingenting olagligt har hänt från säpos sida, osv.

Jag föredrar faktiskt att lita på Melker Berntler med 25–30 års tjänst i säpo. Jag tror faktiskt att de uppgifter som han har kunnat lämna ut, utan att riskera att straffas, är mera trovärdiga än de som Bertil Fiskesjö och andra här i kammaren anför.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag vill bara tillägga att även Berntlers uppgifter och omständigheterna kring t. ex. fallet med snickaren i Karlskrona har granskats ingående av en mängd olika instanser.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet anmälde talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Tillsättningen av skoldirektörstjänst i Lomma.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Riktlinjerna för tillsättning av vissa lärartjänster, t. ex. rektorer och skoldirektörer vid enheter inom den obligatoriska skolan, har beslutats av riksdagen. Ett studium av det material som låg till grund vid riksdagens ställningstagande 1957 visar att beslutet inte tillkom genom en slump. Tvärtom! Materialet visar klart att riksdagens beslut 1957 togs på grundval av ett gediget förarbete i skilda sammanhang.

Den utredning som föregick propositionsskrivandet hade kommit fram till, i vad avser tillsättning av skolchefer, att det bör ankomma på skolstyrelsen i första hand att bedöma de sökande och att dess uppfattning därvid bör tillmätas stor betydelse. Utredningens uppfattning på denna punkt skärptes i regeringens proposition 1957:61. I propositionen anförde föredragande statsrådet bl. a. följande: ”Jag vill här understryka, att skolstyrelsens förord bör tillmätas särskilt stor vikt vid tillsättning av skolledarbefattningarna.”

Men därmed är historieskrivningen inte slut. Vad som skedde vid utskottsbehandlingen i denna fråga förtjänar också ett omnämnande, av det enkla skälet att utskottet i sitt yttrande ytterligare kom att betona vikten av skolstyrelsens förord. I statsutskottets utlåtande 1957:97 kan nämligen

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

följande läsas:

”Vad departementschefen anfört om de grunder, enligt vilka urvalet till skolledarbefattningarna skall ske, finner utskottet riktigt. Särskilt vill utskottet framhålla vikten av att det i praktiken verkligen blir så som departementschefen avsett, nämligen att skolstyrelsens förord tillmättes stor vikt vid tillsättningen av skolledarbefattningarna. Utskottet anser önskvärt, att denna uppfattning kommer till klart uttryck i blivande författningsbestämmelser i ämnet.”

Riksdagen följde i sin helhet propositionen och statsutskottets utlåtande. Den enda slutsats man kan dra av riksdagens beslut är att det reella avgörandet vid sådana tillsättningar som här diskuteras skall ligga hos skolstyrelsen.

Konstitutionsutskottet har från denna utgångspunkt haft att granska regeringen Ullstens handläggning av ärendet gällande tillsättningen av skoldirektörstjänsten i Lomma. I det aktuella fallet tillsatte regeringen en annan sökande än den som skolstyrelsen förordat. Den sökande regeringen utnämnde hade av skolstyrelsen placerats på sjätte plats. Regeringen gick emot facket, en enig skolstyrelse, en enig länskolnämnd och en enig skolöverstyrelse som vid två prövningar vardera kommit till exakt samma resultat. Tillika satte sig regeringen också över riksdagens klart uttalade vilja om det lokala förordet vid tjänstetillsättningen. Att så flagrant förbigå den lokala opinionen har naturligtvis upprört många. Det är lätt att förstå. Liknande övergrepp från en regerings sida hade dittilldags inte skett. Att regeringen saknade eller hade ringa regeringserfarenhet utgör ingen förmildrande omständighet i konstitutionella sammanhang. Regeringen borde naturligtvis ha rättat sig efter riksdagens uttalade vilja och gällande praxis på området.

I den socialdemokratiska reservationen, som återfinns på s. 45 i granskningsbetänkandet, berörs jämställdhetsaspekten vid tillsättningen av skolledartjänster. Det är för oss socialdemokrater en angelägen fråga i sammanhanget. Detta har också vid olika tillfällen betonats här i riksdagen. Så skedde t. ex. i samband med SIA-propositionen, 1975/76:39, där det bl. a. heter:

”Det är viktigt att eleverna under sin skoltid ges rollförebilder som stämmer överens med skolans mål att verka för jämställdhet mellan könen. Eleven hämtar sina förebilder bl. a. i den verklighet som återspeglas i undervisningen samt i könsfördelningen bland personalen i skolan.”

Då liksom nu står vi socialdemokrater fast vid detta. Ökade insatser måste göras för att rekrytera fler kvinnor till skolledarbefattningar.

Men det faktum att riksdagen vid olika tillfällen uttalat sig för ökad jämställdhet vid tillsättande av skolledarbefattningar står inte i strid med det ställningstagande som riksdagen gjorde 1957, då den bestämde sig för att skolstyrelsens lokala förord skulle vara avgörande för dessa tjänstetillsättningar. Detta är viktigt att framhålla, eftersom det vid utskottsbehandlingen har funnits de som anfört ett sådant motsatsförhållande. Att ett sådant motsatsförhållande inte existerar framgår klart av riksdagens uttalande om

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

^

jämställdhet i denna fråga. Det framstod särskilt tydligt vid riksdagens behandling av SIA-propositionen 1975/76:39, i vilken föredragande statsrådet anförde bl. a. följande: "Enligt min mening är det angeläget att skolmyndigheterna också beträffande grundskolan strävar efter en sådan allsidighet i rekryteringen vid tillsättning av skolledare. I detta ligger också att en jämnare fördelning mellan könen vad avser skolledarbefattningar bör eftersträvas."

Signalen till skolstyrelserna är således solklar. Den reella beslutanderätten skall ligga kvar hos skolstyrelsen med beaktande av jämställdheten vid ställningstagandet. Det har således aldrig varit riksdagens mening att regeringen skulle klampa in i dessa tjänstetillsättningsärenden och sätta sig på en enig skolstyrelse, en enig länskolnämnd och en enig skolöverstyrelse, som skedde bl. a. i Lommaärendet. Det borde den borgerliga utskottsmajoriteten i konstitutionsutskottet ha kunnat erkänna. Men blod är tjockare än vatten – det gäller tydligen också i politiken. Den borgerliga utskottsmajoriteten har tydligen tyckt att det har varit viktigare att skydda ett enskilt statsråd än att understryka vikten av att riksdagens beslut verkligen efterlevs.

DANIEL TARSCIHYS (fp):

Fru talman! Den kärnfråga som det här gäller är om man bara skall *prata* om jämställdhet eller om man också skall *göra* någonting.

Det finns två riksdagsuttalanden om skolledarbefattningar. Det ena är från 1950-talet och säger att regeringen i sådana frågor skall ta stor hänsyn till lokala bedömningar. Det andra är från 1970-talet och säger att fler kvinnor måste få chansen att bli skolledare.

I Lommaärendet ställdes regeringen inför ett ideologiskt dilemma. Här fanns två viktiga mål som folkpartiet länge arbetat för. Å ena sidan kravet på närdemokrati och vidsträckt lokal självstyrelse, som vi envist kämpat för i många år – ofta i opposition mot socialdemokratisk dirigism och centraliseringsiver. Å andra sidan kravet på jämställdhet mellan könen och bättre chanser för kvinnorna i yrkeslivet. Det fanns en manlig kandidat som hade den lokala skolstyrelsens stöd, och det fanns en kvinnlig kandidat som var klart bättre meriterad. Regeringen valde då att utnyttja sina lagliga befogenheter att se till att kvinnan fick jobbet. Detta utlöser nu stor vrede hos socialdemokraterna. Kurt Ove Johansson säger att man på lokal nivå måste få bestämma vem som är mest lämplig.

Fru talman! Manssamhället har rest många barriärer mot kvinnorna. Först var det meriterna. Man sade: Männerna har bättre meriter, så männen skall ha jobben. Och hur har männen fått sina meriter? Jo, genom värnplikt och genom officersutbildning och genom träget yrkesarbete under de år som kvinnorna var barnlediga.

Så började det ändå dyka upp kvinnor med bättre meriter. Då anlade manssamhället nästa barriär: lämpligheten. Kvinnan var visserligen bättre meriterad, men vid en subjektiv bedömning kom man fram till att mannen var mest lämpad. Och vem avgjorde lämpligheten? Det var givetvis idel

manliga beslutsfattare som hade sina egna idéer om mäns och kvinnors kapacitet. Vi vet ju hur den sortens bedömning har fungerat: Han är bestämd, hon är envis. Han är konsekvent, hon är tjatig. Han är kraftfull, hon är hysterisk. Han är spontan, hon är fjollig. Han är energisk, hon är beskäftig. Osv.

De socialdemokratiska reservanterna tror att de säger någonting kontroversiellt när de nu hävdar att ansvaret för att öka antalet kvinnor på skolledande befattningar *i första hand* skall ligga på den lokala skolstyrelsen. Självfallet. Det är klart att ansvaret i första hand skall ligga på skolstyrelsen. Men den springande punkten är en helt annan: *Vem har ansvaret i sista hand?* Om skolstyrelsen består av en samling mulliga mansgrisar av Kurt Ove Johanssons typ, skall vi då ha en regering som tar jämställdheten på allvar och förmår hävda kvinnornas intressen? Socialdemokraternas svar på den frågan är nej. En socialdemokratisk regering skulle inte ha lyft ett finger. Men nu hade vi lyckligtvis en helt annan regering, som var djupt engagerad för jämställdheten och som i detta fall – liksom i flera andra – såg till att bättre meriterade kvinnor inte hölls tillbaka. Det var en regering som inte bara *pratade* om jämställdhet utan också *gjorde* någonting.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Fru talman! Den socialdemokratiska reservationen på den här punkten är som jag ser det mycket försiktigt hållen. Håller man sig till själva argumenteringen är det inte mycket mer än ett särskilt yttrande. Jag säger detta trots Kurt Ove Johanssons mycket hårda dömande ord.

Därmed har jag inte velat påstå att själva debattämnet är obetydligt. Det är tvärtom så att det är en högst intressant fråga, vilken roll den kommunala skolstyrelsen skall spela när lärare och framför allt skolchefer skall tillsättas. Frågan är också intressant på det viset att vi fått en spegling av de mycket invecklade regler som gäller vid tillsättning av tjänster inom skolväsendet.

Vi har först och främst behörighetskraven, som måste vara uppfyllda, och där undantagen är mycket sällsynta. Sedan har vi själva tillsättningsförfarandet: Skoldirektör tillsätts av regeringen sedan tre underordnade instanser sagt sitt. Slutligen har vi befordringsgrunderna, där man skall ta hänsyn till insikter, erfarenhet och övriga egenskaper som företrädesvis fordras för att utöva tjänsten, som det står.

Tvistefrågan i det aktuella granskningsärendet är de allra sista orden i 17 kap. 15 § skolförordningen – övriga egenskaper som företrädesvis fordras för att utöva tjänsten. Hur stor vikt skall denna s. k. tredje befordringsgrund tillmätas gentemot de två första? Om detta har man tvistat i årtionden. Och här ligger också förklaringen till att det fortfarande är regeringen som är tillsättningsmyndighet för skoldirektörstjänster. Kommunen avger endast förord.

I den socialdemokratiska reservationen hänvisar man till riksdagsuttalandet från år 1957 om att stor vikt bör tillmätas skolstyrelsens förord. Låt oss inte leka exegeter i onödan. Kurt Ove Johansson! Låt oss i stället undersöka

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

bakgrunden till riksdagsuttalandet. Kurt Ove Johanssons beskrivning av förhistorien var nämligen inte riktigt korrekt. Riksdagsbeslutet innebar inte någon skärpning, som Kurt Ove Johansson menar.

Det var nämligen så här: Före 1957 års riksdagsbeslut gällde den ordningen att ordinarie lärartjänst, skolledartjänst och skolchefstjänst tillsattes av skolstyrelsen. Vi hade ju inga länsskolnämnder då. Skolstyrelsen var bunden av att vid sitt val hålla sig till de tre främsta sökandena i den av överordnad myndighet upprättade placeringsordningen. Det betydde att 1957 års riksdagsbeslut försämrade kommunernas ställning i förhållande till den tidigare ordningen. Skolstyrelsen hade fram till 1957 betydligt större svängrum och betydligt större möjligheter att utse den skolchef som man utifrån sina egna utgångspunkter tyckte var den mest lämpade.

Det bör observeras att riksdagen noterade att bestämmelsen om att regeringen utsåg skoldirektörer bara skulle gälla under en övergångsperiod.

Jag tyckte mig förstå att Kurt Ove Johansson i sitt anförande menade att det var befogat att skolstyrelsen själv skulle få utse sin skolchef. Jag kan hålla med honom om det. En skolchef eller en skoldirektör sitter ju på en administrativ tjänst. Han eller hon fungerar inte som pedagogisk ledare, och därför är det inte så viktigt att vederbörande har pedagogisk erfarenhet. Den sidan sköts av rektorer och studierektorer. Däremot är det viktigt att skolchefen fungerar väl i förhållande till den övriga kommunala förvaltningen, dess förtroendemän och chefstjänstemän. Jag tycker alltså att kommunerna själva bör få utse sina skolchefer. Jag har i min tidigare gärning arbetat rätt mycket med det här, tyvärr inte med någon större framgång. Provisoriet består och har blivit en fast institution.

Det har dock gjorts försök att ändra på detta. Länsskolnämndsutredningen, som lade fram sitt förslag 1973, föreslog att kommunerna själva skulle få utse sina skolchefer. Men remissinstanserna slog sönder utredningens argumentering ganska hårt. Främst var det de fackliga organisationerna som inte gillade att kommunerna fick denna beslutanderätt. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen vågade alltså inte lägga fram någon proposition enligt länsskolnämndsutredningens förslag.

Det är i detta läge vi befinner oss. Man kan fråga sig om det ser ljusare ut nu än 1957 när det gäller möjligheterna för kommunerna att få ett större inflytande på detta område. Jag är inte säker på det. I vår nya grundlag understryks mycket starkt att det är den enskilde sökandens insikter, erfarenheter och kunnande som skall vara avgörande vid tjänstetillsättningar, inte främmande faktorer. Till detta har kommit det som Daniel Tarschys mycket engagerat redogjorde för, nämligen aspekten jämställdhet mellan kvinnor och män. Det betyder att man i den tredje befordringsgrunden också skall väga in jämställdhetsaspekten. Man vill alltså få till stånd bättre proportioner i fråga om antalet manliga och kvinnliga skolledare resp. skolchefer.

I det aktuella fallet hade vi inte kunnat kritisera regeringen om den hade tillsatt den manlige sökanden. Vi kan inte heller kritisera regeringen för att

den tillsatte den kvinnliga sökanden. Regeringens ställningstagande baserar sig på jämställdhetsaspekten i den tredje befordringsgrunden. När det gäller första och andra befordringsgrunderna var ju den kvinnliga sökanden överlägsen. På den punkten har Daniel Tarschys fullständigt rätt.

Fru talman! Det är alltså så det ligger till. Eftersom jag inledningsvis sade att den socialdemokratiska reservationen var försiktigt hållen, skall jag inte heller skärpa tonen. Vi får leva med de lagar vi har. Tycker vi inte om dem så får vi väl ändra på dem. Däremot skall vi inte tillämpa de lagar som gäller på ett felaktigt sätt.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Förra gången jag deltog i debatten om ett konstitutionsutskottsbetänkande, hade en ledande centerpartist vissa synpunkter på mitt utseende. Nu har Daniel Tarschys kallat mig för en mullig mansgris i en skolstyrelse. Inte ens beträffande min ringa person kan tydligen de borgerliga partierna komma sams om ett epitetsord. Nu återstår väl bara att höra en liknande kommentar från moderat håll. Vi får väl vänta och se. Det är ju inte sista gången som konstitutionella frågor behandlas här i kammaren.

Av den hittills förda diskussionen har framgått att egentligen bara en av debattörerna, åtminstone hittills, sitter i en skolstyrelse. Det råkar vara Sven-Erik Nordin. Om det finns någon mullig mansgris i en skolstyrelse, skulle det möjligen vara Sven-Erik Nordin.

Daniel Tarschys försöker göra gällande att när folkpartiregeringen på sin tid satte sig över riksdagens beslut skedde det i akt och mening att främja jämställdheten. Daniel Tarschys tar här på sig en omöjlig uppgift i sin iver att frita regeringen. Riksdagens uttalande i jämställdhetsfrågan – det har jag sagt tidigare – står inte i strid med regeringsbeslutet 1957. Följaktligen behövde regeringen inte av jämställdhetsskäl självsvåldigt upphäva riksdagsbeslutet. Inte ens Daniel Tarschys långt drivna regeringsadvokatyr räcker till för att övertyga någon om att det var jämställdhetsideal som drev folkpartiregeringen och dess skolminister i Lommaärendet. Det måste ha varit helt andra kriterier än jämställdheten som inspirerat folkpartiregeringen vid tillsättandet av skolledare.

Att det inte var jämställdhetsideal som vägledde folkpartiregeringen finns det faktiskt exempel på. Ett talande bevis för detta är tillsättandet av studierektorstjänsten i Gällivare. Där förordade skolstyrelsen en man, men länskolnämnden förordade en kvinnlig studierektor vid grundskolan i Gällivare. Trots att den kvinnliga sökande som länskolnämnden förordade skötte tjänsten en längre tid, ersattes hon genom ett regeringsbeslut av en man. Jag klandrar inte regeringen för att den följde skolstyrelsens förord. Men om det var så som Daniel Tarschys försöker göra gällande att jämställdhetsintresset drev folkpartiregeringens och dess skolministers handlande, borde naturligtvis regeringen ha ställt sig på länskolnämndens sida.

En annan intressant aspekt på denna fråga har jag fått fram i en artikel i Svenska Dagbladet i maj 1979, där det ansvariga statsrådet Birgit Rodhe

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

försöker försvara sin och regeringens handläggning genom att bl. a. hävda att regeringen normalt följer skolstyrelsens förord vid tjänstetillsättningar. Då uppkommer frågan: Vad var onormalt. Daniel Tarschys. vid tillsättandet av skoldirektör i Lomma? Vad gjorde att regeringen ratade den person som hade fått förord av tre instanser, nämligen skolstyrelsen, länskolnämnden och skolöverstyrelsen, vilka vid två tillfällen prövat ärendet och var för sig kommit fram till exakt samma resultat?

Daniel Tarschys var statssekreterare i statsrådsberedningen vid den tidpunkten, och han kanske kan skingra dimridåerna. Han om någon borde ju veta anledningen till att regeringen i Lommafallet handlade onormalt, för att tala med Birgit Rodhe. I artikeln i Svenska Dagbladet som jag har framför mig och som signerats av Birgit Rodhe står det faktiskt: Normalt följer regeringen skolstyrelsen.

I Lommafallet följde man inte skolstyrelsens förord. Regeringen handlade således onormalt. Varför, Daniel Tarschys?

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Fru talman! Låt mig fråga Kurt Ove Johansson om han inte någon gång har funderat över orsaken till att utnämningssrätten ligger hos regeringen. Om det vore så att regeringen alltid skall följa skolstyrelsens förord, vad finns det då för skäl att ha kvar den nuvarande ordningen? Borde vi inte då gå in för att ändra lagen så att det är skolstyrelsen som tillsätter?

Nu vill jag med detta inte ha ställt i utsikt att problemet därmed är borta. Klagerätten kommer ju alltid att finnas kvar, och den kan gå ganska långt. Det är möjligt att en lokal skolstyrelse någon gång gör fel. Jag sätter mycket stort värde på att Kurt Ove Johansson trodde att jag är ledamot i en skolstyrelse. Det är en förfluten sak för min del, men jag måste så här i efterhand säga att nog hände det väl någon gång att vi inte handlade fullständigt rätt när det gällde tillsättningsfrågor.

Även nutidens skolstyrelser kan nog tänkas göra något fel, och därför kan vi vänta oss att det en och annan gång uppkommer ett överklagningsärende. Men rent kommunaldemokratiskt och allmänt demokratiskt skall man sträva efter att lägga besluten så nära människorna som möjligt, i sådana här fall hos skolstyrelsen.

Jag ser fram emot att även Kurt Ove Johansson under åren framöver vill arbeta i den riktningen. Han kan räkna på mitt stöd i det fallet.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Två olika borgerliga debattörer har i två olika debatter fällt två olika omdömen om Kurt Ove Johansson. Han väntar nu på att de borgerliga partierna skall ena sig. Men det kan ju vara så att Kurt Ove Johansson har två olika egenskaper. Den egenskap som jag i det här sammanhanget fäste mig vid var att han är en synnerligen sval förkämpe för jämställdheten.

Kurt Ove Johansson kan gå så långt att han i ett eller annat riksdagsbeslut skriver in att "jämställdheten är angelägen i sammanhanget". Men om en regering får för sig att börja följa riksdagens beslut, att främja jämställdhe-

ten, att ge kvinnor bättre chanser, då är han inte med längre. Då är det övergrepp och inklampningar och allt möjligt annat.

Kurt Ove Johansson menar att i konflikten mellan det lokala självbestämmandet och jämställdheten skall man alltid sätta det lokala självbestämmandet först. Men det är faktiskt så, fru talman, att opinionen bakom den kommunala självstyrelsen är stark i det här samhället, medan opinionen bakom jämställdheten ännu är alltför svag.

I valet mellan att driva de värderingar som är starka och allmänt vedertagna och de värderingar som ännu inte är det föredrog folkpartiregeringen att sätta större kraft bakom kravet på ökad jämställdhet. I den här frågan liksom i flera andra såg man till att bättre meriterade kvinnor fick jobben.

Nu tar Kurt Ove Johansson upp ett annat fall och säger: Titta här! Här var det en man som fick jobbet. Ja, men skillnaden var ju den att i det fallet var mannen klart bättre meriterad. Vad som är utmärkande för Lommafallet är att kvinnan var klart bättre meriterad och ändå inte hade fått jobbet. Och regeringen ändrade på den saken.

Kurt Ove Johansson tror nu inte att detta skedde efter allvarliga överväganden av regeringen utan misstänker att det var ett statsrådsbeslut i all enskildhet. På den punkten kan jag skingra hans misstankar. Det är inte ofta besvärsärenden av denna typ förs upp till allmän beredning av regeringen, men detta var en sådan fråga. Ärendet fördes upp till allmän beredning, och det fördes en mycket utförlig diskussion, där man klart vägde mål mot varandra och där man kom fram till att en liberal regering måste sluta upp bakom jämställdheten och se till att en bättre meriterad kvinna skulle få det jobb hon har sökt. Vi kan bara konstatera – och låt oss gärna lägga personliga egenskaper åt sidan – att det tydligen finns en klyfta mellan folkpartiet, som strider för jämställdheten och inte bara pratar om den, och socialdemokraterna, som gärna pratar om jämställdheten men inte ställer upp när det verkligen gäller.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Daniel Tarschys envisas med att påstå att han skulle vara jämställdhetens förkämpe framför alla andra, och sedan har han bara förklenande ord att säga om mitt sätt att försöka främja denna fråga. Jag tycker att Daniel Tarschys står på svag grund, för obestridligen är det på det sättet att om det hade varit jämställdhetsaspekten som varit så viktig för den dåvarande folkpartiregeringen borde regeringen rimligen i Gällivarefallet ha ställt sig bakom länskolnämnden, som förordade en kvinna till en skolledande tjänst. Det utmärkande för folkpartiregeringen i dessa frågor var att den handlade inkonsekvent snarare än att den särskilt kraftfullt drev jämställdhetsfrågorna.

Nu har Daniel Tarschys också kommit in på meritfrågan. På den punkten skulle jag bara vilja tala om sakförhållandet, och det är att skolstyrelse, länskolnämnd och skolöverstyrelsen prövade dem som sökte tjänsten i Lomma. Alla dessa tre instanser kom var för sig fram till ett och samma

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

resultat. Och man får tycka vad man vill om dessa instanser, Daniel Tarschys, men ingen kan påstå annat än att de har stor erfarenhet av meritvärdering. Därför tycker jag att det uttalande som Daniel Tarschys här gör är en misstroendeförklaring mot länskolnämnden i Malmöhus län, mot skolöverstyrelsen och mot skolstyrelsen i Lomma. Där inräknas också de partivänner som Daniel Tarschys har i dessa instanser.

I den artikel som jag tidigare citerade säger Birgit Rodhe på detta sätt om den som fick jobbet i Lomma: Hon har på varje punkt bättre meriter än den av skolstyrelsen förordade. Jag skulle vilja fråga Daniel Tarschys om han är beredd att ställa sig bakom detta påstående som Birgit Rodhe har gjort, dvs. att denna sökande på varje punkt skulle ha bättre meriter än den som skolstyrelsen, länskolnämnden och skolöverstyrelsen utnämnde. Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Jag vill sedan till Sven-Erik Nordin, och delvis också till Daniel Tarschys, framföra ytterligare ett par synpunkter.

Sven-Erik Nordin sade att han *noggrant hade gått igenom de handlingar som föregick beslutet 1957*. Det är han i så fall inte ensam om. Det har naturligtvis också jag gjort inför detta ärendes behandling. Den genomgång som jag har gjort har lett mig fram till följande slutsats: När riksdagen 1957 tog ställning var inte avsikten att regeringen aktivt skulle lägga sig i tillsättningar när det gäller skolledande befattningar, som vi här diskuterar. Det var bara under en övergångstid som detta skulle ske.

Om Sven-Erik Nordin har tittat i handlingarna från 1957 bör han ha funnit det intressanta uttalande som statsutskottet gjorde i detta sammanhang. Jag vill citera följande från statsutskottets utlåtande:

”Med hänsyn till de särskilda skäl, som i propositionen anförts till stöd för förslaget om medverkan av en tredje och högsta instans vid tillsättningen av skoldirektörer, biträder utskottet detta förslag såsom en övergångsarrangemang men finner inte anledning att i vidare mån förorda att skolledare tillsättes av Kungl. Maj:t.”

Detta blev också riksdagens beslut.

Från tiden efter det att riksdagsbeslutet fattades 1957 och fram till folkpartiregeringens intåg på arenan har praxis varit att skolstyrelsens förord alltid har gällt.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Kurt Ove Johansson sluter modigt upp kring Sven, Rune, Jan, Folke, Uno, Ernst och de andra pojkarna i skolstyrelsen i Lomma. Visst får han göra det, men tillåt då mig att sluta upp kring folkpartiregeringen.

Kurt Ove Johansson påstår att jag här försökte beskriva mig som jämställdhetens förkämpe framför alla andra. Det har jag inte kallat mig. Jag har bara jämfört mig med honom, och då är det inte så svårt att framstå som den större förkämpan för jämställdhet.

Här föreligger det en ideologisk skiljelinje. För folkpartiet är jämställdheten en central fråga. Därför var också folkpartiregeringen beredd att utnyttja sina befogenheter till att se till att kvinnor med bättre meriter – inte

kvinnor med sämre meriter – fick de jobb de hade sökt.

Socialdemokraterna menar att detta är att klampa in och ta ifrån lokala beslutsfattare deras legitima rättigheter. Socialdemokraternas intresse för att från regeringsposition driva jämställdhetsfrågan är obefintligt.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Fru talman! Jag är tacksam mot Kurt Ove Johansson för att han har aktualiserat denna fråga. Det har för mig varit mycket intressant att få friska upp minnena från åren 1956 och 1957. 1956 skrev ju skolstyrelserna remissyttranden över skolstyrelseutredningen. Vi försökte då mycket hårt och bestämt att driva linjen att skolstyrelserna skulle få välja sin skolchef själv, utan inblandning av högre myndigheter. Vi ville alltså gå längre än vad skolstyrelseutredningen gjorde.

Eftersom Kurt Ove Johansson tvivlar på att jag är hemma i handlingarna från denna tid vill jag till protokollet läsa in vad som i propositionen sades av föredraganden, min partikamrat Ivar Persson i Skabersjö:

”Utredningen hade tänkt sig att samverkan beträffande samtliga tjänster skulle ske mellan skolstyrelse och respektive överstyrelse. Jag bedömer det emellertid som lämpligast, att skoldirektör under en övergångstid förordnas av Kungl. Maj:t. Detta ställningstagande anser jag motiverat med hänsyn till dessa tjänsters stora betydelse, vilket gör det högeligen önskvärt, att de i nuvarande brytningsskede på skolans område i möjligaste mån kan tillsättas oberoende av eventuella lokala skolpolitiska motsättningar och tillfälliga gruppintressen. Denna uppfattning från min sida rubbar givetvis inte det principiellt riktiga i skolstyrelseutredningens inställning, att skolstyrelsens sakligt grundade ställningstaganden regelmässigt bör bli avgörande vid tillsättningen.”

Detta, Kurt Ove Johansson, kan inte tolkas på mer än ett sätt. För det första var det tal om övergångstiden. Det var inte fråga om de hänsyn som man skulle ta till skolstyrelsens förord, utan det var fråga om vilken myndighet som var tillsättningsmyndigheten. För det andra skulle man under alla förhållanden ta hänsyn till skolstyrelsens *sakligt* grundade ställningstagande. Departementschefen och sedan också riksdagen har klart uttalat att om skolstyrelsen gör ett ställningstagande som icke är *sakligt* grundat skall regeringen ändra på detta förord och tillsätta den som enligt regeringen är mest meriterad.

Därmed hoppas jag att vi har rätt ut vad som egentligen stod i 1957 års beslut.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Det som Sven-Erik Nordin läste upp ur propositionen var riktigt uppläst. Men mest intressant är väl ändå statsutskottets skrivningar i samband med behandlingen av denna proposition. Det var ju det som föranledde mig att i mitt förra inlägg läsa upp vad statsutskottet anfört. Därav framgår att man fann anledning att när det gäller den fortsatta behandlingen av frågan om tillsättningen av skolledare uttala att skolledare inte skulle

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Tillsättningen av
skoldirektörstjänst
i Lomma*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
stetutövning m. m.*

*Visst beslut röran-
de taxitrafiken i
Lerum*

tillsättas av Kungl. Maj:t. Som jag tidigare sagt – jag upprepar det ordagrant – ”biträder utskottet detta förslag såsom en övergångsordning men finner inte anledning att i vidare mån förorda att skolledare tillsättes av Kungl. Maj:t”.

Detta. Sven-Erik Nordin, blev riksdagens beslut.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Fru talman! Faktum är, Kurt Ove Johansson, att utskottet instämde i föredragandens argumentering. Riksdagsbeslutet innebar att utnämningssrätten låg hos regeringen, och där ligger den ännu. Vidare innebar 1957 års beslut att kommunerna fick mindre svängrum än de hade dessförinnan.

Det är den bakgrunden som jag under den här debatten har försökt att klargöra för Kurt Ove Johansson.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan alla under avsnittet Tillsättningen av skoldirektörstjänst i Lomma anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Visst beslut rörande taxitrafiken i Lerum.

STURE THUN (s):

Fru talman! Innehavare av tillstånd till yrkesmässig trafik skall, om tillståndsgivande myndighet beslutat därom, vara skyldig att ansluta sig till förening som har till uppgift att hålla beställningskontor för taxirörelse.

Trafiknämnden i Lerums kommun beslutade den 24 oktober 1974 att samtliga taxibilar i kommunen skulle ha Lerum som stationeringsort. Vidare skulle taxiägarna vara skyldiga att ansluta sig till förening som hade att hålla gemensamt beställningskontor.

Trafiknämnden beslöt vidare att godkänna Taxi Lerum ekonomiska förening för detta ändamål.

Organisationen skulle vara genomförd till den 1 augusti 1975.

Ett antal taxiägare anförde besvär över beslutet. Ärendet avgjordes slutligt den 22 januari 1976 av regeringen, som då lämnade besvären utan bifall. Trafiknämndens syfte med sitt beslut var att få en bättre samordning av taxitrafiken i kommunen.

Det kan nämnas att stor oenighet har varit rådande bland kommunens taxiägare under hela 1970-talet.

Vad som gjorts frågan till regeringsärende på nytt är ett kommunstyrelsebeslut i Lerum den 20 juni 1978. Då beslutade kommunstyrelsen att hemställa att anslutning till Taxi Lerum ekonomiska förening skulle vara frivillig.

Då länsstyrelsen blivit tillståndsmyndighet i stället för trafiknämnden togs ärendet upp till prövning där, men länsstyrelsen fann ej anledning att ändra på tidigare beslut.

Besvär anfördes av kommunstyrelsen.

Av regeringens beslut över de anförda besvären, som fattades den 1 november 1979, framgår att anslutning till Taxi Lerum ekonomiska förening

inte skall vara obligatorisk längre. Men man har inte nöjt sig med detta utan sagt att det t. v. skall prövas andra än obligatoriska anslutningsformer. Vidare har regeringen uppdragit åt länsstyrelsen att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som kan vara påkallade för att få en tillfredsställande ordning på taxitrafiken i kommunen.

Som vi framhåller i den socialdemokratiska reservationen har regeringen visserligen formellt avgjort ärendet. Men genom beslutets utformning och innehåll har avgörandet reellt överlämnats till en underlydande myndighet. En sådan lösning är enligt vår mening inte förenlig med det ansvar som den högsta besvärsmyndigheten har.

Regeringens beslut blir än mer märkligt när man tagit del av regeringens proposition 1979/80:142 om vissa taxifrågor. Där talar regeringen om hur viktigt det är för kunderna att trafikotövarna är anslutna till en gemensam beställningscentral.

Det var ju detta trafiknämnden i Lerum åsyftade med sitt beslut 1974.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen.

PER UNCKEL (m):

Fru talman! Låt mig i det här ärendet bara göra två påpekanden.

Det första gäller frågan huruvida regeringen har möjlighet att biträda besvär av det här slaget eller ej, dvs. om det finns möjlighet för regeringen att anvisa en frivillig ordning för föreningsanslutning av taxiförare.

Jag vill då gå tillbaka till förarbetena till den aktuella lagen som är från 1940. Där påpekades det från departementschefens sida att den tvångsbestämmelse som nu är i fråga och den rätt som tilläggs vederbörande myndighet att föreskriva tvång skall användas "med största urskillning och endast i den mån, det med hänsyn till allmänhetens intresse befinnes påkallat och en ur denna synpunkt tillfredsställande organisation icke kan åstadkommas på frivillighetens väg". I sådant fall skall man alltså pröva tvånget.

Det var tvånget som den socialdemokratiska regeringen valde i det beslut från 1976 som Sture Thun hänvisade till. Men problemen som låg bakom och som Sture Thun också hänvisade till avtog icke med det beslutet från 1976, utan frågan dök upp igen ett par år senare. Genom sitt beslut den 1 november 1979 bestämde sig regeringen för att välja den frivilliga linjen, som alltså explicit öppnas i förarbetena till det lagrum som här är i fråga. Såvitt mig är bekant fungerar nu taxiverksamheten i Lerum avsevärt bättre än med den lösning som tillämpades på den socialdemokratiska regeringens tid. Möjlighet finns alltså för regeringen att fatta den typ av beslut som har fattats. I reservationen från socialdemokraterna kritiserar man inte heller regeringen för dess ställningstagande i sakfrågan.

Kuriöst nog, fru talman – och det är mitt andra påpekande – vänder sig socialdemokraterna mot att regeringen i sitt beslut från november 1979 ber länsstyrelsen att öva åtminstone någon uppsikt över hur förhållandena utvecklas efter det nya beslut som regeringen fattat. Det avsnitt som socialdemokraterna uppenbarligen vänder sig emot i regeringsbeslutet har

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Visst beslut rörande
taxitrafiken i
Lerum*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Visst beslut röran-
de taxitrafiken i
Lerum*

följande lydelse:

”Det skall ankomma på länsstyrelsen att fortlöpande följa utvecklingen och vidtaga de åtgärder som kan finnas påkallade i syfte att nå ett ändamålsenligt anordnande av taxitrafiken i Lerum.”

Om olika kategorier av taxiägare i Lerum har stridit i närmare ett årtionde, är det kanske inte så underligt att en regering när den bestämmer sig för att tillämpa en ny huvudprincip samtidigt också ber sitt regionala tillsynsorgan att noga följa den nya principens tillämpning i verkligheten.

Nu säger socialdemokraterna att detta innebär att regeringen de facto avstår från att ta ställning i huvudfrågan och i stället lägger över det ansvaret på länsstyrelsen. Naturligtvis inte. Regeringen har avgjort huvudfrågan, nämligen genom att säga att något tvång att tillhöra taxiföreningen i Lerum icke längre skall förekomma. Vad länsstyrelsen däremot skall se till att göra är att på det sätt som är möjligt inom ramen för den nya principen biträda i anordnandet av en lämplig taxitrafik i Lerum.

I ett meddelande den 5 februari 1980 till samtliga taxiägare i Lerums kommun redovisar också länsstyrelsen i Älvsborgs län vissa idéer om hur man enligt länsstyrelsens mening bäst bör förfara inom det frivilliga system som nu gäller, för att ordna taxitrafiken på ett ändamålsenligt sätt för lerumbornas vidkommande.

Jag ser, fru talman, ingen som helst anledning att rikta kritik mot regeringen därför att den har följt lagen samt anvisat den hjälp som jag tror att Taxi i Lerum måhända kan behöva för att rätta till det som tio års misstag har fört med sig.

STURE THUN (s):

Fru talman! Länsstyrelsen har ju under 1970-talet försökt att på frivillighetens väg lösa det aktuella problemet i Lerums kommun men inte lyckats. Därför har länsstyrelsen följt linjen med tvångsanslutning. Nu har regeringen de facto genom sitt beslut fråntagit länsstyrelsen möjligheten att tillgripa det medlet och sagt att det skall vara frivillig anslutning.

Jag vill också peka på vad som uttalats i den nya propositionen angående taxifrågor, nämligen att man endast i undantagsfall – och därvid hänvisar man till glesbygdsområden – bör ha frivillig anslutning till beställningscentraler.

PER UNCKEL (m):

Fru talman! I detta ärende liksom i flera andra har socialdemokraterna svårt att bestämma sig för vad det egentligen är som är fel i regeringens handläggning. I reservationen säger man att felaktigheten ligger däri att regeringen har skjutit ansvaret ifrån sig och därmed inte har uppfyllt de krav som man rimligtvis kan ställa på den högsta besvärinstansen. Nu säger Sture Thun att det bekymmersamma egentligen är att regeringen genom sitt beslut har bundit länsstyrelsen till händer och fötter – dvs. precis raka motsatsen.

Regeringen har fattat ett beslut att icke längre tvinga taxiägare i Lerum att

tillhöra den förening som den socialdemokratiska regeringen tidigare tvingade alla taxiägare att gå in i. Det är lätt att inse att regeringen emellertid inte kan garantera att beslutet säkert och automatiskt löser alla problem. Den ber därför länsstyrelsen att biträda inom de ramar som beslutet om frivillighet anger. Vad är det för fel på detta, Sture Thun? Nu får länsstyrelsen en klar anvisning: frivilligheten skall gälla. Inom de ramarna bör länsstyrelsen göra sitt yttersta för att biträda Lerums taxiägare, om de inte själva skulle klara att arrangera taxitrafiken på ett ändamålsenligt sätt. Till saken hör emellertid – parentetiskt – att Lerums taxiägare inte förefaller att behöva någon hjälp, eftersom taxitrafiken numera förefaller att fungera.

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Visst beslut rörande
taxitrafiken i
Lerum*

STURE THUN (s):

Fru talman! I motsats till Per Unckel har jag hört att det inte fungerar ett dugg bättre nu än vad det har gjort tidigare.

Det är väl i alla fall så, Per Unckel, att länsstyrelsen nu har mindre möjligheter att ingripa än tidigare.

Sedan har vi inte sagt att regeringen inte har rätt att fatta de här besluten. Men det är ju inte bara en juridisk prövning utan även en lämplighetsprövning, och vi tycker det är olämpligt att föra över den till länsstyrelsen.

PER UNCKEL (m):

Fru talman! Får jag citera direkt ur den socialdemokratiska reservationen, där man skriver så här:

”Genom sitt beslut har regeringen visserligen formellt avgjort den i ärendet tvistiga frågan. Med hänsyn till beslutets utformning och innehåll i övrigt har avgörandet emellertid i realiteten överlämnats till en underordnad myndighet, nämligen länsstyrelsen.”

Vad menas? Regeringen har ju sagt att det inte längre skall vara något tvång att tillhöra den ekonomiska förening man tidigare tvingats in i. Vilket avgörande är det som regeringen i realiteten har överlämnat till den underordnade myndigheten? Det gäller alltså samma myndighet som, enligt vad Sture Thun sade för en stund sedan, nu inte hade några möjligheter att agera, eftersom regeringen hade avgjort ärendet.

STURE THUN (s):

Fru talman! Man har enligt vår uppfattning överlämnat till länsstyrelsen att fatta det beslut som regeringen skulle ha fattat.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Visst beslut rörande taxitrafiken i Lerum anmälda talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Handläggningen av besvärsgörande om etableringsrätt för läkare.

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av besvärsgående
om etableringsrätt
för läkare*

KERSTIN NILSSON (s):

Fru talman! Såsom framgår av konstitutionsutskottets betänkande gav regeringen den 6 september 1979 två läkare i Arvika tillstånd dels att etablera privatpraktik, dels att tillämpa arvoden som med 20 % översteg läkarvårdstaxan. Regeringsbeslutet fattades trots att sjukvårdshuvudmannen, Värmlands läns landsting, och socialstyrelsen, vardera för sig och vid två tillfällen – genom två beslut – tagit ställning *mot* ett sådant beslut.

Regeringens beslut av den 6 september i följer inget stora betänkligheter mot bakgrund av de uttalanden av Thorbjörn Fälldins första regering och av riksdagen som föregick ändringen av läkarvårdstaxan.

Jag åberopar proposition nr 23 vid 1977/78 års riksmöte och därav föranledda riksdagsbeslut. Vi vill särskilt peka på ett uttalande i propositionen, nämligen att en eventuell etablering av privatpraktik samordnas med de offentliga sjukvårdshuvudmännens, dvs. landstingens, läkarvårdsresurser.

För att försäkra sig om en sådan samordning skulle försäkringskassan på orten få medge en särskild högre taxenivå endast under två förutsättningar. För det första skall tillstyrkan av socialstyrelsen lämnas och för det andra bör sådan tillstyrkan ske endast i de fall då berörd sjukvårdshuvudman – landstinget – lämnat sitt samtycke till etablering.

I socialförsäkringsutskottet, som handlägger dessa frågor, fäste majoriteten stort avseende vid den ingående prövning som måste föregå ett beslut om individuell taxebindning vid nyetableringar. Den ingående prövningen innebar enligt utskottet en tillfredsställande garanti för att propositionens syfte skulle tillgodoses.

Riksdagen ställde sig bakom dessa uttalanden och propositionen.

Genom det just nu aktuella regeringsbeslutet av den 6 september 1979 har regeringen åsidosatt de beslut och de riktlinjer som riksdagen har antagit i frågan. Det är beklagligt, inte minst mot den bakgrunden att den offentliga sjukvården alltfört lider stor brist på läkare i synnerhet i glesbygden. Läkarbristen har lett till att ett stort antal nya moderna vårdcentraler inte kan utnyttjas till fullo.

Det var bl. a. sådana hänsyn som var anledningen till den noggranna prövning som skulle föregå tillstånd till etablering av privatpraktik med individuell och högre taxa.

Det kan vara av intresse att veta hur man från landstingshåll mottog det här aktualiserade regeringsbeslutet att bifalla etablering av privatpraktik. Det sades att det var att betrakta som ett regeringsingripande i landstingens bemanningsplanering. "Stanna kvar inom den offentliga vården", vädjade landstingsrådet, "annars äventyras vår sjukvårdsplan." Man kan på goda grunder anta, att reaktionen blir densamma om det skulle hända igen.

Det är stor brist på läkare på många håll i glesbygden. Men den bristen kan knappast hävas förrän vi har större tillgång på läkare över huvud taget. Bland sjukvårdshuvudmännen har man svårt att tro att privatpraktiker kan bli någon realistisk lösning för glesbygder. Även om man med pengar – höga arvoden – skulle lyckas locka läkare, kommer man i konflikt med andra principer och värderingar, som vi hittills har varit relativt överens om här i

landet.

En starkt ökad privatisering av sjukvården skulle dra med sig många problem för landsting/sjukvårdshuvudmän och för patienter.

Hur skulle det bli med kontinuiteten i vården under exempelvis en privatpraktiserande läkares semester, tjänstledighet eller egen sjukdom? Hur skulle det gå med allmänläkarjouren?

Det finns också problem för presumtiva privatpraktiker. Kostnaderna för en fullständig utrustning med, som det kan heta i dessa sammanhang, "grejer och tjejer" kan räknas i sex- eller sju-siffriga tal. En sådan institution kan inte stå obemannad, om man inte genom aktiebolag eller handelsbolag och genom höga taxor övervältrar kostnaden på samhället och patienterna. Och då vore vi snart tillbaka där vi var när vi en gång började att bygga upp social välfärd.

Det inträffade är en tankeställare för de många ledamöter här i kammaren som också har anförtrots uppdrag i landsting, dvs. de riksdagsledamöter som tillhör vad man tidigare brukade kalla landstingsmannapartiet. Dessa ledamöter med landstingskommunal erfarenhet inser lätt räckvidden i den här frågeställningen. Sjukvårdshuvudmännen/landstingen har ansvaret för att det i första hand finns läkare på våra vårdcentraler och sjukhus.

Man kan uttrycka det så, att de av kammarens ledamöter som har landstingsuppdrag har så att säga dubbla lojaliteter i fråga om läkarfördelning: dels mot landstingen och länsborna, dels mot andemeningen i innehålllet i propositionen och riksdagens beslut. Dessa lojaliteter sammanfaller emellertid i denna fråga i den socialdemokratiska reservationen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 11.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! År 1977 fattade riksdagen ett beslut som gick ut på att antalet privatpraktiserande läkare skulle bibehållas på ungefär nuvarande nivå. Man förutsatte att det på två år skulle kunna ges ungefär 60 tillstånd för nyetableringar, och då främst på orter utanför storstadsområdena. I realiteten har det bara blivit någon handfull etableringar med s. k. individuell taxebindning, därav två i Arvika. Och det är de två tillstånden som har väckt anstöt hos socialdemokraterna.

Man påstår i reservationen att det inte skulle ha gjorts den *ingående prövning* av ansökningarna som riksdagen förutsatte 1977. De här i kammaren som känner Gabriel Romanus tror jag uppfattar den beskyllningen som rätt osannolik. Det mesta som passerar Gabriel Romanus händer utsätts för en ingående prövning, ibland så ingående att omgivningen drivs till stilla vanvett. Jag har därför tagit reda på hur det gick till på socialdepartementet när den här frågan behandlades, och det var mycket riktigt fråga om en synnerligen ingående prövning. Man baserade sig inte bara på det material som hade förebragts av sökandena och de olika beslutsinstanserna utan tog också in ytterligare material om läkarsituationen i Värmland och om de rättsliga aspekterna på frågan. Man fick klart för sig att läkarnas ansökan stöddes av kommunfullmäktige i Arvika och av nästan halva förvaltningsut-

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av besvärssärende
om etableringsrätt
för läkare*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av besvärssärende
om etableringsrätt
för läkare*

skottet i landstinget. Och resultatet av denna ingående prövning var att ansökningarna stod i god samklang med riksdagens beslut och fyllde vitsordade lokala behov.

Socialdemokraterna tycker inte om privatläkare, och jag förmenar dem inte rätten att ha den inställningen. Kerstin Nilsson blåste kanske upp problemet en aning. Det är faktiskt så att i det här landet utexamineras 1 000 läkare om året, och antalet beviljade tillstånd av den här typen är lägre än tio på två år. När nu riksdagen har fattat ett beslut, så tycker jag man kunde begära att socialdemokraterna skulle respektera det beslutet. Och när vi har en regering som är högsta beslutande instans i fråga om att tillstyrka eller avstyrka sådana ansökningar borde socialdemokraterna respektera det också.

Återigen: Hur var det med talet om den starka regeringsmakten? Är det någonting som gäller bara när regeringen har passande partifärg?

KERSTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Man vill här ge sken av att etableringar av privatläkare skulle ske i glesbygd. Naturligtvis förhåller det sig tvärtom. Det är ekonomiskt mer fördelaktigt att öppna privatpraktik i större kommuner med tillräckligt befolkningsunderlag – där man räknar med mer än 2 000 patientbesök per år.

Daniel Tarschys kopplar in kommunfullmäktige i detta sammanhang. Det är inte relevant. Jag har redogjort för hur de här besluten skall gå till enligt praxis och enligt läkarvårdstaxan.

På en annan punkt har jag och många med mig svårt att förstå utskottsmajoritetens talesman här. Daniel Tarschys säger att beslutet i Värmlands läns landsting fattades mot nästan hälften av rösterna – med endast en rösts övervikt, om jag uppfattat riktigt. Vad är det egentligen Daniel Tarschys kräver? Är det så att beslut skall fattas med så eller så många rösters övervikt? Ett sådant resonemang, överfört hit till riksdagen, skulle få till konsekvens att vi, med tanke på riksdagens nuvarande sammansättning, vore oförmögna att fatta några som helst beslut. Vi får nog acceptera demokratiska regler och majoritetsbeslut såväl i landstinget som här i riksdagen. Vad vi däremot har att göra är att arbeta för egen majoritet. Siffror från SIFO och andra undersökningar av sympatier bland väljare ger viss handledning. Är det de för de borgerliga partierna nedslående siffrorna som gett folkpartiet anledning att tänka på demokratifrågorna och t. o. m. ifrågasätta majoritetsbeslut?

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Vad jag ville säga genom att påpeka att kommunfullmäktige stödde läkarnas ansökan och att en stor minoritet i förvaltningsutskottet också gjorde det var att den lokala opinionen i Värmland är splittrad. På den punkten tror jag att jag och reservanterna är ense. En annan talman kanske bättre skulle kunna avgöra om Arvika är glesbygd, tätort eller storstad. Men låt oss ändå konstatera att det riksdagen sade var att etableringar av den här

typen skulle ske utanför storstadsområdena. Det har väl ändå skett.

Jag tror att Kerstin Nilsson får avvakta till nästa val med att räkna in SIFO-siffrorna i det socialdemokratiska riksdagsunderlaget.

KERSTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte se att det är adekvat av Daniel Tarschys att i det här sammanhanget föra in kommunfullmäktige. Var det kommunfullmäktige i Karlstad? Jag minns inte vilken ort Daniel Tarschys nämnde.

Däremot är det som står i läkarvårdstaxan adekvat. Den grundar sig på riksdagens beslut. Jag vill ytterligare en gång ta upp det som står där: Som förutsättning för ett medgivande av privatpraktik med förhöjt arvode gäller att socialstyrelsen tillstyrker det efter hörande av sjukvårdshuvudmannen för det område inom vilket etableringen avses äga rum.

Sjukvårdshuvudmannen är inte kommunfullmäktige utan landstinget.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Om Kerstin Nilsson för in SIFO i den här debatten kan jag väl få återropa kommunfullmäktige i Arvika.

BENGT KINDBOM (c):

Fru talman! Detta har blivit en debatt både om granskningsärendet och om läkarfördelningen. Jag tror det behövs mycket mer för att lösa läkarbristen i glesbygden och ute i landet i övrigt än de 60 tjänster som aktualiserades i det förslag som behandlats enligt nämnda regler.

Det stod i propositionen 1977/78:23 att man skulle underlätta etableringen av nya privatpraktiserande läkare i den omfattning som beräknas i gällande läkarfördelningsprogram. Det är alltså läkarfördelningsprogrammet som är utgångspunkten, och det behandlas på sitt sätt. Enligt programmet kunde man tillämpa en särskild taxenivå som borde ligga högst 20 % över taxans grundnivå. Det skulle omfatta 30 läkare under vart och ett av åren 1978 och 1979, alltså sammanlagt 60 läkare. Man höjer alltså inte läkarvårdstaxan på en höft utan det är reglerat hur mycket den kan höjas.

Jag har också begärt ordet för att peka på det som Kerstin Nilsson upprepade. Hon säger att som förutsättning för den individuella taxebindningen gäller att socialstyrelsen tillstyrker. Ja, det gäller som förutsättning för att försäkringskassan skall ge sitt medgivande. Det finns också redovisat i handlingarna att mot socialstyrelsens beslut i fråga om tillstyrkan får talan föras hos regeringen genom besvär. Det är det som skett. Socialstyrelsen har alltså inte någon form av vetorätt mot att etablera privatläkare med förhöjd taxa. Jag tror att detta är viktigt att komma ihåg.

Det är inte, som Kerstin Nilsson sade, fråga om någon stark privatisering. Det gäller de 60 läkartjänster som jag redovisade inledningsvis, och bestämmelserna har tillkommit för privatpraktikeretablering utanför storstadsområdena. Och jag menar att Arvika ligger utanför storstadsområdena. Vad vi upplevt tidigare är ju att privatpraktikerna fanns i storstadsområdena. Där var det inte någon brist på läkare, men det förekom likväl en

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av besvärsgörande
om etableringsrätt
för läkare*

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Handläggningen
av besvärssärende
om etableringsrätt
för läkare*

privatpraktikeretablering. Detta är också bakgrunden till det här beslutet och till att regeringen har beviljat två läkare utanför storstadsområdena rätt att tillämpa högre arvode än läkarvårdstaxan. Jag ser inte att man därvid har gått emot grundtanken i riksdagens beslut och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

KERSTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Svaren på Bengt Kindboms frågeställningar finns i mina föregående inlägg. Därför finner jag det inte nödvändigt att upprepa dem – i synnerhet inte vid den här tidpunkten.

BENGT KINDBOM (c) replik:

Fru talman! Jag ställde egentligen inga frågor till Kerstin Nilsson, utan vad jag gjorde var att jag motsade de påståenden hon kom med, nämligen att socialstyrelsen har någon form av vetorätt och att det skulle förekomma en stark privatisering av läkarkåren.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Det är rätt slående, tycker jag, att representanten för utskottet och folkpartiet i den debatt som vi haft här i dag så konsekvent kämpat för centralistiska ställningstaganden. Det lät ju något annorlunda förr i tiden, då man från folkpartiets håll talade om när demokrati. Det är nu ett tag sedan vi hörde det.

I den fråga som vi nu behandlar finns det enligt min mening anledning till kritik mot regeringens överhöghetsförmynderi, som i sin förlängning och om det fortsätter blir ett verkligt hot mot den svenska demokratin. Regeringen har i det här fallet kört över fattade beslut om privatpraktikeretablering. Värmlands läns landsting och socialstyrelsen har enligt det material vi fått tillgång till vid inte mindre än två tillfällen uttalat sig mot att de två läkare som det gäller skall få tillstånd att tillämpa arvoden som överstiger läkarvårdstaxan med 20 %. Regeringen har alltså i detta fall totalt nonchalerat att eventuell privatpraktikeretablering skall samordnas med de offentliga sjukvårdshuvudmännens läkarvårdsresurser. Därför är det märkligt att utskottet inte uttalat kritik mot regeringen för denna totala överkörning av tidigare fattade beslut. Varför denna flathet? Är inte demokratin något värd, om den hotar vissa partipolitiska bindningar?

Vårt parti, det kommunistiska partiet i detta land, slåss för varje utvidgning av demokratin, trots att vi vet att demokratin kan utvecklas fullt ut först i ett socialistiskt samhälle, där människans behov är styrande och inte privata kapitalisters profitintressen är härskande när det gäller samhällets utveckling. Därför vill jag deklarerera att vi funnit det helt i linje med vår uppfattning att stödja den socialdemokratiska reservationen i denna fråga.

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.**Handläggningen
av besvärssärende
om etableringsrätt
för läkare*

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Billy Eriksson spårade en nyväckt centralistisk tendens i folkpartiets ideologi. Jag tror att den missuppfattningen beror på att den här debatten inte handlar om mycket av det som folkpartiet gjort i regeringsställning. Den handlar inte om hur vi främjade närdemokrati, hur vi införde närradio, hur vi lade fram en antibyråkratiproposition, hur vi såg till att vi kan få fram lokala organ eller många av de andra initiativ som just syftade till en decentralisering, utan den handlar om ett antal riksdagsbeslut som socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna av ideologiska skäl ogillar.

I det här fallet handlar det om två läkare i Arvika. Jag hade kanske litet svårt att se kopplingen mellan det grandiosa ideologiska perspektiv som Billy Eriksson anlade och den rätt blygsamma insats för hälsovården i Arvika som regeringen i detta sammanhang gjorde.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Fru talman! När jag säger att folkpartiet i dagens debatt stått för ett centralistiskt nytänkande tänker jag på den diskussion som förts både angående skoltjänsten i Lomma och i det här ärendet. Daniel Tarschys menar att det principiellt viktiga är att man fattar besluten på den högsta möjliga centrala nivån. Det är vad han har gett uttryck för.

Värmlands läns landsting och socialstyrelsen har uttalat sig mot detta. Tidigare har det i riksdagen fattats beslut om att regeringen skall ta hänsyn till vad dessa båda instanser säger. Mot det kan man inte, som Daniel Tarschys gjorde, anföra att kommunfullmäktige i Arvika fattat ett annat beslut och att en viss del – alltså en minoritet – av förvaltningsutskottet i Värmlands läns landsting har en annan linje. Det är inte på något sätt trovärdigt.

Frågan är enligt min uppfattning av principiell betydelse för demokratiskt fattade beslut. Men det handlar naturligtvis även om hur människorna här i landet skall få en effektiv sjuk- och hälsovård.

Vårt parti är – det har vi aldrig gjort någon hemlighet av – anhängare av att sjukvården genomgående har samma huvudman. Vi menar att en konkurrerande privatsjukvård drabbar de människor som har det svårast och gynnar dem som redan har välfyllda plånböcker. Därför menar vi att sjukvården i dess helhet skall ligga inom den offentliga sektorn. Det är det ena. Men vad det gäller i denna debatt är ju att regeringen har fattat ett beslut som strider mot tidigare av den svenska riksdagen fattade beslut. Det är såvitt jag förstår ett faktum, och jag har inte blivit övertygad om motsatsen av det som Daniel Tarschys anför.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Vpk har tydligen principiella betänkligheter mot besvärsrätten. Det var inte så jag uppfattade Jörn Svensson tidigare i dag. Debatten om tillsättningen av skoldirektörstjänst i Lomma är visserligen avslutad, men jag noterar att vpk liksom socialdemokraterna tycker att regeringen inte skall använda sin auktoritet till att främja jämställdhet.

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Jag har i den här debatten ofta blivit beskylld för att vara advokat för folkpartiregeringen. Nu, fru talman, skall jag göra mig till advokat för en bred opinion i kammaren genom att föreslå att vi avslutar debatten.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Vad Daniel Tarschys nu sade var kanske populärt bland kammarens ledamöter, men det styrker inte på något sätt hans resonemang om vare sig närdemokrati eller decentralism.

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Fru talman! Det resonemanget behöver inte styrkas – det är redan starkt nog.

Överläggningen var härmed avslutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande envar av de frågor som berörs i de reservationer som fogats till betänkandet samt i de av Nils Berndtson och Bertil Måbrink under överläggningen framställda yrkandena. Därefter ställs proposition i ett sammanhang på övriga i betänkandet upptagna frågor.

Prövningen av utlänningsärenden

Propositioner gavs på 1:o att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, 2:o att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 1 av Hilding Johansson m. fl. samt 3:o att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hilding Johansson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Nils Berndtson begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets betänkande 50 såvitt avser prövningen av utlänningsärenden antar reservation 1 av Hilding Johansson m. fl. röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 17
Avstår - 161

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande prövningen av utlänningsärenden till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservation 1 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lahja Exner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 145
Avstår - 16

Formerna för ändring av den nordiska passkontrollöverenskommelsen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservation 2 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hilding Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande formerna för ändring av den nordiska passkontrollöverenskommelsen till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservation 2 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kerstin Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 161

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall besluta beträffande konstitutionsutskottets anmälan i betänkande 50 såvitt avser formerna för ändring av den nordiska passkontrollöverenskommelsen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 161

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

*Behandlingen av riksdagens skrivelser på de arbetsmarknads- och industri-
politiska områdena*

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 3 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Cederqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande behandlingen av riksdagens skrivelser på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 3 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Cederqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 161

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall besluta beträffande konstitutionsutskottets anmälan i betänkande 50 såvitt avser behandlingen av riksdagens skrivelser på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 161

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Behandlingen av riksdagens skrivelser om invandrares valbarhet

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 4 av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Daniel Tarschys begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande behandlingen av riksdagens skrivelser om invandrares valbarhet till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 4 av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Daniel Tarschys begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290

Nej – 32

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 5 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 5 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 161

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall besluta beträffande konstitutionsutskottets anmälan i betänkande 50 såvitt avser utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 161

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Beslut i visst "utflaggningsärende"

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 6 av Anders Björck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anders Björck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande beslut i visst "utflaggningsärende" till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 6 av Anders Björck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anders Björck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 67
Avstår - 1

Bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 7 av Anders Björck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anders Björck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 7 av Anders Björck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anders Björck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 68

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

Remiss av den s. k. KS-utredningen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 8 av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Daniel Tarschys begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande remiss av den s. k. KS-utredningen till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 8 av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Daniel Tarschys begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290
Nej – 32

Kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i det av Bertil Måbrink under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i det av Bertil Måbrink under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 304
Nej – 17

Tillsättningen av skoldirektörstjänst i Lomma

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 9 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Ove Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande tillsättningen av skoldirektörstjänst i Lomma till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 9 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl-Erik Svartberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 160

Visst beslut rörande taxitrafiken i Lerum

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 10 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sture Thun begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande visst beslut rörande taxitrafiken i Lerum till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 10 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sture Thun begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 161

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

*Granskning av
statsrådets tjän-
steutövning m. m.*

avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall besluta beträffande konstitutionsutskottets anmälan i betänkande 50 såvitt avser visst beslut rörande taxitrafiken i Lerum röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 161

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Handläggningen av besvärssärende angående etableringsrätt för läkare

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 11 av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kerstin Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger konstitutionsutskottets i betänkande 50 gjorda anmälan beträffande handläggningen av besvärssärende angående etableringsrätt för läkare till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej läggs utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservation 11 av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kerstin Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 161

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande

ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

Den som vill att kammaren omedelbart skall besluta beträffande konstitutionsutskottets anmälan i betänkande 50 såvitt avser handläggningen av besvärssärende angående etableringsrätt för läkare röstar ja, den det ej vill röstar nej.

*Meddelande om
frågor*

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 161

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

§ 9 På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Motionerna

1979/80:2052 av *Per Bergman m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:170 om vissa energifrågor

1979/80:2053 av *Nils Carlshamre m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:172 om ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter m. m.

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 6 maj

1979/80:449 av *Sven Henricsson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetsförmedlingsverksamheten vid arbetskonflikter:

Enligt arbetsmarknadskungörelsen skall arbetsförmedling bedrivas oberoende av arbetskonflikt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Upplysning om

Onsdagen den
7 maj 1980

---

*Meddelande om
frågor*

konflikten skall lämnas den arbetssökande. Av cirkulär från arbetsmarknadsstyrelsen den 21 april 1980 att döma synes man t. v. upphöra med förmedling av beredskapsarbeten – även om dessa sedan tidigare varit inrättade och nu förlänges.

I Jämtlands län har de över 150 beredskapsarbetarna inom landsting och kommun först erhållit muntligt besked om fortsatt anställning under maj och sedan, den sista april, besked om stopp fr. o. m. nästa dag. Här skulle anledningen vara att arbetsförmedlingen i mitten av april inte lämnade *skriftligt* besked om beredskapsarbetets förlängning.

Mot den här bakgrunden vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Avser arbetsmarknadsministern att vidta åtgärder som medverkar till att arbetsförmedlingen iaktar förutsatt neutralitet i arbetskonflikter vid förmedling av beredskapsjobb samt att uraktlåtenhet från arbetsförmedling att lämna skriftlig anvisning inte drabbar beredskapsarbetarna?

1979/80:450 av *Lars Werner* (vpk) till utrikesministern om regeringens syn på viss amerikansk militärmanöver i Karibiska havet:

USA genomför just nu den största militärmanövern någonsin i Karibiska havet. Manövern är inte bara riktad mot det socialistiska Cuba utan avser också att dämna upp för en fortsatt progressiv utveckling i området efter frihetskampens seger i Nicaragua.

I manövern ingår också planer på landstigningsövningar på den stora Guantanamo basen på Cuba som USA illegalt ockuperar. Ockupationen av Guantanamo basen visar också på USA:s förakt för den alliansfria rörelsen, där Cuba är ordförande.

Hur bedömer utrikesministern denna allvarliga kränkning av Cubas suveränitet?

den 7 maj

1979/80:451 av *Lars Werner* (vpk) till statsministern om förbud mot lockout:

Svenska arbetsgivareföreningen har lockoutat nära 800 000 arbetare från sina arbetsplatser i den pågående avtalsrörelsen.

Arbetsgivarnas lockout och löntagarnas strejkvapen kan aldrig jämföras. Utöver lockouten har arbetsgivarna, i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen, makten över jobben, över produktionen, investeringar, avskedanden, permittering, forskning och utveckling m. m. Dessutom är deras rätt att tillgripa lockoutvapnet inskrivet i den nyligen antagna grundlagen.

Detta är ej fallet i en rad andra länder som Nederländerna, Italien, Frankrike m. fl. Där är antingen lockout förbjuden eller rätten att tillgripa lockoutvapnet starkt begränsad. I Västtyskland är lockout förbjuden i delstaten Hessen, och frågan har aktualiserats om ett landsomfattande förbud.

Jag vill därför fråga statsministern:

Är regeringen beredd, mot bakgrund av bl. a. årets avtalsrörelse, att förbjuda arbetsgivarnas rätt att tillgripa lockoutvapnet?

1979/80:452 av *Tore Claeson* (vpk) till bostadsministern om åtgärder mot hyreshöjningar:

De kommunala/allmännyttiga bostadsföretagen har nu meddelat att man avser att begära rekordstora hyreshöjningar vid höstens hyresförhandlingar. Hyreshöjningskraven, som är de största någonsin, uppgår till i genomsnitt 35 kr./m² eller 200–250 kr. per månad för en trerumslägenhet.

En stor del av kraven är beroende av försämringar genom statliga beslut, slopande av underhålls- och hyresförlustlån, kortare amorteringstider och uppräknig av garanterade räntan på lån.

En betydande enighet råder nu bland politiker, bostadsföretag och hyresgäster om att aviserande hyreshöjningar är varken politiskt eller socialt möjliga att genomföra och att regering och riksdag nu snabbt måste öka stödet till "allmännyttan".

Jag vill fråga bostadsministern:

Är regeringen beredd, mot bakgrund av de senaste årens hyresutveckling och aviserade hyreshöjningskrav från årsskiftet 1980-81, att snabbt vidta eller föreslå åtgärder för att stoppa eller begränsa hyreshöjningarna, och i så fall vilka åtgärder?

1979/80:453 av *Gunnar Olsson* (s) till kommunministern om användning av vattenbomber för bekämpning av skogsbränder:

Stor brandrisk föreligger så här års i stora delar av vårt land. I vissa områden föreligger brandrisk 4 och 5. (Brandrisken betecknas med femgradig skala, där 1 är lägsta och 5 är högsta brandrisk.)

I Norge har man med stor framgång bekämpat skogsbränder med hjälp av ett vattenbombplan. Flyg som vattenbombar ett eldhärjat skogsområde är ett effektivt sätt att få stopp på bränder.

Vattenbombplanet har testats vid en skogsbrandövning i västra Värmland. Brandpersonal som deltog i övningen var mycket imponerad av planet insatser.

Ett brandbombplan av den typ som används i Norge borde vara en angelägenhet även för Sverige.

Med anledning av det anförda vill jag till kommunministern rikta följande fråga:

Kan kommunministern överväga att i Sverige på försök introducera vattenbomber från luften för att effektivare än nu kunna bekämpa bränder i skog och mark?

*Meddelande om
frågor*

Nr 137

Onsdagen den
7 maj 1980

Meddelande om
frågor

1979/80:454 av *Kjell Mattsson* (c) till justitieministern om ett nytt förvaltningshus för polismyndigheten m. fl. i Mölndal:

En nybyggnad av förvaltningshus för polis, åklagare och lokala skattemyndigheten i Mölndal är synnerligen angelägen.

Byggnadsstyrelsen har hos regeringen begärt byggnadsuppdrag.

Kommer regeringen att ge byggnadsuppdrag, så att den uppgjorda tidplanen kan hållas?

1979/80:455 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om NCB:s sågänläggning i Hissmofors:

Våren 1978 lade NCB ned massafabriken i Hissmofors. 200 människor ställdes utan arbete. Nedläggningen var ett hårt slag för bygden. Själva nedläggningen föregicks av en lång och svår period, där de anställda ömsom fick löften om ersättningsindustrier, ömsom kallades för kverulanter, när de krävde besked om fabriken framtid och de nya jobben. Hissmofors har emellertid inte sett röken av de nya jobben eller ersättningsindustrierna. Den borgerliga regeringen har djupt svikit sina och NCB:s löften till människorna i Hissmofors.

Under 1978 ställde NCB krav på omfattande statliga insatser för om- och tillbyggnad av bolagets såg i Hissmofors. Regeringen tillmötesgick bolagets krav om ytterligare insatser i NCB.

För att bygga ut sågen har emellertid NCB nu krävt en omfattande rivning av bostäder. De anställda hävdar att sågen kan byggas ut utan en rivning av bostäderna. NCB:s handlande i Hissmofors under ärens lopp har många anmärkningsvärda inslag. Det senaste är nu att människornas bostäder måste rivas för sågen.

Jag vill fråga industriministern:

Kommer bolagets hantering av sågfrågan och bostäderna att föranleda någon åtgärd från industriministerns sida?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 18.09.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert